

Riksdagens protokoll

1993/94:94

Fredagen den 22 april

Kl. 9.00 – 16.30

Protokoll
1993/94:94

1 § Avsägelse

Tredje vice talmannen meddelade att Christer Windén (nyd) avsagt sig uppdraget att vara suppleant i finansutskottet.

Kammaren biföll denna avsägelse.

2 § Anmälan om kompletteringsval till finansutskottet

Tredje vice talmannen meddelade att Ny demokratis riksdagsgrupp på grund av uppkommen vakans anmält Bo G Jenevall som suppleant i finansutskottet efter Christer Windén.

Tredje vice talmannen förklarade vald till

suppleant i finansutskottet

Bo G Jenevall (nyd)

3 § Beslut rörande utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 21 april

BoU15 Vissa anslag till bostadsförsörjningen m.m.

Mom. 1 (en utredning om bostadspolitik)

1. utskottet

2. res. 1 (s)

Votering:

155 för utskottet

123 för res. 1

1 avstod

70 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 67 m, 23 fp, 24 c, 24 kds, 16 nyd, 1 -

För res. 1: 112 s, 10 v, 1 -

Avstod: 1 c
Frånvarande: 26 s, 13 m, 10 fp, 6 c, 2 kds, 7 nyd, 4 v, 2-

Mom. 2 (en utredning om samhällsförändringen m.m.)

1. utskottet

2. res. 2 (nyd)

Votering:

263 för utskottet

16 för res. 2

70 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 112 s, 67 m, 23 fp, 25 c, 24 kds, 10 v, 2-

För res. 2: 16 nyd

Frånvarande: 26 s, 13 m, 10 fp, 6 c, 2 kds, 7 nyd, 4 v, 2-

Mom. 3 (reduktion av räntebidragen)

1. utskottet

2. res. 3 (s)

Votering:

156 för utskottet

124 för res. 3

69 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 67 m, 23 fp, 24 c, 24 kds, 17 nyd, 1 -

För res. 3: 112 s, 1 c, 10 v, 1 -

Frånvarande: 26 s, 13 m, 10 fp, 6 c, 2 kds, 6 nyd, 4 v, 2-

Mom. 4 (bostadskreditmarknaden)

1. utskottet

2. res. 4 (s)

Votering:

158 för utskottet

123 för res. 4

68 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 67 m, 23 fp, 25 c, 24 kds, 18 nyd, 1 -

För res. 4: 112 s, 10 v, 1 -

Frånvarande: 26 s, 13 m, 10 fp, 6 c, 2 kds, 5 nyd, 4 v, 2-

Mom. 8 (utredning om en ny bostadsanvisningslag m.m.)

1. utskottet

2. res. 6 (s)

Votering:

158 för utskottet

123 för res. 6

68 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 67 m, 23 fp, 25 c, 24 kds, 18 nyd, 1 -

För res. 6: 112 s, 10 v, 1 -

Frånvarande: 26 s, 13 m, 10 fp, 6 c, 2 kds, 5 nyd, 4 v, 2 -

Mom. 9 (utformningen av kommunernas budgetar)

1. utskottet

2. res. 7 (nyd)

Votering:

262 för utskottet

18 för res. 7

1 avstod

68 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 112 s, 67 m, 23 fp, 25 c, 23 kds, 10 v, 2 -

För res. 7: 18 nyd

Avstod: 1 kds

Frånvarande: 26 s, 13 m, 10 fp, 6 c, 2 kds, 5 nyd, 4 v, 2 -

Mom. 12 (bostadsbyggandet i Stockholms län)

1. utskottet

2. men. i motsvarande del (v)

Kammaren biföll utskottets hemställan med acklamation.

Mom. 13 (ekonomiskt stöd till delning av stora lägenheter)

1. utskottet

2. men. i motsvarande del (v)

Kammaren biföll utskottets hemställan med acklamation.

Mom. 14 (en utredning om segregationen i boendet)

1. utskottet

2. res. 10 (s)

Kammaren biföll utskottets hemställan med acklamation.

Mom. 15 (hyresnivån i nyare bostäder)

1. utskottet

2. men. i motsvarande del (v)

Kammaren biföll utskottets hemställan med acklamation.

Mom. 17 (ekologiskt byggande)

1. utskottet

2. men. i motsvarande del (v)

Kammaren biföll utskottets hemställan med acklamation.

Mom. 18 (organisationen av de bostadspolitiska frågorna i regeringens kansli)

1. utskottet

2. res. 11 (m, fp, c, kds)

Votering:

146 för utskottet

133 för res. 11

70 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 111 s, 1 m, 3 fp, 3 c, 17 nyd, 10 v, 1 -

För res. 11: 66 m, 19 fp, 22 c, 24 kds, 1 nyd, 1 -

Frånvarande: 27 s, 13 m, 11 fp, 6 c, 2 kds, 5 nyd, 4 v, 2 -

Britta Bjelle och Sigge Godin (båda fp) anmälde att de avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Mom. 19 (anslag till räntebidrag)

1. utskottet

2. res. 12 (s)

Votering:

157 för utskottet

123 för res. 12

69 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 67 m, 23 fp, 25 c, 23 kds, 18 nyd, 1 -

För res. 12: 112 s, 10 v, 1 -

Frånvarande: 26 s, 13 m, 10 fp, 6 c, 3 kds, 5 nyd, 4 v, 2 -

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

BoU14 Reparation, om- och tillbyggnad av bostäder m.m.

1. utskottet

2. res. i motsvarande del (s)

Votering:

156 för utskottet

124 för res.

69 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 66 m, 23 fp, 24 c, 24 kds, 18 nyd, 1 -

För res.: 113 s, 10 v, 1 -

Frånvarande: 25 s, 14 m, 10 fp, 7 c, 2 kds, 5 nyd, 4 v, 2 -

BoU8 Kulturstöd vid ombyggnad m.m.

Mom. 3 (anslag till kulturstöd vid ombyggnad)

1. utskottet

2. res. 1 (nyd)

Votering:

264 för utskottet

18 för res. 1

67 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 113 s, 67 m, 23 fp, 25 c, 24 kds, 10 v, 2 -

För res. 1: 18 nyd

Frånvarande: 25 s, 13 m, 10 fp, 6 c, 2 kds, 5 nyd, 4 v, 2 -

Mom. 4 (beslutsramen till konstnärlig utsmyckning m.m.)

1. utskottet

2. res. 2 (s)

Votering:

138 för utskottet

125 för res. 2

18 avstod

68 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 66 m, 23 fp, 24 c, 24 kds, 1 -

För res. 2: 113 s, 1 m, 10 v, 1 -

Avstod: 18 nyd

Frånvarande: 25 s, 13 m, 10 fp, 7 c, 2 kds, 5 nyd, 4 v, 2 -

Mom. 5 (bidraget till konstnärlig utsmyckning efter utgången av budgetåret 1994/95)

1. utskottet

2. res. 4 (s)

Votering:

140 för utskottet

124 för res. 4

18 avstod

67 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 67 m, 23 fp, 25 c, 24 kds, 1 -

För res. 4: 113 s, 10 v, 1 -

Avstod: 18 nyd

Frånvarande: 25 s, 13 m, 10 fp, 6 c, 2 kds, 5 nyd, 4 v, 2 -

Mom. 9 (beslutsram till icke-statliga kulturlokaler)

1. utskottet

2. res. 10 (s)

Votering:

157 för utskottet

124 för res. 10

68 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 67 m, 23 fp, 24 c, 24 kds, 18 nyd, 1 -

För res. 10: 113 s, 10 v, 1 -

Frånvarande: 25 s, 13 m, 10 fp, 7 c, 2 kds, 5 nyd, 4 v, 2 -

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

BoU9 Allmänna samlingslokaler

Mom. 1 (beslutsramen)

1. utskottet

2. res. 1 (s)

Votering:

156 för utskottet

124 för res. 1

69 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 67 m, 22 fp, 24 c, 24 kds, 18 nyd, 1 -

För res. 1: 113 s, 10 v, 1 -

Frånvarande: 25 s, 13 m, 11 fp, 7 c, 2 kds, 5 nyd, 4 v, 2 -

Mom. 3 (anslag)

1. utskottet

2. res. 2 (nyd)

Votering:

264 för utskottet

18 för res. 2

67 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 113 s, 67 m, 23 fp, 25 c, 24 kds, 10 v, 2 -

För res. 2: 18 nyd

Frånvarande: 25 s, 13 m, 10 fp, 6 c, 2 kds, 5 nyd, 4 v, 2 -

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

NU20 Kommerskollegium

Mom. 5 (auktorisering och godkännande av revisorer)

1. utskottet

2. res. (s)

Votering:

137 för utskottet

140 för res.

72 frånvarande

Kammaren biföll reservationen.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 67 m, 23 fp, 24 c, 24 kds, 1 -65 m, 23 fp, 24 c, 24 kds, 1 -

För res.: 113 s, 1 c, 18 nyd, 10 v, 1 -112 s, 1 c, 18 nyd, 8 v, 1 -

Frånvarande: 25 s, 13 m, 10 fp, 6 c, 2 kds, 5 nyd, 4 v, 2 -26 s, 15 m, 10 fp,
6 c, 2 kds, 5 nyd, 6 v, 2 -

Prot. 1993/94:94

22 april 1994

*Internationellt
utvecklings-
samarbete*

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

4 § Internationellt utvecklingssamarbete

Föredrogs

utrikesutskottets betänkande

1993/94:UU15 Internationellt utvecklingssamarbete (prop. 1993/94:100 delvis).

Anf. 1 KRISTINA SVENSSON (s):

Herr talman! I går genomfördes en manifestation för biståndet här i riksdagen. Många namnkunniga medverkande och deltagare diskuterade de förändringar som skett och som sker i vår omvärld och vilka konsekvenser detta får för behovet av biståndsinsatser. Här fanns representanter för regering och riksdag, kyrkan, enskilda organisationer, näringslivet och medierna.

Det var den andra stora utvecklingsdebatten i riksdagshuset denna vår. I mitten av mars hade Nationalkommittén för befolkningsfrågor anordnat en stor hearing och debatt som ett led i arbetet för att fastställa den svenska positionen inför FN-konferensen om befolkning och utveckling i Kairo i september.

Sådana här debatter är nödvändiga för att återföra biståndsfrågorna högt upp på den politiska dagordningen. De är nödvändiga för att skapa en fruktbar dialog mellan beslutsfattare, biståndsadministratörer, enskilda organisationer och biståndsenagerade.

Vid de här två tillfällena har det stått alldeles klart att det finns en insikt om nödvändigheten av att nya krav och nya behov av bistånd kräver nytt tänkande.

1989 förändrades världen. När det stora Sovjetimperiet fallit sönder och nya nationalstater fötts fick vi börja fundera kring vilka länder som egentligen är utvecklingsländer. En annan konsekvens berörde länder i tredje världen och innebar att det bistånd som tidigare lämnats av Sovjetunionen nu upphörde. Afghanistan, Angola, Cambodja, Etiopien, Nicaragua och Vietnam drabbades alla. Hur skulle det bortfallet kompenseras?

Demokratiseringsvågen nådde även enpartistaterna i Afrika. Övergång till politisk pluralism och marknadsekonomi ställde nya och andra krav än tidigare på biståndsinsatser.

De militära konflikterna och politiska oroligheterna – inbördeskrigen – har ökat, och ofta har de etniska och religiösa motiv. Bosnien, Somalia och Rwanda/Burundi är tragiska exempel. I inbördeskrigens spår flyr människor. Men de flesta människor på flykt är människor på flykt inom sitt eget

lands gränser. Behoven av katastrofinsatser och fredsbevarande insatser på grund av interna och nationella konflikter har ökat under de senaste åren.

Fredsbyggandet mellan Israel och PLO är skör men ger ändå hopp om en fredlig och demokratisk utveckling i Mellanöstern. Den utvecklingen behöver stöd, och behovet av bistånd på Västbanken och Gaza är stort.

Just nu vänds våra blickar mot Sydafrika, och stora förväntningar knyts till det val som kommer att hållas i nästa vecka. Bättre bostäder, utbildning, hälsovård, arbeten till de arbetslösa – behoven är oändliga, och förväntningarna är stora på snabba förbättringar. De förväntningarna kommer att kunna infrias endast om givarsamfundet ställer upp med bistånd inom olika samhällssektorer.

Jag har lyft fram de här exemplen på förändringar i vår omvärld för att fokusera två förhållanden. För det första växer kraven på vad bistånd skall åstadkomma. För det andra är behoven mycket mer komplexa än tidigare.

Finns det då resurser för att uppfylla de växande kraven? Svaret är tyvärr nej. FN:s mål att 0,7 % av BNP skall avsättas av de utvecklade länderna för att bistå u-länderna är långt ifrån uppfyllt. Biståndet till de fattiga länderna uppgick förra året till 60 miljarder dollar, och det är endast 0,35 % av givarländernas BNP. Många givarländer skär dessutom ned sina biståndsbudgetar på grund av nationella ekonomiska problem. Andra, t.ex. arabländerna, har minskat till lägsta anslag någonsin – 2 miljarder dollar, att jämföra med 8 miljarder i början av 80-talet. Enda glädjeämnet är att Danmark och Japan har ökat sina anslag.

Som vi alla vet har det svenska biståndet också minskat. Vi låg tidigare i topp vid en internationell jämförelse. Men de neddragningar som skett genom krisbyggandet och minskningen av biståndets värde med upp till 25 % genom kronans fall innebär att biståndet urholkats.

Vi socialdemokrater anser att enprocentsmålet snarast möjligt bör återuppnås. Regeringen har deklarerat ambitionen att Sverige inom en femårsperiod åter skall nå enprocentsmålet. Det är vår förhoppning att det skall bli möjligt detsförinnan.

Att uppfylla de växande kraven på biståndsinsatser är naturligtvis för närvarande en av de stora utmaningarna för de utvecklade länderna.

Jag har också med mina exempel velat visa på den komplexa verklighet i vilken biståndet skall medverka till en demokratisk, social och ekonomisk utveckling.

Min slutsats blir att det är absolut nödvändigt att i denna omvärldsförändring tänka i nya banor. Vi vet att resurserna är knappa, och vi vet att behoven är närmast omätliga. Vi vet också att behoven ser annorlunda ut i dag än för bara några år sedan. I många fall handlar det om att humanitära, politiska och fredsbevarande insatser måste integreras för att man skall nå resultat.

Kanslihusets svar på de nya utmaningarna består i att man lägger fram det ena förslaget efter det andra i syfte att förändra organisationen och styra biståndet. Det verkar litet fattigt, tycker jag. På UD diskuterar man form och organisation i stället för innehåll. Jag saknar verkligen visioner i biståndsdebatten. Om det finns några sådana – låt oss höra det i dag! Hur ser biståndsministern på de nya utmaningarna? Hur ser Daniel Tarschys på de nya utmaningarna?

I onsdags publicerade UNCTAD sin rapport om LDC-länderna, dvs. de fattigaste länderna i världen. Bland dessa länder är den ekonomiska situationen i de afrikanska länderna fortfarande särskilt bekymmersam. Tillväxten är försumbar och når endast upp till en halv procent. Med befolkningsökning innebär det att den faktiska tillväxten är negativ.

Orsakerna är flera: militära och politiska konflikter, torka som förvärrade livsmedelssituationen, fallande råvarupriser på bomull och kaffe, brist på resurser för att täcka elementära behov som hälsa och utbildning, utlandsskuld och minskande exportintäkter.

För en tredjedel av de fattigaste länderna är utlandsskulden högre än ländernas respektive bruttonationalprodukt. De åtgärder som UNCTAD föreslår i rapporten är satsningar på utbildning och hälsovård. Det är marknads-ekonomiska reformer och ekonomisk effektivitet inom offentliga sektorn. En sådan utveckling kräver mer stöd från omvärlden. Men vad gör regeringen och den borgerliga utskottsmajoriteten? De minskar biståndet till dessa länder – det gäller t.ex. Tanzania, Angola, Moçambique.

En annan rapport publicerades nyligen av OECD:s DAC-kommitté. I den redovisas att bistånd har givit resultat. I ett trettioårigt perspektiv har barnadödligheten minskat, medellivslängd ökat, utbildningsnivån förbättrats. Familjestorlekarna i Asien och Latinamerika har minskat – så också i en del länder i Afrika. Tidigare biståndsberoende länder är nu jämbördiga handelspartner.

För oss socialdemokrater står det fattigdomsinriktade biståndet i förgrunden. Kärnan i solidaritetens idé är de fattigas rätt till människovärdighet, till frihet från armod och förtryck. Biståndets huvudmål är att höja de fattiga folkens levnadsnivå.

Om biståndet skall leva upp till dessa ambitioner måste det vara långsiktigt. För oss är det av största vikt att biståndet koncentreras till de fattigaste länderna och att det utformas så effektivt som möjligt med sikte på de mest angelägna behoven. Det är dock uppenbart att fattigdom inte kan hävas enbart genom bistånd. Det krävs också att länderna själva utformar en bärkraftig utvecklingspolitik och bygger de institutioner som krävs. I den processen kan ett väl utformat bistånd spela en stödjande roll.

En framgångsrik kamp mot fattigdomen kräver att biståndet medverkar till en socialt och ekologiskt ansvarsfull marknadsekonomi och ett gott styreskick. Dogmatiska marknadsekonomska recept är enligt vår mening ingen lösning.

En viktig del av biståndsarbetet består i att föra en dialog med mottagarländerna. Särskilt viktig är dialogen med de länder med vilka Sverige bedriver ett omfattande, långsiktigt samarbete. Det är naturligt att i en sådan dialog ta upp frågan hur en god samhällsförvaltning kan utvecklas.

Vi socialdemokrater vill särskilt framhålla tre områden inom biståndet:

- Biståndet skall utgå från mottagarlandets egna ansträngningar och resurser. Biståndet till ett land måste utformas mer som process och program än som enstaka projekt. En bättre samordning mellan givarna kan bidra till att öka effektiviteten. Biståndet får inte bli alltmer fragmenterat.
- Biståndet skall stödja utvecklingen av demokratiska samhällen. Demo-

kratin och respekten för mänskliga rättigheter är särskilt viktiga för de fattiga som saknar andra medel för att hävda sina intressen.

- Biståndet måste vara starkt kvinnoinriktat. Kvinnans ställning, hennes makt och rättigheter är också avgörande för att höja de fattigas produktivitet.

Vi anser som tidigare att den förändring av anslagsstrukturen som genomfördes våren 1993 är till nackdel för mottagarländerna, och vi avvisar den förändringen. Vi anser att samarbetsavtal och landramar skall återinföras, eftersom det ger mottagarlandet en långsiktig planeringstrygghet och flexibilitet. Med nuvarande system kommer mottagarländerna i en osäkrare position i förhållande till givaren. Förutsättningarna för en kritisk dialog försämraras, och det strider mot ett effektivt bistånd. Det visar all erfarenhet.

Jag beklagar att den politiska samsyn som har funnits i fråga om biståndspolitik inte längre är en realitet. Det är tydligt att det numera går en skiljelinje mellan regeringens politik och vår. Det syns t.ex. i vår syn på anslagen till enskilda mottagarländer. Det syns på våra olika prioriteringar. Som jag har nämnt vill vi ha ett långsiktigt bistånd som angriper orsakerna till fattigdomen och inte ett plåsterbistånd som bara plåstrar om akuta sår. Vi är inte heller överens om grundläggande principer för beredning och rollfördelning. Jag beklagar verkligen den utvecklingen.

Låt mig slutligen säga att bistånd är svårt. Det vet vi alla som arbetar med de här frågorna. Det gäller att inta en ödmjuk hållning och inte misströsta när resultaten låter vänta på sig. Ett effektivt bistånd är beroende av kompetenta myndigheter. Det har vi i Sverige.

Herr talman! Vi socialdemokrater står bakom samtliga s-reservationer i betänkandet, men jag yrkar enbart bifall till reservationerna 2, 3 och 24, med hänsyn till kammarens tid.

Anf. 2 LARS MOQUIST (nyd):

Herr talman! Många svenskar ifrågasätter i dag det svenska biståndet, både vad avser omfattning och innehåll.

I mitten av december 1993 publicerades en ny undersökning om den svenska biståndsviljan. Undersökningen visade att 91 % av de tillfrågade svenskarna ville ha samma eller lägre bistånd. Av de tillfrågade ville 9 % öka biståndet, medan 37 % ville minska det. I gruppen på 37 % ville 9 % helt slopa biståndet. Hela 59 % av dem som ansåg att biståndet var ungefär lagom svarade att riksdagen gjorde rätt när man minskade biståndet med 1 500 miljoner kronor innevarande budgetår.

Biståndsbehoven är enorma, men vi behöver inte leta i fjärran länder för att finna dem. De finns på andra sidan Östersjön. U-hjälpen måste ändras, både till omfattning och inriktning. Vi anser att Sverige skall verka för en global frihandel och att i-länderna skall avskriva u-ländernas skulder.

Vårt långsiktiga biståndsmål bör vara det av FN uppsatta målet, nämligen 0,7 % av BNI. Inom denna ram skall allt bistånd rymmas – både det till fjärran länder och det som går till våra grannar på andra sidan Östersjön.

Det bilaterala biståndet bör i större utsträckning än nu ges i bunden form, dvs. i form av svenska produkter, tjänster och kunskaper. Vi kräver också en bättre kontroll av att hjälpen når fram.

Herr talman! Vi vill fördela biståndspengarna på följande sätt:

En tredjedel skall vara multilateralt stöd, dvs. gå till olika världsorganisationer. En tredjedel skall gå till katastrofinsatser och folkrörelsebistånd, och en tredjedel skall gå till våra grannländer på andra sidan Östersjön.

Sverige fortsätter att vara en av de största biståndsgivarna i världen. Vi fortsätter att ha ett bistånd som ligger kring det s.k. enprocentsmålet. Utbetalningarna under år 1992 motsvarade drygt 1 % av BNI. Om vi räknar in samarbetet med Öst- och Centraleuropa uppgår biståndet till det mål som riksdagen har uppsatt – enprocentsmålet.

Statsbudgeten för budgetåret 1994/95 visar på ett beräknat underskott på 172 miljarder och ett lånebehov på 220 miljarder. Att i en budget med ett så enormt underskott fortsätta att upprätthålla ett bistånd på ungefär 1 % av bruttonationalinkomsten är orimligt. Vi anser att Sverige bör ha det av FN fastställda målet 0,7 % av BNI som långsiktigt riktmärke för biståndet, men med hänsyn till våra bedrövliga finanser bör vi i avvaktan på en budget i balans sänka vår ambitionsnivå. Vi föreslår att det totala biståndet till utvecklingsländerna och till våra grannar på andra sidan Östersjön skall uppgå till 7,4 miljarder kronor.

Regeringen fortsätter att behandla biståndet till Central- och Östeuropa under en särskild titel, Samarbete med Central- och Östeuropa. Vi upprepar i år på nytt att alla biståndsanslag borde samlas under en enda anslagstitel. Att uppdelat biståndsanslagen på utomeuropeiska länder, dvs. utvecklingsländer, och europeiska länder, s.k. samarbetsländer, är märkligt – inte minst mot bakgrund av att åtta länder i det forna Sovjetunionen numera har "status" som utvecklingsländer.

Uppdelningen synes mera vara ett sätt att förvilla begreppen. Det totala biståndet, inklusive till Central- och Östeuropa, uppgår till eller överstiger det s.k. enprocentsmålet. I förhållande till vår BNI låg vi på en delad andraplats med Danmark vad avser biståndsutbetalningar under år 1992. Vi betalade ut 1,03 % av BNI. Genomsnittet för de 21 medlemsländerna i DAC var samma år 0,33 %. Norge betalade mest – 1,16 % av sin BNI.

Herr talman! I Asien och Latinamerika har den ekonomiska tillväxten varit stark. Asien hade under år 1992 en ekonomisk tillväxt på 6 %, medan befolkningstillväxten låg på knappt 2 %. Asiens genomsnittliga exportvärde ökade med 8 %. I östra och sydöstra Asien ökade det långt mer. Motsvarande siffror för Latinamerika var en ekonomisk tillväxt på 3 % och en befolkningsökning på 2 %. Exportvärdet ökade med 3 %.

I Afrika är framtidsutsikterna dystrare. Den ekonomiska tillväxten var 1,5 %, medan befolkningsökningen var 3 %. Fattigdomen ökade trots ett massivt internationellt bistånd, inte minst från Sverige. Värdet av exporten sjönk med 1 %.

Biståndsberoende, svaga styrmedel och samhällsstrukturer som försvårar tillväxt i ekonomin är några av orsakerna till att det mesta har gått snett. Ytterligare bistånd måste ifrågasättas. Först och främst måste man få bukt med befolkningsexplosionen. Den ekonomiska utvecklingen måste baseras på landets egna förutsättningar och ske i en takt som landet klarar av. I dag är biståndsberoendet förödande. Det motverkar en utveckling som bygger på landets egna förutsättningar.

I slutet av 1800-talet sprängde jordens befolkning enmiljardsvallen. 1930 var den 2 miljarder. 1960 var den 3 miljarder. 1975 var den 4 miljarder, och 1987 var den 5 miljarder. Med samma takt blir den 6 miljarder år 1998.

Fördubblingstakten för världens befolkning är nu 42 år. Afrikas befolkning fördubblas på 23 år. I enskilda länder går det ännu snabbare. När den ekonomiska tillväxten är lägre än befolkningstillväxten får människor det sämre och sämre. 80 % av världens befolkning lever i de s.k. utvecklingsländerna. Dessa 80 % förbrukar endast 20 % av världens resurser. Det måste ändras. Problemet är att de regioner som har den snabbast växande befolkningen också har de sämsta förutsättningarna vad avser tillgång till vatten och bra jord. Vi går helt enkelt mot en enorm katastrof om inget görs.

Det finns dock ljusglimtar i mörkret. I länder där man har satsat på familjeplanering har födelsetalen gått ner från i genomsnitt 6 till 3,5 barn per kvinna i fertil ålder.

OECD:s biståndsavdelning anger att över 300 miljoner tillfrågade par saknar tillgång till preventivmedel. Det är då synnerligen anmärkningsvärt och beklagligt att endast ca 1,2 % av det internationella biståndet går till familjeplanering. U-länderna står själva för 80 % av kostnaderna för familjeplaneringsinsatserna. Kostnaderna för att stoppa befolkningsexplosionen – dvs. att ge hela världens befolkning tillgång till preventivmedel, information och service – är 7–10 miljarder US-dollar. Dessa pengar måste fram.

Sverige bör verka för att frågan förs högst upp på den politiska internationella agendan, men något måste göras genast – inte sedan, inte längre fram utan nu.

För internationella åtaganden bör Sverige inte åta sig en större budgetandel än vad som uttaxeras av Sverige för FN:s ordinarie budget, dvs. för närvarande 1,11 %. Det är märkligt att Sverige fortsätter att ge bistånd till fattiga länder runt om i världen när vi har en ekonomi som är sämst i västvärlden. Vi föreslår att alla internationella åtaganden omprövas och att samma fördelningsnyckel tillämpas som gäller för FN:s reguljära budget.

Om vi anser att något område skall prioriteras genom högre åtaganden än 1,11 %, skall detta kunna ske om en motsvarande neddragning sker på annat område.

Inom området skuldlättnadsåtgärder måste världens rika länder få rätsida på de fattigaste ländernas skuldbörda genom att avskriva sina fordringar. Sverige har föregått med gott exempel genom att efterskänka fordringar. Vi bör internationellt verka för att givarländerna avskriver sina fordringar på de fattiga mottagarländerna och att handelshindren mellan rika och fattiga länder minskar. Att pytsa ut bistånd över fattiga länder och sedan motverka mottagarlandets ekonomiska utveckling genom handelshinder för utvecklingsländernas produkter eller genom att kräva tillbaka enorma lånefordringar är ett gigantiskt hyckleri.

Ny demokrati anser att vi i ett läge där vi själva lånar pengar utomlands inte skall ge bistånd i form av skuldlättnadsåtgärder, eftersom mottagarlandet i princip använder dessa medel för att avbetala skulder till utländska banker. Man kan förenklat uttryckt säga att våra biståndspengar går till andra i-länders banker. Det vill vi inte vara med om. Det har vi inte råd med. Låt varje i-land sörja för sin u-landsfordran.

Många mottagarländer lägger en orimligt stor andel av sin budget på militära utgifter. Ett lands höga militära utgifter borde sätta större spår i den svenska budgeten i form av ett reducerat bistånd än vad som nu sker.

Vi anser att områdena kunskapsöverföring och kompetensutveckling skall prioriteras än mer än vad som sker i dag. Det är viktigt att utvecklingsländerna får ta ett utökat ansvar för sin egen utveckling. Kunskapsöverföring och kompetensutveckling skall skapa förutsättningar för utveckling i den takt man klarar av.

Främja investeringsbehovet i ländernas infrastruktur genom u-krediter! U-krediterna – som är förbehållna u-länder – bör inriktas på infrastruktur och miljö. Vi anser att u-krediterna också skall kunna nyttjas för projekt i de baltiska staterna, i Polen och i samtliga OSS-stater. Om u-krediter kunde nyttjas även för projekt i Baltikum, Polen och Ryssland skulle detta också leda till positiva effekter för svenskt näringsliv.

Vi anser att biståndsanslagen i större utsträckning skall avse samarbetet med Baltikum, Öst- och Centraleuropa. Bistånd förmedlat genom folkrörelser och enskilda organisationer bör vara ett viktigt inslag i biståndsprogrammet. Vi föreslår ånyo att man inför principen 70–30 i stället för 80–20 i ekonomisk fördelning mellan staten och organisationen. Folkrörelsernas andel ökar – statens minskar.

Vi önskar också en avsevärt bättre redovisning av biståndet. Allmänheten måste få en saklig information om olika utvecklingsprojekt – både över sådana som gått bra och över sådana som misslyckats.

Herr talman! När det gäller det multilaterala biståndet vill jag nämna följande beträffande vissa organisationer, fonder och banker.

FN:s utvecklingsprogram, UNDP, är FN-systemets centrala organ för finansiering av tekniskt bistånd. Sverige är den sjunde största biståndsgivaren. Sveriges ekonomi är inte sådan att vi kan fortsätta att vara en av de största biståndsgivarna. Bördorna måste fördelas på ett sätt som motsvarar givarländernas ekonomi.

FN:s kapitalutvecklingsfond, UNCDF, ger finansiellt och tekniskt bistånd till småskaliga investeringsprojekt. Sverige är en av de största biståndsgivarna. Vi kan inte fortsätta med detta.

För FN:s befolkningsfond, UNFPA, föreslår vi en höjning av anslaget med 40 miljoner kronor till 180 miljoner kronor. Befolkningsfrågan är, som jag tidigare nämnt, utvecklingsländernas största problem. FN måste på allvar ta itu med denna fråga och ge den högsta prioritet.

FN:s barnfond, Unicef, erhöll för budgetåret 1992/93 sammanlagt 765 miljoner kronor. Flera europeiska stormakter finns inte med bland de större givarna. Sverige kan inte vara bäst i allt. Vi föreslår en reduktion till 100 miljoner kronor.

Världslivsmedelsprogrammet, WFP, spelar en betydelsefull roll för samordningen av livsmedelsleveranser. Det är dock viktigt att samtidigt erinra sig de konsekvenser i det mottagande landets jordbruksproduktion som kan bli följden av långvarig livsmedelshjälp. Livsmedelsleveranserna bör inriktas på akuta kriser. Vi föreslår att anslaget reduceras med 220 miljoner kronor till 50 miljoner kronor.

Anslaget till FN:s flyktinghjälp för palestinaflyktingar, UNRWA, bör slo-

pas. Sverige var år 1991 den tredje största givaren. Avtalen den 13 september 1993 mellan PLO och Israel förändrade förutsättningarna för fortsatt flyktinghjälp. Vi föreslår att det svenska biståndet helt upphör fr.o.m. budgetåret 1994/95.

Vi föreslår en höjning av anslaget till FN:s flyktingkommissarie, UNHCR, med 100 miljoner kronor i förhållande till regeringens förslag. UNHCR har genom flyktingproblematiken på Balkan fått än större finansieringsbekymmer. Vår föreslagna höjning räcker för att ge ytterligare 100 000 flyktingar mat och tak över huvudet.

Herr talman! Jag skall också säga några ord om det bilaterala biståndet. "Målet är noll procent". Den rubriken är hämtad från Svenska Dagbladets ledarsida sommaren 1993. I artikeln konstateras nog så riktigt att "Det finns samma risk med bistånd som med all socialpolitik – att bidragen passiviserar – att de subventionerar ett destruktivt beteende".

Vi föreslår att det bilaterala biståndet helt slopas vad avser Asien och Central- och Sydamerika och att det länderfördelade biståndet till Afrika reduceras med ca 96 % i förhållande till budgetförslaget. Inte minst rationaliseringseffekter inom svensk administration – hemma och utomlands – gör att biståndet bör koncentreras till ett färre antal länder. På sikt vill vi utveckla hela länderbiståndet genom SIDA. Vi vill att det bilaterala biståndet i stort sett endast skall bestå av katastrofbistånd och bistånd genom folkrörelser och andra enskilda organisationer.

Inom anslaget "Demokrati, mänskliga rättigheter och humanitärt bistånd", anser vi att inga medel längre bör avsättas till organisationer inom Sydafrika.

En höjning av anslaget "Katastrofer och återuppbyggnad m.m." är motiverad. Men med de usla finanser Sverige för närvarande har föreslår vi oförändrat anslag, dvs. 1 181 miljoner kronor, jämfört med innevarande budgetår. Större delen av anslaget, eller 700 miljoner kronor, bör avsättas för insatser i Central- och Östeuropa, främst då i det forna Jugoslavien.

Herr talman! Litet senare under dagen kommer Simon Liliedahl att närmare beröra vårt förslag om en katastrof- och biståndsbataljon, Swedaid, varför jag inte går in på den frågan här.

Herr talman! Avslutningsvis vill jag yrka bifall till våra reservationer 1, 4, 8, 11, 12, 22, 23, 25, 26, 27, 28, 30 och 35 och motsvarande avslag på utskottets hemställan.

Anf. 3 BERTIL MÅBRINK (v):

Herr talman! Det nya GATT-avtalet skrevs under i Marrakech förra veckan. Avtalet är enligt en enig expertis mycket bra för världens rika länder och för tillväxtländerna i Sydostasien. Samma expertis är enig om att de fattigaste staterna är avtalets förlorare. Beräkningar visar bl.a. att Afrikas BNP kommer att sjunka år 2002 på grund av avtalet.

Den ekonomiska världsordningens dom mot de fattigaste staterna understryks nu ytterligare av en färsk rapport från UNCTAD. Den ekonomiska nedgången i världens 47 fattigaste stater har bromsats något, men någon ekonomisk återhämtning kan man inte tala om. UNCTAD konstaterar att de sociala och ekonomiska villkoren i dessa länder förblir ytterst besvärliga.

Det finns således inget nytt under solen. Det rika blir rikare, och de fattiga blir fattigare.

Den fattiga delen av jordens totala befolkning uppgår numera till 80 %. Dessa 80 % delar på endast 16 % av jordens totala produktion av varor och tjänster. Den rika delen av befolkningen, 15 %, njuter frukterna av 70 % av jordens BNP.

Det är i det här sammanhanget man skall se regeringens biståndspolitik, som fått majoritet i utskottet och som vi nu skall fatta beslut om här i kammaren. Utskottet betonar särskilt fattigdomsinriktningen av det svenska biståndet. Någon sådan fattigdomsinriktning är emellertid svår att se i regeringens biståndspolitik.

Regeringen oroar sig lika mycket, eller mer, för att svenska företag inte i tillräcklig utsträckning deltar på den multilaterala biståndsmarknaden som för fattigdomen i tredje världen.

Afrika, världens fattigaste kontinent, föreslås få 122,5 miljoner kronor mindre i svenskt bistånd jämfört med innevarande budgetår. Största delen av den nedskärningen drabbar Angola – ett land som står i ett gränslöst behov av utländsk hjälp. Guinea Bissau – ett utfattigt land som gjort stora framsteg mot demokrati – föreslås få noll och intet i basprogrambistånd.

Detta kallar inte Vänsterpartiet för fattigdomsinriktat bistånd. Till skillnad från regeringen vill vi höja biståndet till världens fattigaste kontinent – den kontinent som är den stora förloraren i GATT-avtalet och som på grund av den orättvisa ekonomiska världsordningen fortsätter att sjunka djupare in i fattigdomen. Vi yrkar därför i vår – eller min – meningsyttring bl.a. på höjningar till i stort sett samtliga mottagarländer i Afrika.

Sverige var länge ett föregångsland i fråga om u-landspolitik. Det som gjorde oss till ett föregångsland och gav oss respekt i tredje världen var bl.a. att vi gav minst 1 % av våra samlade inkomster i u-landsbistånd. Den borgerliga regeringen, med socialdemokraternas oförklarliga stöd, gjorde emellertid så kraftiga nedskärningar förra året att enprocentsnivån inte längre uppnåddes. Årets höjning med 400 miljoner, som biståndsministern under moderat motstånd lyckats få igenom, räcker inte på långa vägar för att återställa nivån.

I urholkningen av biståndet ingår dessutom att betrakta asylkostnader och bidrag till FN:s fredsbevarande verksamhet som utvecklingsbistånd. Detta är inte utvecklingsbistånd och skall därför inte belasta biståndsbudgeten. Räknas dessa kostnader på 800 miljoner bort, vilket Vänsterpartiet anser bör göras, blir regeringens förslag 12,5 miljarder kronor. Det motsvarar endast 0,87 % av BNI.

Den kraftiga nedskärningen av biståndet har fått negativa konsekvenser för svensk biståndsverksamhet. Vänsterpartiet yrkar därför på en återställning till enprocentsnivån i två steg. Det första steget innebär enligt Vänsterpartiet ett anslag på ca 13,5 miljarder exklusive asylkostnader och bidrag till FN-styrkor.

Utskottsmajoriteten har ställt sig bakom regeringens förslag att skapa en ny post under biståndsanslaget, det s.k. C 4-anslaget, Stöd till ekonomiska reformer och skuldlättnad. Med det förslaget vill regeringen slå två flugor i en smäll. Man vill dels genom att lyfta ut importstödet från SIDA:s domäner

öka den politiska styrningen av biståndet, dels ytterligare strömlinjeforma svenskt bistånd efter den modell för utveckling som Världsbanken och Internationella valutafonden står för.

Det mesta av pengarna under detta anslag kommer att gå via Världsbankens strukturanpassningsprogram för Afrika. Dessa strukturanpassningsprogram sker på mycket hårda marknadsliberala villkor – devalvering, minskning av statsutgifterna eller med andra ord den offentliga sektorn, slopande av livsmedelssubventioner. Allt detta sker för att länderna skall tvingas föra den exportledda utvecklingspolitik som Världsbanken, IMF och den svenska regeringen tror är den "enda vägen" mot utveckling.

Effekterna av denna politik är dock väldokumenterade: drastisk försämring av hälso- och sjukvård, skolväsende och social service. Observera att detta sker i länder där dessa sociala sektorer sedan tidigare är ytterst utvecklade.

Två exempel på länder där strukturanpassningsprogrammen haft negativa effekter på människors sociala standard är Zimbabwe och Ghana. I Zimbabwe har programmet lett till en neddragning inom hälsovården med 30 % per person och som en följd av det en fördubbling av antalet dödsfall i barnsäng. Det har också orsakat en kraftig minskning av antalet skolelever i grundskolan. I Ghana kan man numera skryta med att man inte längre har några köer till skolorna och sjukvården. Förklaringen är enkel: De höga avgifter som regeringen fastställt för att kunna minska statsutgifterna och därmed få Världsbankslån har gjort att inga fattiga längre har råd att betala. Hur skall dessa länder kunna utvecklas när barnen inte ens får gå i skolan?

Det är sådana här konsekvenser som fått UNCTAD att i sin rapport, som jag tidigare refererade till, uppmana regeringarna i de fattigaste staterna att satsa mer resurser på utbildning och hälsovård. Gör de inte det, så kommer de skador som marknadsekonomins brister skapat att få svåra konsekvenser och hämma utvecklingen.

Det är dags för Sveriges regering och riksdag att också inse vilka skadliga effekter marknadsekonomi à la Världsbanken har för de fattiga länderna. Riksdagen borde som ett led i det uppvaknandet avslå regeringens förslag att anslå 1 miljard under det nya C 4-anslaget.

Herr talman! I biståndssammanhang har den borgerliga regeringen försökt göra demokrati och mänskliga rättigheter till en biståndsfråga. Man har också tillsatt en mänskliga-rättigheters-minister, som är biståndsministern. I konkret politik märks dock inte MR-intresset speciellt mycket. Exempelvis föreslår regeringen – och utskottsmajoriteten – en sänkning av biståndsanslaget för demokrati och mänskliga rättigheter från 650 till 595 miljoner kronor. Det är naturligtvis ett förslag som Vänsterpartiet inte kan ställa upp på. Vi vill i stället se en ordentlig satsning på denna form av bistånd och föreslår en höjning till 700 miljoner.

Regeringen visar inte bara bristande vilja till satsning på demokrati- och MR-bistånd. Den visar också en dubbelmoralens politik. Länder som Kina, Indonesien och Marocko har erhållit eller kommer att erhålla svenskt statligt bistånd i form av u-krediter. Utskottet, som tillstyrker regeringens förslag, försvarar detta med att biståndsnärvaro skall ses som ett viktigt påverkans-

och dialoginstrument i en samlad svensk politik gentemot dessa länder. Det är ett oacceptabelt försvar som luktar bortförklaring lång väg.

Regimerna i dessa tre länder bryter mot de mänskliga rättigheterna genom att systematiskt fängsla, tortera och mörda politiskt oppositionella. Dessutom bryter de på det grövsta mot folkrätten genom att ockupera andra länder – Kinas ockupation av Tibet, Indonesiens ockupation av Östtimor och Marockos ockupation av Västsahara.

Det är obegripligt hur u-kreditgivning till dessa stater kan ses som en del av en dialog som skall leda fram till en förbättring av MR-situationen. U-krediter är ju den mest kommersiella form av bistånd vi har. När sådana ges handlar det om affärer och ingenting annat. Vad menar regeringen och utskottsmajoriteten egentligen? Menar de att Sverige inte kan utöva påtryckningar på regimerna i dessa stater annat än med hjälp av u-krediter som utpressningsmedel? Nej, givetvis ligger det inte till så. Utskottets formulering litet längre fram i betänkandet ger svaret på vad u-kreditgivningen till dessa länder i själva verket handlar om.

Utskottet säger angående u-kreditgivning till utvecklingsprojekt att då "ges svenska företag möjlighet att konkurrera på likvärdiga villkor med företag från andra OECD-länder". Det är sanningen bakom det hela.

Herr talman! Jag har avgivit en omfattande meningsyttring. Det skulle ta väldigt lång tid att votera på varje moment. Det besväret tänker jag inte orsaka kammaren. Men om jag inte yrkar bifall till hela meningsyttringen betyder det inte att jag inte skulle stå bakom alla punkter. För att spara kammarens tid yrkar jag bifall till min meningsyttring under mom. 1, 53–110 och 117–121.

Anf. 4 DANIEL TARSCHYS (fp):

Herr talman! Det är en splittrad bild som vi möter när vi i dag ser ut över världen. Vi ser länder där befolkningen fortfarande lever i yttersta armod. Vi ser att levnadsstandarden faktiskt sjunker genom en snabb befolkningsökning. Men vi ser också länder som har börjat att utvecklas mot ökad välfärd. Vi ser länder där utvecklingen kraftigt har skjutit fart under de senaste åren och där man kan skönja inte en välfärd som är av svensk nivå men ändå en avsevärt högre livskvalitet än vad man hade för bara 5–10–15–20 år sedan.

Den splittrade bilden visar att det finns olika utvecklingsvägar, att länderna kan lära av varandra, att de utvecklingsansträngningar som görs inom de olika samhällena kan bära frukt. Det är självfallet inte framför allt bistånd som leder till utveckling, utan det är de utvecklingsansträngningar som görs i de olika länderna. Biståndet har en oerhört viktig roll för att stimulera, för att bidra till att stödja, men den avgörande kraftutvecklingen måste ske inom de olika länderna.

Vad är det då som utmärker de länder som det går någorlunda bra för? Ja, det är många olika faktorer. Men en viktig faktor är att den ekonomiska aktiviteten har blivit livligare inom dessa länder, att det har skett ett ökat handelsutbyte inom samhällena, men också en starkare anknytning till världsekonomin. Jag tror att man kan generalisera i detta hänseende och säga att de länder som har lyckats få fart på sin utveckling i allmänhet har fått

en starkare anknytning till världsekonomin och ett större internt ekonomiskt utbyte.

Det är faktiskt så, Bertil Måbrink, att det är framgångsrika marknadsekonomier som har lyckats få fart på utvecklingen, inte framgångsrika planekonomier. Det är inte planekonomin som har fått fart på den här processen, utan det är handel och ekonomiskt utbyte som är den riktigt stora motorn i utvecklingsprocessen.

Detta är en utveckling som vi på många olika sätt självfallet skall stödja genom vårt bistånd. Jag är glad över att det råder en mycket bred samsyn i riksdagen som omfattar nästan alla partier om att utvecklingsbiståndet är en viktig del av svensk utrikespolitik. Jag kan inte se att det är annat än konstlade skyttegravar som Kristina Svensson försöker att gräva när hon beskriver debattläget mellan partierna som sådant att det skulle råda stora skillnader på detta område. Tvärtom visar det betänkande som vi nu behandlar att det råder ett mycket brett samförstånd om de grundläggande frågorna inom biståndet.

Vi är på det hela taget överens om målet för det svenska biståndet. När jag läser den socialdemokratiska reservationen och lyssnar till Kristina Svensson i vad gäller målet för biståndet och jämför detta med vad som står i majoritetens skrivning och i regeringens proposition, hittar jag faktiskt ingen skillnad av betydelse. Vi är överens om att det stora målet för svenskt bistånd är att det skall syfta till att häva fattigdomen i världen. Det kräver självfallet många olika strategier.

Det finns en mängd olika metoder som kan användas för att häva fattigdomen. Jag reagerar skarpt när jag hör Kristina Svensson tala nedsättande om plåsterbistånd. Plåsterbistånd, katastrofbistånd, är nödvändigt som *en* ingrediens i vårt biståndspaket. Vi måste kunna ha möjligheten att hämma ett aktut blodflöde där det pågår. Vi måste ha beredskap för insatser i Somalia, i Jugoslavien och i många andra länder där det verkligen krävs akut bistånd. Vi har självfallet inte den illusionen att detta har långsiktiga effekter på folkens levnadsnivå – för detta krävs just långsiktigt bistånd. Den stora huvuddelen av det svenska biståndet syftar till att stödja långsiktiga utvecklingsansatser. Men katastrofbiståndet kan icke avvaras. Det är en viktig och nödvändig del i våra samlade biståndsansträngningar.

Om man studerar det socialdemokratiska alternativet finns det då en del skillnader i vad gäller budgetteknik. Man har andra föreställningar om hur budgeten skall vara uppställd, hur pengarna skall fördelas på det stadium som vi nu diskuterar, nämligen under riksdagsbehandlingen. När man sedan kommer fram till hur mycket pengar som når de olika länderna är det ingalunda säkert att regeringens alternativ leder till mindre anslag till Tanzania, till Angola och till de övriga länder som Kristina Svensson räknade upp. Jag frågar mig bara hur mycket pengar som vi på det här stadiet öronmärker och hur mycket som kommer dessa länder till godo genom andra mera ändamålsbestämda anslag som regeringen föreslår.

Socialdemokraterna går emot förslaget om att man skall inrätta ett anslag på 1 miljard för att stödja ekonomiska reformer och skuldlättnader. Socialdemokraterna vill i stället fördela ungefär motsvarande pengar på olika länderanslag. Självfallet blir då länderanslagen större, men poängen med rege-

ringens uppläggning är att den skapar en större flexibilitet. Den gör det möjligt att göra provningar och att använda pengarna så, att de kommer till bäst nytta när anslagen så småningom skall hanteras.

Det finns självfallet en viss motsättning mellan mottagarländernas önskemål att veta precis hur stora anslagen skall vara och Sveriges behov av att kunna förhandla med staterna, att kunna fördela medlen så, att de kommer till störst nytta, att kunna ta hänsyn till i vilken utsträckning som villkor uppfylls. Denna motsättning avspeglas i budgetens uppställning. Vi måste skapa en förvisning hos våra mottagarländer om att vår satsning är långsiktig. Vi måste å andra sidan behålla en handlingsfrihet, så att resurserna kan anpassas på det sätt att de kommer till störst nytta. De olika bedömningar i det här avseendet som avspeglas i propositionen respektive i den socialdemokratiska reservationen uppfattar jag inte som principiella skillnader utan som praktiska och tekniska meningsskiljaktigheter om vad som är den optimala budgettekniken.

Herr talman! Klockan tickar, och jag hinner inte gå in så mycket på Lars Moquists anförande. Jag vill bara ta upp en enda punkt. Lars Moquist sade att Ny demokrati önskar främja kompetensutveckling och kunskapsöverföring. Jag har väldigt svårt att få detta att gå ihop med det som jag år efter år har sett i Ny demokratis alternativ. Det brukar nämligen gå ut på att radikalt minska svenskt forskningsbistånd, att avskaffa Nordiska Afrikainstitutet och att över huvud taget lägga en våt svamp över allt det som har med kunskaper om u-länder att göra. Hur kan man, Lars Moquist, åstadkomma kunskapsöverföring och kompetensutveckling om man i Sverige drastiskt vill reducera resurserna till kunskaper om u-länder?

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan i alla delar.

Anf. 5 KRISTINA SVENSSON (s) replik:

Herr talman! Vi kan konstatera att vi är överens om det övergripande målet att bistånd skall vara fattigdomsinriktat. En nyckelfråga där vi når olika slutsatser är långsiktigheten. Vi socialdemokrater menar att bistånd måste vara långsiktigt för att det skall göra nytta och vara effektivt. Mottagarländerna måste kunna planera på lång sikt i fråga om det bistånd som de får från Sverige. Det kan de inte göra längre i och med det nya systemet som har införts. Vi kan inte se att det nya systemet främjar långsiktigheten, och vi är mycket kritiska till detta. Det är viktigt att det kommer fram här att den skiljaktigheten finns mellan oss.

Jag har inte påstått att katastrofbiståndet skall avvaras. Självfallet kan vi inte göra det. Jag var mycket tydlig i min inledning för att visa just att behoven är så otroligt stora. Men man måste också se att katastrofbiståndet inte löser problemen på lång sikt. Det är självklart att det inte gör det. Man måste analysera orsakerna och fördela större belopp på sådana åtgärder som främjar utbildning, hälsovård osv.

Beträffande framgångsrika marknadsekonomier är vi överens. Men jag vill tillägga att det är mycket viktigt att det är sociala marknadsekonomier som utvecklas, marknadsekonomier som tar sociala hänsyn. Man får inte glömma bort att ett land med framgångsrik marknadsekonomi också kräver

Prot. 1993/94:94
22 april 1994

*Internationellt
utvecklings-
samarbete*

en stark stat som står för utbildning, hälsovård, rättsväsende osv. Detta är en nyanserad framställning som vi måste hålla i minnet.

Anf. 6 DANIEL TARSCHYS (fp) replik:

Herr talman! Långsiktigt bistånd kan inte bara handla om att mottagarlandet långsiktigt skall kunna lita på att en viss summa pengar eller en viss samling resurser kommer landet till del. Långsiktighet är ett mycket vidare begrepp som inrymmer en bestämd vilja att göra nytta och att också kunna ställa villkor för hur biståndet skall utnyttjas.

Om ett mottagarland vet att resurserna kommer, oavsett hur man hanterar dem, uppstår inte den effektivitet som vi alla önskar för biståndet. Tvärtom kan det då bli en mycket ineffektiv användning av resurserna. Det är därför viktigt att löftena inte görs så rundhänta att de i mottagarlandet kan lita på att de får sina resurser, oavsett hur de hanteras. Det är viktigt att vi skall kunna ställa villkor när vi ger bistånd. Det kräver att vi också på svensk sida faktiskt bibehåller en viss handlingsfrihet och att vi inte ger löften som måste infrias, oavsett hur resurserna hanteras.

Jag uppfattade det så, att Kristina Svensson tog tillbaka det olyckliga ordet plåsterbistånd. Vi är tydligen överens om att det behövs plåster vid akut blodflöde. Vi är för vår del benägna att ge ett litet större utrymme för katastrofbiståndet än vad Kristina Svensson och socialdemokraterna är i sin reservation. Här finns skillnader mellan socialdemokraterna och regeringen. Socialdemokraterna vill ge mindre pengar till enskilda organisationer, forskningsbiståndet och katastrofbiståndet. Ni menar att det stora anslaget för betalningsbistånd och för skuldsanering inte bör inrättas.

Jag har mycket svårt, Kristina Svensson, att få det sistnämnda att gå ihop med det som också efterlyses i er reservation, nämligen en radikal skuldstrategi. Hur kan man kräva en radikal skuldstrategi om man inte är beredd att avsätta anslag för en sådan?

Anf. 7 KRISTINA SVENSSON (s) replik:

Herr talman! Det är viktigt att ha respekt för mottagarlandet. Den dialog som skall föras mellan givare och mottagarland måste bygga på ömsesidig respekt.

Jag blir litet rädd när Daniel Tarschys så klart och tydligt säger att bistånd skall villkoras. Vilka villkor är det man skall ställa? Jag är rädd att detta kan bära i väg i oönskad riktning. Självfallet skall bistånd vara effektiva, vilket jag förmodar att vi är helt överens om. Men vilka villkor är det egentligen som vi talar om?

För att nå en jämbördig plattform i diskussionerna mellan givar- och mottagarland bör vi behålla det gamla systemet med programländer, där mottagarländerna vet att de kan lita på att biståndet är långsiktigt, så att man inte förleds till snabba resultat som kan ge oönskade effekter. Jag tycker att villkorade bistånd binder upp mottagarländerna på ett icke önskvärt sätt.

När det gäller mindre pengar till enskilda organisationer vill jag klart och tydligt markera att jag har sett mycket goda resultat av enskilda organisationers arbete. De gör en ovärderlig insats i biståndsarbetet. Men enskilda organisationer planerar sitt arbete på sikt och har också en begränsad motta-

garkapacitet. Man kan inte bara ösa pengar över enskilda organisationer och tro att de helt plötsligt skall kunna genomföra en massa projekt. Det går nämligen inte, för de har också begränsade möjligheter. Det skall man hålla i minnet. Därmed vill jag inte på något sätt underkänna det arbete som enskilda organisationer utför i våra samarbetsländer.

Prot. 1993/94:94
22 april 1994

*Internationellt
utvecklings-
samarbete*

Anf. 8 DANIEL TARSCHYS (fp) replik:

Herr talman! Jag tror inte alls att enskilda organisationer har förmågan att staten öser pengar över dem. Det är tvärtom så, att en mycket stor del av vårt bistånd bedrivs i frivilliga former genom olika frivilliga organisationer. De utvecklar mycket kompetenta program och projekt som självfallet också måste kontrolleras på samma sätt som det offentliga statliga biståndet.

Det är viktigt att ställa villkor även för frivilliga organisationer, precis som det är viktigt att ställa villkor för mottagarländerna. Det skall inte vara så, att man kan lita på att få pengar från Sverige, helt oavsett hur projekt och samarbete utvecklas. Tvärtom är det oerhört väsentligt att biståndet är förknippat med villkor. Vi skall kunna tala om för skattebetalarna i Sverige att biståndet är effektivt, att det ger resultat och effekt och att det verkligen leder till de mål som vi har satt upp.

Jag vill på det bestämdaste försvara idén om ett villkorat bistånd. Vi måste se till att målen uppfylls, att effektiviteten kontrolleras och att ingenting förslösas. Därför måste vi, enligt min uppfattning, självfallet behålla en betydande del av flexibiliteten på svensk sida när vi ingår avtal med utländska parter. Det har inte alls någonting att göra med långsiktigheten. Vår långsiktighet ligger i att vi år för år oförtrutet fortsätter att stödja utvecklingsansatserna. Vi är pålitliga partner. Men vi är pålitliga partner som ställer krav, vilket vi bör fortsätta att göra.

Anf. 9 BERTIL MÅBRINK (v) replik:

Herr talman! Jag är inte motståndare till marknadsekonomi, Daniel Tarschys. Men det skall vara en social marknadsekonomi. I dag är det så att det både i marknadsekonomin och i synnerhet i tredje världen finns stora orättvisor och en hänsynslös marknadsekonomi som slår hårt mot de fattiga grupperna. Det är detta jag har reagerat på. Det har också utskottet gjort, om jag har uppfattat det som står på s. 51 i betänkandet rätt. Visserligen gäller det strukturanpassningsprogrammet, men det ingår ju i förändringen mot marknadsekonomi.

Vad jag har reagerat mot är att Världsbanken och Internationella valutafonden driver strukturanpassningsprogrammen och marknadsreformerna så hårt att det slår mot de miljoner som befinner sig längst ner på botten. Daniel Tarschys och jag kan väl vara överens om att detta inte är acceptabelt. På s. 51 i betänkandet erkänner utskottet att detta är ett problem: "Utskottet vill understryka att strukturanpassning måste ske i socialt acceptabla former med särskilt hänsynstagande till svaga grupper."

Men hitintills har inte de stora internationella organen, Världsbanken och Valutafonden, tagit någon större hänsyn till detta. Jag menar att vi inte skall

använda den vägen för att demokratisera och införa marknadsekonomi i u-länderna. Vi måste välja en annan väg.

Sedan vill jag ställa en fråga till Daniel Tarschys om detta med u-krediter. Jag tror inte att vi har fört någon debatt i frågan, så jag vet inte riktigt vilken uppfattning Daniel Tarschys har. Han kanske står bakom utskottsbetänkandet när det gäller u-krediterna till exempelvis Kina och Marocko. Nu öppnar man också möjligheterna för Indonesien. Hur kan Daniel Tarschys som liberal försvara detta inslag i den svenska biståndspolitik, dvs. att man ger biståndsmedel till tre förtryckarländer?

Det skulle vara värdefullt om Daniel Tarschys kunde ge en kommentar till det också.

Anf. 10 DANIEL TARSCHYS (fp) replik:

Herr talman! När man lyssnar till Bertil Måbrink undrar man om han har noterat att den socialistiska ekonomiska modellen har gjort bankrutt runt om i världen. Världsbanken håller ju på med att bistå länder som har hamnat på fel spår i den ekonomiska politiken, länder som, genom att följa de socialistiska recept som för övrigt Bertil Måbrinks parti länge har förespråkade, har hamnat i en ohållbar ekonomisk utveckling. Det gäller att försöka rädda levnadsstandarden och det lilla som finns av välfärd i dessa länder genom att genomföra en ekonomisk sanering så att man lägger grunden för ett samhälle med alla de välfärdsanordningar som utbildning, sociala förmåner och hälsovård som är nödvändiga för ett samhälle. Det är därför som man nu gör räddningsinsatser runtom jorden, både i det forna östblocket, i länder i Afrika och på annat håll, som har följt den här olyckliga utvecklingsmodellen. Det är väl klart att detta är en omställning som inte sker utan betydande påfrestningar?

Det finns också länder i u-världen som över huvud taget inte har varit inbegripna i en bytesekonomi, där det huvudsakligen handlar om att utveckla en agrar ekonomi för att nå ökad välfärd, och där välfärdsanordningarna huvudsakligen har varit knutna till hushållen. Där måste självfallet de sociala framstegen vad det gäller utbildning, hälsovård och liknande komma successivt och i takt med att de ekonomiska resurserna tilltar. Det är just för att de ekonomiska resurserna tilltar som vi genom Världsbanken söker stödja den ekonomiska utvecklingen.

När det gäller den del av det svenska biståndet som vetter mot arbetstillfällena i Sverige har jag hört ett annat tonläge i Vänsterpartiets inlägg i sysselsättningsdebatterna än det som jag nu hör av Bertil Måbrink.

Bertil Måbrink ironiserade i sitt första inlägg över att Sverige gör ansträngningar för att svenska företag skall ha chansen att delta i konkurrens om order när multilaterala biståndsorgan ställer resurser till förfogande. Är det en felaktig tanke, Bertil Måbrink, att arbetstillfällena i Sverige skall kunna skapas genom Världsbankens lån, genom insatser av UNDP och andra multilaterala organ? När jag hör t.ex. Hans Andersson och andra företrädare för Bertil Måbrinks parti i sysselsättningsdebatten hör jag inte det tonfallet.

Anf. 11 BERTIL MÅBRINK (v) replik:

Jag noterar att Daniel Tarschys inte svarade på frågan om u-krediterna, men det kanske han gör i sin sista replik, när jag inte har någon replik kvar. Jag får väl återkomma i andra sammanhang.

Jag förstår nödvändigheten av att man måste göra genomgripande förändringar i många u-länder, även i många av de u-länder som tidigare har haft planekonomi. Jag har inte ifrågasatt det. Vad jag har ifrågasatt och vad Daniel Tarschys inte kommenterade är under vilka villkor de här genomgripande förändringarna skall ske. Skall de ske på de villkor som Världsbanken och Valutafonden ställer upp och som har fått sådana hemska konsekvenser i Zimbabwe och Ghana? Jag tog upp dessa problem.

Daniel Tarschys står här i kammaren och talar om gammal skåpmat och om Måbrink som tidigare har talat för det här och det där. Jag har väl också gjort mina fel en gång i världen, men jag tycker inte att Daniel Tarschys nu skall stå här och också han göra sådana fel. Svara konkret på mina frågor! Jag tycker att det är viktigt att man diskuterar.

Det finns bevisligen marknadsekonomier också i den tredje världen som är förfärande exempel och som efter vad jag förstår aldrig har varit planekonomier. De är förfärande exempel på länder där det finns grova orättvisor och sker övertramp. Vi får vara litet försiktiga när vi talar om marknadsekonomierna. Det är riktigt att marknadsekonomier har haft en god tillväxt, men då kommer ett annat problem in i bilden, nämligen hur den tillväxten hittills har fördelats mellan människorna i de länderna. Inte har den goda tillväxten kommit alla människor till godo. Trots god tillväxt har de i gruppen fattiga blivit fattigare och fler och de i gruppen rika blivit rikare och färre.

Anf. 12 DANIEL TARSCHYS (fp) replik:

Herr talman! Bertil Måbrink angriper mig för att titta på hans gamla skåpmat, men han får väl ändå erkänna att skåpet är ovanligt välfyllt. Jag har också litet grand i mitt skåp som jag skulle vilja ta fram. För 30 år sedan var jag mycket skeptisk till dammen i Cabora Bassa. Det bedrevs en ganska skarp kritik från de svenska ungdomsförbunden mot att biståndsmedel i en eller annan form, jag vill minnas att det var krediter, kunde användas för den damm som byggdes i dåvarande Sydrhodesia, nuvarande Zimbabwe.

Kritiken riktades mot att ett land som hade en tvivelaktig regim kom i åtnjutande av bistånd. I dag är Cabora Bassa oerhört väsentligt för kraftförsörjningen i både Zimbabwe och Moçambique. Det visar kanske att sneglandet på regimer och regimers egenskaper ibland kan leda vilse. Biståndssamhet handlar om långsiktighet. Det handlar om att långsiktigt stödja de fattig folkens utvecklingsansträngningar. I efterklokhetens backspegel kan t.o.m. satsningen på Cabora Bassa visa sig vara mycket klok.

Anf. 13 LARS MOQUIST (nyd) replik:

Herr talman! Daniel Tarschys sade i sitt anförande att vårt förslag om prioritering av kunskapsöverföring och kompetensutveckling inte går ihop med vårt förslag om minskade resurser till forskning m.m. Han tar också upp frågan om Afrikainstitutet.

Vi vill t.ex. utnyttja u-krediterna för att främja handel och därigenom på

sikt främja ökad välfärd. Vi vill också ha en större exportkreditgarantiram. Det har vi behandlat i ett tidigare biståndsbetänkande som heter Samarbete med Öst- och Centraleuropa. Vi ville ha en höjning från 1 till 4 miljarder. De satsningar som vi vill göra bl.a. inom u-krediter och genom större exportkreditramar skulle leda till att länderna får möjlighet att av egen kraft främja sin egen utveckling.

Vi anser också att det satsas alldeles för mycket på den del av biståndet som finns med i kunskapsöverföring och kompetensutveckling, nämligen seminarier, kurser m.m. Vi vill ha mer hårdvara, dvs. ökat svenskt bundet bistånd. Genom biståndet vill vi också ge draghjälp till svensk industri och svenska företag.

Det som är väsentligt och som Daniel Tarschys främst vänder sig emot är att vi vill halvera själva biståndsbudgeten till ungefär drygt 7 miljarder kronor. Vi gör det därför att vi anser att Sverige inte har råd. Det mesta som vi ger måste lånas, och så småningom skall ju saker och ting återbetalas. Det är kommande generationer, dvs. mina och Daniel Tarschys barn och barnbarn som skall vara med och betala detta. Det är vad som egentligen är bakgrunden till att vi framför förslagen om minskat bistånd. Någon skall betala och det får kommande generationer göra. Det är lätt att ge när man inte själv skall stå för återbetalningen. Det är alltid trevligt att vara givare när någon annan skall stå för återbetalningen. I dagsläget är det faktiskt våra barn och barnbarn som skall betala tillbaka det som vi i vår generositet tycker att vi har råd med.

Anf. 14 DANIEL TARSCHYS (fp) replik:

Herr talman! Ja, det är också våra barn och barnbarn som skall leva i den här världen. Det är också de som skall leva i en värld där de globala avstånden krymper, där vi alltmer är beroende av varandra. Det är också de som skall leva med klyftan mellan fattiga och rika. Det är också de som skall leva i en värld där befolkningstrycket ökar.

Jag tycker att vi gör en väldigt klok insats om vi i denna kammare ställer upp för ett generöst, för ett aktivt och för ett effektivt svenskt bistånd för att göra världen bättre – den värld där våra barn och barnbarn och deras barn och barnbarn skall leva tillsammans.

Ny demokratis linje i den här frågan, om jag har förstått den rätt, består i följande:

1. Skär ner biståndet till hälften!
2. Använd den hälft som blir kvar huvudsakligen till bistånd till svenska företag!

Anf. 15 LARS MOQUIST (nyd) replik:

Herr talman! Jag skall inte förlänga den här diskussionen särskilt mycket. Men det var ganska befängt av Daniel Tarschys att säga att vi bara vill främja svenska företag. Daniel Tarschys vet egentligen var vi så att säga har lagt våra förslag, inte minst på det multilaterala området.

Sedan får man inte vara så egoistisk att man bara tänker på kommande generationer i Sverige, Daniel Tarschys! Naturligtvis måste man tänka på

hela världens befolkning, på barn som föds överallt i världen. Ett av våra förslag är just att FN:s resurser prioriteras mycket mera distinkt till befolkningsfrågan.

I och för sig kan det vara en droppe i havet att vi har visat att vi vill öka anslaget just till de organ inom FN som sysslar med befolkningsfrågan. Men det visar i varje fall att det är den inriktning som vi vill ha. Självklart innebär våra förslag en kraftig reduktion på en mängd områden. I varje fall borde Daniel Tarschys inse att det är befolkningsfrågan som vi vill främja. Vi tror att det är grunden när det gäller att så att säga få en utjämning mellan fattiga och rika länder.

Anf. 16 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Jag vill gärna, som Daniel Tarschys gjorde, börja med att uttrycka min tillfredsställelse över det stora mått av samsyn som råder i denna kammare beträffande vårt utvecklingssamarbete.

Trots att de olika partierna uttrycker skilda uppfattningar i vissa detaljfrågor har vi, med ett enda undantag, en likartad bedömning av problemen i utvecklingsländerna och en i stort sett likartad uppfattning om hur vi skall hjälpa till med att lösa de här problemen.

Detta är en styrka för den svenska biståndspolitik. Och, som sagt, även om debattens vågor kan, och skall, gå höga i enskilda frågor är denna principiella samsyn värd att hålla i minnet.

Själv vill jag i dag gärna framhålla den betoning regeringen har gett åt grundläggande principer som demokratiutveckling, respekt för mänskliga rättigheter och utveckling av en marknadsekonomi med sociala och ekologiska hänsyn.

Jag blir mer och mer övertygad om vikten av att dessa värden får slå rot på djupet i de fattiga länder som kämpar för sin utveckling. I linje med detta ser jag det som allt viktigare att satsa mera på det mänskliga kapitalet – på utbildning och hälsovård samt på uppbyggnad av fungerande samhällsinstitutioner, regelsystem och rättssystem – för att bidra till en samhällsmiljö som främjar arbete och initiativkraft.

Till denna satsning på det mänskliga kapitalet hör också en dialog kring etikens stora betydelse för ekonomi och utveckling, något som övertygande påvisats av förra årets nobelpristagare i ekonomi, Douglass C North.

De behov som vårt utvecklingssamarbete riktar sig till har inte minskat. Även om vissa u-länder har gjort goda ekonomiska framsteg har andra, fattiga, länder tillkommit i spåren av det sönderfallna Sovjetväldet. Klyftorna mellan världens fattiga och rika fortsätter, dess värre, att öka.

De katastrofer som blir följden av det växande antalet väpnade konflikter ställer också sina ökade krav på vår solidaritet och på våra ekonomiska hjälpsatser. Vårt största enskilda mottagarland finns inte längre i Afrika utan i Europa. Det är det svårt sargade Bosnien, som redan fått över 720 miljoner kronor av svenska biståndsmedel. När vanvettets tid där förhoppningsvis snart får ett slut kommer ännu större internationella resurser att krävas för att bidra till återuppbyggnaden.

Till detta kommer att de ökade behoven skall täckas i en tid av stagnerande resurser. Sådan ser i korthet biståndets verklighet ut detta nådens år

Prot. 1993/94:94
22 april 1994

*Internationellt
utvecklings-
samarbete*

1994. Låt mig därför få bekänna att det trots allt var med viss stolthet som jag i januari presenterade en biståndsbudget där anslagen ökar med totalt 400 miljoner kronor.

Mot denna bakgrund blir det för mig dubbelt så angeläget att skärpa kraven på att biståndsmedlen används så klokt och effektivt som möjligt. Vi måste lära oss att prioritera hårdare. Vi måste ställa ökade krav på mottagarländerna, så att våra resurser blir ett komplement till deras egna ansträngningar – och inte en ersättning. Vi måste ställa betydligt större krav på mål- och resursstyrning.

Inom biståndet, lika väl som inom alla andra områden där staten är engagerad, har regeringens krav på myndigheternas resultatredovisningar skärpts. Hösten 1993 lämnade SIDA och BITS för första gången årsredovisningar i en ny, mer utvecklad form till regeringen. Regeringens redovisning till riksdagen har också utvecklats genom publikationen Svenskt bistånd 1992/93. Såväl myndigheternas som regeringens redovisningar har också bemötts positivt i mera publika sammanhang och utgör en viktig grund för en ökad kunskap om och förståelse för biståndet.

För insatser djupare och på längre sikt har regeringen tillkallat en särskild kommitté för analys av biståndets effekter, Kommittén för analys av utvecklingssamarbetet. Det sekretariat, SAU, som knutits till den har en viktig roll i regeringens arbete med att bedöma effektiviteten i biståndet.

Kommittén kommer i sommar att lämna ett betänkande till regeringen, vilket bl.a. skall behandla hur och i vilka former en fördjupad analysverksamhet på det biståndspolitiska området bör bedrivas. Under våren och hösten 1994 kommer också ett antal rapporter från olika delstudier som kommittén initierat att publiceras. Regeringens ställningstagande till en eventuell fortsättning av detta arbete kommer att redovisas i nästa års budgetproposition.

En annan framgångsfaktor i ett effektivt bistånd är den organisation som vi har för att löpande hantera uppgifterna. Den nuvarande organisationsstrukturen har vissa brister. Min bedömning är att vi har nått en gräns för successiva och partiella förändringar i denna struktur och att vi behöver resonera om hur organisationsformerna skall se ut i framtiden.

Det nyligen avlämnade betänkandet Rena roller i biståndet behandlar också frågan om biståndets myndighetsstruktur. Tanken är en renodling av biståndsmyndigheternas uppgifter och organisation. Detta tål självfallet att diskuteras. Men vi skall först analysera remissvaren, som skall vara inne i dag, innan vi kan börja peka ut riktlinjer för framtiden.

I det bilaterala biståndet har vi, ofta på ett smärtsamt och dyrbart sätt, lärt oss att bistånd aldrig blir effektivt om mottagarlandet självt inte för en rimlig och ansvarsmedveten ekonomisk politik och verkligen anstränger sig för att mobilisera de egna resurserna för att utvecklas av egen kraft.

Vårt viktigaste instrument för att styra det framtida biståndet kommer att vara de landstrategier som U-avdelningen nu arbetar med på basis av riksdagens beslut för ett år sedan om styrnings- och samverkansformer i biståndet, den s.k. Engblomska utredningen.

En av de mer olyckliga effekterna av de fixa landramarna var, tror jag, att mottagarländerna ansåg sig kunna räkna med att automatiskt och villkors-

löst samt utan hänsyn till effektivitet och resultat få minst samma belopp år efter år. Genom att i stället arbeta med indikativa planeringsramar ger vi en tydlig signal till mottagarlandet: Ni ansvarar för er egen utveckling. Det är ni som äger processen. Vi är beredda att hjälpa till med ett långsiktigt bistånd, reglerat i insatsavtal som kommer att bli t.o.m. ännu mera långsiktigt inriktade än i dag. Men det är hos er som mottagare som ansvaret ligger.

Herr talman! En sida av biståndsverksamheten som vi inte talar så ofta om är återflödet. Jag är varm anhängare av ett obundet bistånd. Men också det obundna biståndet skapar ett återflöde i form av upphandling av varor och tjänster i vårt eget land.

Beträffande det bilaterala biståndet är återflödet ca 45 %. I fråga om det multilaterala biståndet är återflödet betydligt mindre, ca 10 % av det årliga svenska stödet på omkring 400 miljoner US-dollar.

De svenska företagen har inte varit särskilt framgångsrika på denna marknad, som fram till sekelskiftet beräknas omsätta minst 300 miljarder US-dollar. Därför gav jag en projektgrupp i uppdrag att inom ramen för de svenska bistånds- och handelspolitiska målen lägga fram förslag till effektiva, koordinerade och långsiktiga främjandeinsatser för att öka den svenska andelen av upphandlingen.

Gruppens rapport Satsa på utveckling har just färdigställts och presenterats. Bl.a. föreslås en projektsamrådsgrupp för samverkan mellan näringsliv och statliga organ samt att ett nytt projektexportsekretariat inrättas inom UD. Intresset från företagen har varit stort, och som ett första steg i genomförandet av projektets slutsatser arrangerar UD tillsammans med Handelshögskolan i Stockholm en konferens för stora och medelstora exportföretag för att väcka ytterligare intresse för de multilaterala organens verksamhet.

Herr talman! I december förra året beslöt FN:s generalförsamling om reformer av FN:s biståndsverksamhet. Beslutet innebär att ett första viktigt steg har tagits för att effektivisera FN:s biståndsverksamhet. Beslutet var också en stor seger för de nordiska länderna, eftersom många av de grundläggande principerna som vi har arbetat för i det nordiska FN-projektet var basen i församlingens beslut.

Utgångspunkten i det nordiska FN-projektets förslag var att FN:s biståndsverksamhet måste stärkas. Förslag presenterades om ett effektivare beslutssystem för FN:s program och fonder, liksom om ett nytt finansieringssystem. Genom beslutet om förändrade styrformer har ett första viktigt steg tagits för att få ett effektivare FN-bistånd. Det är ett grundläggande och avgörande steg för att stoppa fragmenteringen av FN-biståndet liksom för att hejda den marginalisering som pågått under senare år.

Herr talman! En av de avgörande politiska händelser som ligger framför oss i år är folkomröstningen om medlemskap i EU. En av de frågor som jag ofta möter i detta sammanhang gäller vad ett medlemskap betyder för vårt bistånd. Jag vill gärna säga att jag också på detta område ser ett svenskt medlemskap som positivt för både vårt och EU:s biståndsarbete. Konkret innebär det dels att vi skall vara med och bidra till det gemensamma bistånd som förmedlas genom EU-kommissionen, dels att vi skall delta i den biståndspolitiska dialogen inom EU. Det bistånd som kanaliseras direkt genom EU-

kommissionen utgör endast en mindre del av medlemsländernas samlade bistånd.

Maastrichtavtalet utgör emellertid ett viktigt steg mot en ökad samordning också av det nationella biståndet. Det är mycket viktigt att vi från svensk sida på ett aktivt sätt påverkar denna process. Som en grund för detta pågår inom departementet ett analysarbete där vi jämför inriktningen och effektiviteten i EU:s bistånd med det svenska biståndet i dag.

En viktig utgångspunkt när det gäller fördelningen av den svenska biståndsbudgeten är att biståndet genom EU skall vara ett komplement till övrigt svenskt bistånd. Överlappningar bör naturligtvis i så stor utsträckning som möjligt undvikas. Resultatet av analysarbetet förväntas föreligga i god tid före höstens budgetarbete.

Herr talman! Stöd till de ekonomiska reformprocesser som genomfördes i våra mottagarländer fortsätter att vara ett prioriterat område för svenskt utvecklingssamarbete. Det gäller inte minst för de fattigaste, mest skuldtungda länderna i Afrika. För flera av dessa länder börjar nu ekonomiska reformer tillsammans med ett finansiellt stöd få effekt i termer av ökad ekonomisk tillväxt. Men vi har en lång väg kvar innan detta kan avspeglas i en ökad levnadsnivå för alla människor i dessa länder. Det är därför av största vikt att vi fortsätter att stödja den ekonomiska omvandlingen i riktning mot marknadsekonomi, som möjliggör ekonomisk tillväxt och på sikt en hållbar utveckling.

Genom betalningsbalansstöd kan vi ge finansiellt stöd till import- och skuldlättnad, vilket är nödvändigt för att reformerna skall kunna genomföras. Genom att betalningsbalansstödet nu samlas i ett anslag har vi ökade möjligheter att samordna vårt stöd internationellt för att uppnå bättre effekter av våra insatser.

Ett allvarligt utvecklingshinder för flera av de fattigaste länderna är deras mycket betungande skuldbörda. Sverige har därför tillsammans med Schweiz tagit initiativet till ett internationellt seminarium för att diskutera de fattigaste ländernas skuldsituation. Seminariet äger rum den 19–20 maj i Genève. Syftet är att höja den internationella prioriteten vad gäller skuldlättnadsåtgärder för de fattigaste länderna och medverka till att skuldlättnad medges för dessa länder.

Herr talman! Regeringen tillsatte 1992 en utredning för att utröna behovet av ett internationellt institut för valövervakning. Utredningen överlämnade sitt betänkande *Free and fair elections and beyond* i oktober förra året. Bakgrunden till utredningen är det starkt ökade behovet av internationell övervakning av val i skilda länder och världsdelar. De nuvarande insatserna för valövervakning är kortsiktiga och har projektkaraktär. Behovet är emellertid långsiktigt. Det finns också ett behov av internationellt överenskomna regler och normer, bl.a. för valövervakning. Härtill kommer att det föreligger en brist på opartiska insatser som alla parter kan känna förtroende för.

Det ligger i sakens natur att en pluralistisk demokrati också för samman aktörer med skilda mandat och roller: regering, parlament, enskilda organisationer och experter på valfrågor. Det finns i dag inget forum som gör det möjligt för alla dessa att samverka på sina egna villkor och mandat.

Utredningen har mot denna bakgrund funnit att det både finns ett belagt

behov av ett nytt internationellt institut för stöd till valprocesser och ett betydande internationellt stöd för tanken att upprätta ett sådant institut. Bl.a. har FN:s generalsekreterare och hans medarbetare välkomnat och stött tanken på ett fristående institut och lovat ett fortsatt stöd för ansträngningar att få ett sådant till stånd.

I u-världen har vi funnit en stark politisk uppbackning för våra idéer. Regeringen har ställt sig bakom utredningens förslag och i syfte att föra arbetet med bildandet av institutet ytterligare ett steg framåt har vi inbjudit till en internationell konferens i Stockholm den 18 och 19 maj. Målet är att förvandla det som hittills varit ett svenskt initiativ till någonting som en grupp av länder, organisationer och individer aktivt vill föra vidare.

Herr talman! En annan viktig fråga där vi har tagit ett betydelsefullt initiativ gäller miljön i u-länderna och betoningen av miljöaspekterna i vårt bistånd. En särskild arbetsgrupp kommer inom kort att tillsättas för att lämna förslag till principer, riktlinjer och arbetsmetoder för hur de globala miljöfrågorna och besluten vid FN:s konferens om miljö och utveckling, UNCED, i Rio de Janeiro 1992 kan integreras i det svenska utvecklingssamarbetet.

Gruppen skall också lämna förslag till arbetsmetoder och beredningsformer och göra bedömningar av kapacitets- och resursbehov i det framtida utvecklingssamarbetet med sikte på hållbar utveckling i UNCED-beslutens anda. Inom ramen för arbetsgruppens arbete utreds även förutsättningarna för svenska insatser till stöd för u-ländernas åtgärder för att bevara och hållbart nyttja den biologiska mångfalden mot bakgrund av de nya förutsättningar som konventionen om biologisk mångfald medför. Arbetet beräknas vara avslutat under hösten 1994.

Herr talman! Befolkningsfrågan har under årtionden kastat en hotfull skugga över världens framtid. Folkökning pågår med en takt som saknar motstycke i historien, och ca 90 % av ökningen sker i u-länderna, främst i de allra fattigaste. FN:s konferens i september i år om befolkning och utveckling äger alltså rum vid en mycket kritisk tidpunkt. Det är av yttersta vikt att denna konferens blir mer än ord. Den måste leda till handling som på sikt kan skapa en hållbar och varaktig balans mellan befolkning och resurer.

Från svensk sida har det gjorts ett mycket grundligt förberedelsearbete inför konferensen, särskilt inom ramen för den av regeringen tillsatta nationalkommittén för befolkningsfrågor. Inom denna kommitté har det utarbetats ett viktigt positionspapper, som blir vägledande för Sveriges agerande i befolkningskonferensen. Vi lägger ett brett perspektiv på befolkningsfrågan. Det innebär en fokusering av de många fattigdomsrelaterade problemen i u-länderna och en kraftfull betoning av att de mänskliga rättigheterna respekteras.

En avgörande del i denna inriktning är givetvis insatser för att höja kvinnans ekonomiska, sociala och rättsliga status och ge henne möjlighet att själv forma sitt liv och påverka sin egen fertilitet. Barnens rätt i samhället hänger intimt samman med denna fråga, likaså frågan om utbildning och hälsovård för flickor och kvinnor. Vi bör alltså öka stödet till de sociala sektorerna och inom hälsosektorn särskilt till sexuell och reproduktiv hälsa.

Herr talman! Regeringen föreslår i budgetpropositionen att ett biståndskreditsystem införs på försöksbasis under en period av två år. Biståndskredi-

terna kommer att ges på mycket förmånliga villkor och huvudsakligen till låginkomstländer med liten eller medelstor skuldbörda. Normalt skall krediterna ges i obunden form, men koncentreras till sektorer där svenskt näringsliv är konkurrenskraftigt. Biståndskrediterna skall ses som ett komplement till BITS u-kreditgivning och gåvobiståndet genom SIDA. Genom det nya systemet ökar flexibiliteten och bredden i det svenska biståndet inom infrastruktursektorn.

Herr talman! Det har i biståndsdebatten hörts vissa kritiska röster som menar att regeringen är på väg att minska det långsiktiga utvecklingsbiståndet till förmån för kortsiktiga katastrofinsatser. Inget, menar jag, kan vara felaktigare.

Vad som hänt är att katastrofala händelser i vår omvärld på ett drastiskt sätt ökat behovet av katastrofhjälp och minskat möjligheterna att bedriva ett långsiktigt utvecklingsbistånd. Det bör räcka att jag nämner Angola, Somalia, Moçambique och Bosnien för att alla skall förstå vad jag menar. Det är naturligtvis min förhoppning att fredliga förhållanden snart skall göra det möjligt att föra över mer resurser till utvecklingssamarbete.

Jag kan i sammanhanget nämna att en interdepartemental styrgrupp med företrädare för Utrikes-, Kultur-, Försvars- och Finansdepartementet för närvarande arbetar med att förbereda den politik som Sverige bör föra i ett läge där det råder fred i f.d. Jugoslavien. Denna politik bör bl.a. syfta till att uppnå en stabil lösning av konflikten, att bidra till återupprättandet av ett multi-etniskt och demokratiskt samhälle med respekt för mänskliga rättigheter, att bidra till återuppbyggnaden och underlätta för flyktingar från f.d. Jugoslavien som vill återvända att göra det.

Det är en styrka att det i det svenska samhället finns en vilja att hjälpa till när det behövs. Många människor lägger ned stort ideellt arbete på att samla in varor för att hjälpa till vid katastrofer. De organisationer de representerar får efter prövning, i de fall hjälpen är relevant i förhållande till behoven, bidrag från staten till transporter. Transportbidraget är normalt endast en liten del av hela gåvan. Att kalla detta för klosterbistånd vittnar om förakt för människor som vill hjälpa till och om stor okunnighet om hur hjälpen fungerar.

De enskilda organisationerna är värda stor respekt för sina biståndsinsatser. Det är inte bara jag som tycker det. UNDP skrev i sin Human Development Report 1993 bl.a. att en av de starkaste sidorna hos de enskilda organisationerna är deras förmåga att snabbt och effektivt gripa in vid katastrofer. Därför är det naturligt att jag har föreslagit en ökning av anslaget till de enskilda organisationerna i budgeten för 1994-1995.

Herr talman! Avslutningsvis vill jag kommentera den stora och positiva förändring som nu håller på att ske i Sydafrika. Nästa vecka går det sydafrikanska folket för första gången till valurnorna för att utse landets första demokratiskt valda regering. Bland alla nedslående händelser i världen är det oerhört glädjande och hoppingivande att detta ögonblick äntligen har kommit för Sydafrikas svarta befolkning. Vi vet hur detta folk har plågats och kämpat. Nu randas en ny dag. Apartheids förnedring byts i självständighet och frihet. Förvandlingen av det sydafrikanska samhället blir säkert inte någon problemfri process, men med det ledarskap som visats av både Mandela

och de Klerk finns det anledning att hoppas att förändringen skall kunna genomföras under fredliga former.

Inom UD bedriver vi sedan mer än ett år ett planeringsarbete i samråd med biståndsmyndigheter och enskilda organisationer för att skapa ett framtida utvecklingssamarbete med ett demokratiskt Sydafrika. Jag räknar med att vårt humanitära bistånd kan omstöpas till ett bredare utvecklingssamarbete när valen genomförts. Den nya afrikanska regeringen måste ta itu med en reformprocess som skall förvandla apartheidpolitikens strukturer och konsekvenser i ett samhälle där skillnaderna i inkomster och levnadsvillkor är bland de största i världen. Biståndet genom SIDA kan, genom att inriktas på de fattigaste grupperna, medverka i denna process. Framväxten av ett breddat sydafrikanskt näringsliv kan också främjas genom att BITS och Swedecorp medverkar i uppbyggnaden av ett näringsliv för dem som motarbetats genom rasåtskillnadspolitik. Det svenska näringslivet bör ha möjligheter att medverka i dessa ansträngningar. En landstrategi för Sydafrika kommer att utarbetas under budgetåret 1994-1995.

Herr talman! Jag inledde med några ord om vår samsyn i biståndspolitik. Låt mig få sätta punkt genom att påminna om att detta är något som präglar också den allmänna opinionen. Den senaste attitydundersökningen av biståndsviljan, från december i fjol, visar en glädjande ökning av uppslutningen kring den svenska biståndspolitik. 63 % anser att biståndet är lagom stort eller bör ökas. Det är 9 % fler än 1992. Allra tydligast är ökningen bland ungdomar i åldern 18-24 år. Där har 75 % denna positiva inställning till biståndet – en ökning med hela 18 %. Detta är naturligtvis synnerligen glädjande. Om det är ett gott betyg åt regeringens biståndspolitik vill jag låta vara osagt. Men det är ett gott betyg åt svenska folket och svenska ungdomar. Det vittnar om ett medvetande och en vilja som det är vår förmån att förvalta till konkreta beslut i denna kammare.

Anf. 17 BERTIL MÅBRINK (v) replik:

Herr talman! Jag kan instämma i mycket av det som Alf Svensson sade, inte minst det han sade om Sydafrika. Samtidigt vill jag säga att jag tycker att det är litet dåligt att minska anslaget till Sydafrika med 20 miljoner just när de befinner sig i denna svåra process och verkligen behöver stöd. Detta gäller i första hand den svarta befolkningen, som lever i en oerhörd misär. Demokratiseringen är ju nu inne i ett känsligt läge.

Jag tycker att man skall framhålla Alf Svenssons insats när det gäller att höja biståndet med 400 miljoner det kommande budgetåret. Jag förstår att det inte har varit så lätt för Alf Svensson att få igenom detta hos regeringen.

Misstanken kan ju uppstå att det handlar om att ta och ge. Är det så att moderaterna har fått ge efter för dessa 400 miljoner och Alf Svensson har fått ge efter för eventuella u-krediter till Indonesien?

Skuldproblematiken är ju en av de stora bromsklossarna när det gäller möjligheterna att utveckla länder i tredje världen. Det initiativ till ett möte som bl.a. Sverige har tagit tillsammans med Schweiz tycker jag är mycket bra. Det kommer såvitt jag vet att ske den 19-20 maj någonstans i Europa.

Frågan är vad regeringens och biståndsministerns mål är när det gäller skuldproblematiken. Anser Alf Svensson att det enda rätta är att skriva av

Prot. 1993/94:94
22 april 1994

*Internationellt
utvecklings-
samarbete*

skulden, åtminstone för områdena söder om Sahara som är de svårast utsatta även när det gäller skulderna? Det har UNICEF föreslagit och det har SIDA föreslagit. Är det det som är målet för biståndsministern och den svenska regeringen? Om Alf Svensson inte ställer upp bakom detta, vore det intressant att veta vad målet är.

Jag tror nämligen att det inte skadar någon om man skriver av skulderna. Snarare hjälper det såväl u-länderna som den rika världen.

Anf. 18 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Jag tror att Bertil Måbrink väl känner till att sydafrikanerna och i synnerhet ANC är väl förtrogna med den satsning som görs och att de är överens med oss om att den är tillfyllest just nu.

Som jag sade förbereder vi för närvarande fortsättningen på ett humanitärt biståndsarbete. Vi kan väl inte vara annat än överens om att biståndsarbetet gentemot Sydafrika måste in i nya hjulspår. Jag kan försäkra Bertil Måbrink om att Sverige inte kommer att hålla sig vid sidan om när det gäller att stärka den positiva humanitära utvecklingen i Sydafrika.

Bertil Måbrink lyfter fram frågan om u-krediter till Indonesien mer än en gång. Det är bra. Jag har sagt tidigare i dialoger vi har haft och jag säger också i dag att det är regeringen som skall fatta beslut om u-krediter till Indonesien. Besluten kan alltså inte fattas direkt av BITS.

Jag har respekt för den problematik och det moraliska dilemma det innebär att ge u-krediter. Jag har i resonemang med Måbrink åtskilliga gånger sagt att jag tror att det är positivt att den möjligheten står till buds. Syftet är ju att demokratisera och hålla fönster och dörrar öppna till regimer som i det långa loppet ändå inte kommer att kunna hålla fast vid sina diktatoriska fasoner.

Jag tackar för det erkännande regeringen fick av Bertil Måbrink när det gäller skuldproblematiken. Seminariet skall som mycket riktigt sades äga rum i Genève i maj. Vår målsättning är naturligtvis att få övriga västländer med oss för att inte behöva känna oss så ensamma som vi många gånger kanse gör när det gäller arbetet att ta itu med de fattiga ländernas skulder.

Anf. 19 BERTIL MÅBRINK (v) replik:

Herr talman! Alf Svensson och jag har haft många debatter om Indonesien. Min avsikt är inte att fortsätta debatten om u-krediterna till Indonesien med Alf Svensson i dag. Jag bara nämnde den misstanke om hur det kan ha gått till att få igenom 400 miljoner mot Moderaternas vilja som jag har. Jag har sagt att det var bra, men vad fick Alf Svensson ge i stället?

När det gäller Sydafrika är jag överens med Alf Svensson om att man så småningom måste söka nya biståndsformer. Självfallet måste det bli så när valen och demokratiseringen har genomförts och det fungerar.

Jag tror säkert att man i ANC är nöjd med de pengar man fått. Men jag tror inte att ANC skulle tacka nej till de 20 miljoner ytterligare som skulle ha kommit om Sverige inte hade skurit ned. Jag tycker att det var fel att skära ned på Sydafrikabiståndet just i det viktiga och känsliga läge som nu råder i Sydafrika. Det är det jag reagerar emot.

Jag har ytterligare en liten fråga. Den gäller de strukturanpassningspro-

gram vi deltar i nära nog på Världsbankens och IMF:s villkor. Det står längst ned på s. 51 i utskottets betänkande att Sverige och de övriga nordiska länderna med framgång har verkat för en utökad social inriktning i Världsbankens utlåningsverksamhet. Det är kopplat till strukturanpassningsprogrammet.

Det är viktigt för mig att få veta vad det är Sverige och de övriga nordiska länderna har lyckats åstadkomma när det gäller ett strukturanpassningsprogram med större sociala inslag. Vad är det för framgångar?

UNCTAD, Unicef, UNDP och andra har ju kritiserat IMF och Världsbanken hårt. UNCTAD-rapporten kom nu i veckan. Man kritiserar dessa strukturanpassningsprogram. Vad är det Sverige och de andra nordiska länderna har åstadkommit som tydligen är så avancerat?

Anf. 20 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Jag har inte hållit på med någon byteshandel med 400 miljoner och u-krediter. Det kan jag försäkra Bertil Måbrink. Jag tyckte att det var rim och reson i att återuppta u-kreditverksamheten till Kina. Som jag har sagt tidigare tycker jag att det finns anledning att någon gång resonera om hur sammanhängande eller konsistent vår Asienpolitik är om vi säger att vi kan ge u-krediter till Kina. Nu har i och för sig Bertil Måbrink sagt att han inte tycker att vi skall göra det heller. Eftersom jag nu har sagt att jag tycker att man kan göra det i vissa specifika fall har jag litet svårt att förstå varför man inte åtminstone skulle kunna pröva om det också skall kunna ges u-krediter till Indonesien.

Bertil Måbrink nämnde biståndet till södra Afrika igen. Mitt anförande var så långt att jag inte kunde begära komplett uppmärksamhet under hela anförandet. Jag nämnde Genève, och jag nämnde faktiskt också ett datum för seminariet. Jag påpekade också apropå våra relationer till Sydafrika att jag hoppas och tror att både BITS och Swedecorp kommer att gå in där mer än vad de har kunnat tidigare.

Det skulle förvåna mig mycket, herr talman, om inte totalsumman när man räknar med fler myndigheter kommer att nå upp till den magiska fjolårssiffran på 240 miljoner kronor. Jag tror att den kommer att bli högre. Jag tror att Bertil Måbrink kan känna sig helt lugn i det avseendet.

Herr talman! När det gäller strukturanpassningsprogrammen vågar jag påståendet att Världsbanken på senare tid har intresserat sig mer just för de sociala sektorerna. Man tar faktiskt också upp sådana kostnader i mottagarländerna och i de länder där strukturanpassning skall ske som handlar om exempelvis militära utgifter. Det tycker jag är positivt. Det finns naturligtvis en lång rad studier om hur dessa program fungerar eller inte fungerar, men det finns också studier som gör gällande att satsningarna på de sociala sektorerna icke minskar.

Det är klart att ekonomierna är bräckliga och svåra. Det är inte så att det råder frid och fröjd och harmoni bara för att det finns ett strukturanpassningsprogram. Vad har vi för alternativ? Måste vi inte gå in på något sätt och hjälpa till? Måste vi inte se till att dessa länder mer än vad de har gjort tidigare kommer bort från satsningar som är improduktiva?

Prot. 1993/94:94
22 april 1994

*Internationellt
utvecklings-
samarbete*

Anf. 21 KRISTINA SVENSSON (s) replik:

Fru talman! Jag tycker att det var litet synd att statsrådet Svensson inte berörde något av det nya tänkande som jag tycker måste etableras nu. Vi har konstaterat att behoven hela tiden ökar och att resurserna minskar. Vad gör vi i den situationen? Redovisningen av olika biståndsinsatser och åtgärder var väldigt traditionell.

Vi måste se framåt, och vi måste möta dessa nya behov. Då håller inte det gamla traditionella tänkandet. Det finns ingenting av visioner. Man stannar vid organsiationstänkande och former. Hur är det med innehållet då? Jag efterlyser fortfarande en kommentar om det. Jag tycker att det var väldigt synd att Alf Svensson inte använde sig av tillfället och startade en sådan debatt här i riksdagen i dag.

Vi är naturligtvis överens när det gäller krav på effektivitet. Det skall vara ett bistånd som når de mål vi har uppsatt. Det är det centrala. Dessutom skall det naturligtvis vara biståndsinsatser som inte läcker. Utvärderingssektariatet arbetar utifrån dessa förutsättningar.

Vi är emot landstrategier och att man går ifrån landprogrammen. Det har väl framgått väldigt klart. Det handlar om att vi är rädda för att mottagarländerna hamnar i en beroendeställning. Alf Svensson sade också mycket klart att det finns en risk för sammanblandning av roller. Det verkar faktiskt som att det är departementet och inte myndigheterna som står för beredningsinsatserna just nu. Det är en mycket märklig förskjutning i rollfördelningen mellan departement och myndighet.

Frågan om vad EU-medlemskapet innebär för det svenska biståndet är intressant. Jag skulle vilja ha ett svar från Alf Svensson när det gäller frågan om hur man tänker.

Vi skall alltså, om vi nu blir medlemmar, bidra med en del till den gemensamma EU-budgeten för biståndet. Varifrån skall det tas? Det är en mycket viktig och mycket central fråga. Är det fråga om ett kompletterande bistånd, dvs. pengar som går utanför vår biståndsbudget, eller skall det tas från den svenska biståndsbudgeten? Den frågan vill jag ha svar på.

Jag vill också nämna skuldfrågan. Jag tar för givet att Sverige driver kravet på en fullständig avskrivning av de fattigaste ländernas skulder.

Valinstitutet är alldeles utmärkt. Det var en fråga som förbereddes och drevs av den socialdemokratiska regeringen. Många gånger är de insatser vi gör alltför kortsiktiga. Man måste se ett val som en del i den demokratiska processen. Det är ett bra synsätt.

Anf. 22 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Fru talman! Det är litet förvånande att Kristina Svensson här menar att det jag stod för i talarstolen är det traditionella, eller litet annorlunda uttryckt: det gamla vanliga. Själv håller hon benhårt fast vid de gamla systemen med landramar. De skall inte ändras. Det skall vara som det alltid har varit, säger Kristina Svensson.

De nya idéer och initiativ som regeringen har kommit med – jag räknade upp dem ganska utförligt – är fel. När det handlar om framtida tänkande gäller det som Kristina Svensson tänkt sig men inte presenterat. Vi hade inte heller inbillat oss att det som regeringen har presenterat skulle duga.

Det är det framtida systemet som är presenterat i propositionen och som jag här under åtskilliga minuter försökt utveckla. Det är inte minst fråga om att hjälpa till att bygga upp demokratiska institutioner i mottagarländerna, ha ett mer flexibelt bistånd och få mottagarländerna att uppleva sitt ansvar, vilket är mer än vad de många gånger tidigare har upplevt.

Det uttryck som Kristina Svensson använde i sitt uttalande, "biståndsberoende", är inte något bra uttryck. Det är ett gammalt uttryck. Vi ser vad det har lett till i väldigt många länder. Det är sannerligen inte bara positiva resultat och följder.

Jag tror att vi skall våga att litet mer frejdigt och mindre ängsligt tänka i nya banor också vad gäller organisationen och nya relationer. Det var detta som jag presenterade, Kristina Svensson. Men Kristina Svensson vill tillbaka till det gamla traditionella med landramar där mottagarländerna har biståndet liksom i en liten ask och inte behöver frukta att de utsätts för positiva resonemang för landet och landets befolkning.

Hur det sedan går med de 5–10 % av det svenska biståndet som skall gå via EU:s budget får vi fortsätta att resonera om. Det är självfallet min förhoppning att vi kan ta det vid sidan om den nuvarande biståndsbudgeten. Men det kan jag inte stå här och lova. Vi vet, eller tror oss veta, att någonstans mellan 5 och 10 % av vårt bistånd skall kanaliseras via EU:s biståndsbudget.

Anf. 23 KRISTINA SVENSSON (s) replik:

Fru talman! Det är nödvändigt att vi lyfter blicken något utanför de egna organisationsmodellerna och ser till innehållet och vad det är som händer i världen just nu. Det tycker jag inte att biståndsministern har gjort under denna debatt.

Den väsentligaste frågan i dag är att behoven hela tiden ökar och att de är annorlunda. Vi måste integrera insatser på ett annat sätt än tidigare. Man kan inte se smalt och bara tänka i biståndstermer. Det handlar också om fredsbevarande insatser. De skall in i det integrerade tänkandet. Det är fråga om politiska lösningar, biståndsinsatser, fredsbevarande insatser, ekonomiska lösningar, osv.

Jag saknar verkligen den debatten och de tankarna från biståndsministern och departementet. Det är synd. Jag beklagar att vi inte har fått ta del av det i dag.

Alf Svensson berörde tidigare befolkningsfrågan och konferensen i Kairo. Det är bra att man lyfter fram kvinnans situation och att man på bred front angriper problematiken. Det ställer jag helt och fullt upp på.

I detta betänkande finns en formulering som hela utskottet, utom kds-representanter, står bakom. Bland de krav som skall drivas hör rätten till fri och legal bort. Det kommer riksdagen att kräva senare i dag.

Anf. 24 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Fru talman! Jag tycker att det skulle vara litet trist om inte Kristina Svensson noterat hur starkt vi för framtiden betonar just uppbyggnaden av demokratiska institutioner och respekten för mänskliga fri- och rättigheter i mottagarländer.

Jag tycker också att det skulle vara trist om det jag lyfte fram om miljöbistånd inte alls snappades upp. Jag tror nämligen att vi mer än vad vi tidigare gjort måste inrikta biståndet på att värna vår gemensamma miljö. Jag underströk dessutom i samband med resonemanget om befolkningsfrågan att just kvinnans och barnens situation ytterligare måste komma i fokus.

Jag tror att vi för litet har inriktat oss på ett bistånd som hjälper flickor, kvinnor och deras barn ur deras svåra belägenhet. Jag menar att vi för framtiden tillsammans måste ta oss an detta litet mer engagerat.

Man försöker att göra befolkningsfrågan till något slags skiljelinje mellan partier. Kristina Svensson gjorde det här i sin senaste replik. Det är väl ingen av oss som tror att man i de fattiga länderna på något sätt skulle komma åt befolkningsproblematiken genom att vi i Sveriges parlament förkunnar rätten till legal abort i dessa länder.

Det är alldeles självklart att en abort som måste utföras skall ske på ett legalt, medicinskt, rimligt och riktigt sätt. Jag kan inte tänka mig att det finns någon som hellre vill ha illegala aborter. Men det är inte på den vägen som vi kommer åt befolkningstillväxten. Då måste vi gemensamt tränga undan fattigdomen.

Anf. 25 LARS MOQUIST (nyd) replik:

Fru talman! Jag skall ta upp tre frågor som Alf Svensson berörde, nämligen att alla utom ett parti är överens om biståndspolitiken, Sydafrika och enkäten om synen på bistånd.

Biståndsministern sade i början av sitt anförande att alla utom ett parti är överens. För att inte andra partier skall få klä skott vill jag bara tala om att det är fråga om Ny demokrati, som vill halvera biståndet. Jag vill göra detta klarläggande, eftersom partiet inte var nämnt med namn.

Nästa fråga gäller Sydafrika. Där tycker jag till att börja med att biståndsministerns uttalande inte är objektivt korrekt. Han säger att man sätter sin tilltro till att de Klerk och Mandela skall få en bra lösning på Sydafrikas problem. De senaste veckorna och även tidigare har det visat sig att man också måste ha med Inkatha i det hela. Man bör i ett sådant sammanhang också nämna att Buthelezi och Zulukungu definitivt måste vara involverade i processen att få Sydafrika att bli ett enat land.

Jag skall ta upp en annan fråga beträffande Sydafrika. Fram till för någon vecka sedan var det meningen att jag skulle delta i valobservationsresan. I det sammanhanget var jag med på ett möte på Utrikesdepartementet, där Alf Svensson i vart fall var med under den första delen av sammanträdet.

Då yttrades någonting som gjorde mig ganska bestört men som många kanske inte har funderat på. Vi tror att vi svenskar har ett mycket gott rykte i världen. Att man är svensk ses nästan som ett kvitto på att ingen egentligen skall komma åt oss.

Det talades under mötet om just kopplingen med ANC. Sverige har allierat sig med ANC och gett mycket bistånd till ANC. Det har gjort att det verkligen inte är något positivt att komma ner som valövervakare och tala om att man är svensk. Jag vill bara påpeka det när nu Alf Svensson vidhåller att lösningen i Sydafrika ligger hos de Klerk och Mandela.

Till sist vill jag ta upp synen på svenskt bistånd. Man kan använda siffror

precis hur som helst. Jag gjorde likadant som Alf Svensson gjorde för en liten stund sedan. Jag talade om hur det är med den svenska biståndsviljan. 91 % av det svenska folket vill ha ett oförändrat eller sänkt bistånd. Alf Svensson vände på det hela. Man kan inte använda siffrorna vare sig som Alf Svensson gör eller som jag gör.

Om man utgår ifrån att 90 % tycker att biståndet skall vara oförändrat, att 5 % tycker att det skall vara lägre och att 5 % tycker att det skall vara högre kan ju de båda sista grupperingarna säga att 95 % vill ha minskningar eller att 95 % vill ha höjningar. Båda uttalandena är lika sanna.

Anf. 26 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Fru talman! Det är alldeles riktigt att jag inte nämnde Ny demokrati vid namn. Det berodde på min försynta läggning. Jag tycker att det måste vara litet genant för ett parti att stå för den biståndspolitik som Lars Moquist står för.

Att skära ner biståndet eller att halvera det skulle givetvis innebära katastrof för många medmänniskor som bor långt borta. Men Lars Moquists världsbild innebär att gränserna för hur långt vi skall bry oss går på andra sidan Baltikums östgräns. Afrika, som ligger längre bort, behöver vi tydligen inte alls tänka på.

Jag har mycket svårt att tro att nydemokraterna egentligen menar allvar med den här typen av förslag. Jag kan tänka mig att det, utifrån diverse statistiska beräkningar, kanske tilltalar en del väljargrupper att säga att man skall dra in ett antal miljarder och satsa dem på något annat. Det är aldrig svårt att gå egoismens ärenden. Jag tycker att Lars Moquist gör det.

Sedan pläderar Lars Moquist starkt för global frihandel. Det är bra. Där är vi överens. Men vi får inte tro att det inte kommer att kosta västvärlden och i-världen någonting. Ibland har jag en känsla av att man talar om frihandel för att slippa ge multilateralt och bilateralt bistånd. Då förvirrar man lätt begreppen och får kanske folk att tro att det inte medför några uppoffringar för oss, om man nu skall se det så.

Fru talman! Jag måste få säga en sak till. Vi hörde tidigare att vi lånar till allt. Vi lånar alltid när vi skall hjälpa de arma och fattiga. Vi kan likaväl säga att vi lånar till vår konsumtion av godis, chips och läsk. Den kostar ungefär lika mycket som biståndet. Vi kan också säga att vi lånar till det spel och dobbel vi sysslar med. Där omsätter vi svenskar dubbelt så mycket varje år jämfört med biståndsbudgeten. Den omsättningen ligger på 24–25 miljarder. Men när vi spelar på tips eller triss lånar vi inte. Det är alltid när vi skall hjälpa de riktigt fattiga och eländiga som vi lånar.

Tycker inte Lars Moquist att det är något märkligt att presentera hjälpen till de medmänniskor som verkligen befinner sig på livets skuggsida på detta sätt?

Anf. 27 LARS MOQUIST (nyd) replik:

Fru talman! Biståndsministern undrar om det inte känns genant att föra fram våra åsikter beträffande biståndet. Jag anser inte att det är genant att tala om att Ny demokrati står för vissa uppfattningar. Jag tycker att det är ärligt att här i kammaren tala om att vi står för de här uppfattningarna eller

i alla fall var jag står i de här frågorna, om jag skall vara litet försiktig i dessa dagar.

Alf Svensson nämnde inte ordet valfläsk, men egentligen gick väl resonemanget ut på det. Resonemanget handlade om att vi skulle ha haft några taktiska funderingar på att det skulle vara populärt hos svenska folket att säga att vi skall halvera biståndet. Detta har inte med det att göra. Det är möjligt att det är populärt, men vad jag vet har vi inte undersökt det.

Det hör mera samman med något annat som jag förstår att Alf Svensson också ogillar, nämligen den mera egoistiska synen. Vi i Sverige har inte råd med detta. Jag har hela tiden hävdad att det är lätt att vara givare när man inte själv skall vara med och betala tillbaka. Vi skjuter över den här skulden på våra barn och barnbarn. Jag tycker också att det är trevligt att vara generös och kunna hjälpa många andra länder. Men har vi verkligen våra barns och barnbarns mandat att tycka på det sättet?

Anf. 28 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Fru talman! Det är klart att det är mest tilltalande att vi vill hjälpa våra medmänniskor därför att vi känner ansvar för varandra och vill bry oss om varandra så mycket vi mäktar. Men även om det inte är av solidaritet som vi engagerar oss för den miljard medmänniskor som inte har något tycker jag att vi måste inse att det handlar om vår egen överlevnad, som Daniel Tarschys var inne på förut. Det handlar om vilken värld våra barn och barnbarn skall leva i.

Det stora problemet för våra barn och barnbarn kommer utan tvekan att vara just de enorma skillnader som råder mellan norra och södra halvklotet och vad fattigdomen på södra halvklotet kommer att leda till. Det gäller befolkningsomflyttningar och miljöslitage. T.o.m. utifrån rent egoistiska bevekelsegrunder – även om det egentligen inte borde vara motivet – och omtanken om barn och barnbarn borde faktiskt Lars Moquist kunna skaffa sig en annan biståndspolitisk inställning.

Anf. 29 ALF WENNERFORS (m):

Fru talman! Utskottets kansli har som vanligt gjort ett gott arbete. Leda-möterna i utskottet kan också vara nöjda med sina insatser. Betänkandet om biståndspolitiken är inte riktigt så digert som tidigare. Antalet reservationer är 35. För några år sedan var det 152.

Jag vill ge Kristina Svensson en extra blomma. Hon meddelade att det bara blir knapptryckningar på tre reservationer. Bertil Måbrink meddelade också att han bara skulle begära knapptryckningar på tre meningsyttringar efter vad jag förstod. Men så har vi då denna Lars Moquist som har 25 reservationer och tänker begära 13 rösträkningar. Och även om inte själva rösträkningen begärs tar det onödigtid när talmannen måste läsa upp att det yrkas bifall hit eller dit. Om jag kommer ihåg rätt var det väl Ny demokrati som i valrörelsen 1991 pläderade för att göra riksdagsarbetet effektivare. Gör det då i dag!

Det är glädjande och tillfredsställande att vi är så sams om biståndspolitiken. Den stora och mycket breda majoriteten när det t.ex. gäller de biståndspolitiska målen och sättet att samarbeta med våra samarbetsländer ger

styrka och tilltro. Jag tycker att vi särskilt skall poängtera att alla fyra regeringspartierna tillsammans med den socialdemokratiska riksdagsgruppen står för medelsramen på 12,4 miljarder.

Vänstern vill anslå 750 miljoner mer. De har tydligen gott om pengar i sin budget. Ny demokrati vill anslå 5,3 miljarder. Det är mindre än hälften. Detta är alltså dessa nydemokratiska riksdagsmäns svar till en miljard människor som lever i djupaste fattigdom, som dagligen svälter och som dör i svältsjukdomar.

35 000–40 000 barn dör varje dag. 200 000 kvinnor dör varje år efter abort. Hundratusentals kvinnor får men för livet. Nästan 1 miljard människor är analfabeter. Två av tre analfabeter är kvinnor. Väpnade konflikter skakar mer än 50 länder. 35 miljoner människor är på flykt.

Jag har tidigare i debatter lyft fram några av mina käpphästar i biståndspolitiken. Det har t.ex. varit demokrati och mänskliga rättigheter, bl.a. kravet på att Sverige skall ompröva samarbetet med ett land som vägrar införa demokrati och flerpartisystem eller som obekymrat fortsätter att ha politiska fångar – t.ex. Vietnam.

Vår ordförande i utrikesutskottet, Daniel Tarschys, uttryckte detta med villkorat bistånd på ett alldeles utmärkt sätt. Jag instämmer i det han sade. Samtidigt bör man också säga att vi kan vara nöjda med utvecklingen i stort. Det går i rätt riktning.

Nästa punkt är befolkningsfrågan. Etiopien är ett av de fattigaste länderna. I dag är befolkningen 52 miljoner; om 20 eller 30 år har den fördubblats. Det är lätt att förstå vad detta innebär för livsmedelsförsörjningen, miljö eller vad exempelvis en ny torkkatastrof skulle innebära.

Allt fler biståndspolitiker är i dag medvetna om befolkningsfrågans betydelse. Inte minst har befolkningskonferensen i Kairo i år tvingat politikerna att sätta sig in i nutidens ödesfråga och komma med förslag till lösningar. Vår jord klarar 5 miljarder människor, men klarar den 10 miljarder, som det kan bli om 25–30 år?

Alf Svensson markerade detta väldigt bra i sitt inlägg. Jag tycker också att saken uttrycks på ett alldeles utomordentligt sätt i propositionen på s. 51: "Under den tid som det tar att läsa detta stycke" – det är väl fråga om 10–15 sekunder – "föds det hundra barn, 96 i u-länder och fyra i i-länder". Den lilla meningen säger mycket.

Det finns en annan fråga som jag också länge har fått tjata om i SIDA:s styrelse och på andra håll, men som jag nu har fått gehör för. I den senaste petitan från SIDA till regeringen för budgetåret 1994/95 finns det kravet med. Vad jag avser är kravet på koncentration i biståndet.

I dag har vi samarbete med 19 programländer, och vi har ett ganska omfattande samarbete med ytterligare ett tiotal länder. Men sammanlagt opererar vi i nära hundra länder. Detta innebär en ofantlig splittring. Lägg sedan till att vi inom varje land, framför allt i programländerna, arbetar i olika sektorer och med olika projekt.

Visst är det lovvärt att vi knogar med trafiksäkerhetsprojekt i ett par länder, men vad är viktigast? Att analfabeterna lär sig att läsa och skriva? Eller att kvinnoproblemen lyfts fram ännu mer?

Fru talman! Sverige kan inte vara överallt. Vi kan tyvärr inte hjälpa alla.

Prot. 1993/94:94
22 april 1994

*Internationellt
utvecklings-
samarbete*

Vi måste koncentrera oss. Vi måste satsa på en bättre kvalitet, en än bättre effektivitet.

Jag vill gärna ge biståndsministern och hans medarbetare en blomma för gott arbete under den gångna mandatperioden. Men när det gäller koncentration i biståndet har verkligen inte mycket hänt. Jag vet att det är mycket svårt att prioritera – för mig, för biståndsministern, för oss alla. Vi är väldigt duktiga på att hitta nya programländer och nya projekt, men vi måste koncentrera arbetet.

Om detta står det i SIDA:s petita på s. 8 att SIDA anser att antalet sektorområden i varje mottagarland måste minskas väsentligt under de närmaste åren. Även för mottagarlandets förvaltning betyder en koncentration av biståndet en arbetsbesparing. På nästa sida står det att biståndsmyndigheten förordar att regeringen på lämpligt sätt låter analysera denna situation med sikte på att minska antalet samarbetsländer.

Den 12 oktober i höstas hade jag en frågedebatt med biståndsministern, då jag frågade vilka åtgärder han skulle vidta för att koncentrera biståndet. Hur tror ni att Alf Svensson svarade? Mycket positivt. Alf Wennerfors har helt rätt, sade han. Sverige kan inte vara överallt. Vi måste koncentrera biståndet.

Jag vet att SIDA till nästan 100 % vill ha en koncentration; det vill jag understryka. Jag tror att Alf Svensson också vet att varje biståndsarbetare inser att vi måste koncentrera biståndet.

Nå, hur gick det då med denna stora tanke i propositionen? Dåligt! Nu frågar jag biståndsministern: Varför?

Många kanske inte vet att biståndsministern också är en mycket trevlig historieberättare. För några dagar sedan hörde jag honom berätta om två gubbar som satt på en bänk och tittade ut i universum. Den ene säger: Bäste broder, hur ser du på utvecklingen i världen? Den andre petade sig i ögat och sade: Det är väldigt svårt, för jag har fått något smolk i ögat!

Har biståndsministern möjligen fått något smolk i ögat, så att han inte riktigt kan se den stora frågan här? Vi båda är överens om att det är bra att diskutera detaljer, men de större frågorna är nog också väldigt viktiga.

Om nu Alf Svensson får förnyat förtroende i valet och kanske får fortsätta att arbeta med dessa frågor, vad tänker han då göra åt detta? Jag vet att det är svårt, men jag tror att vi måste göra något, inte minst med tanke på samarbetslandet.

Tjänstemän på departement och myndigheter som vi samarbetar med har mycket låga löner. Det talas om att de har 200–400 kronor i månaden om man räknar i svenska pengar. Det betyder att de inte kan vara på sin arbetsplats utan måste syssla med extraknäck av olika slag för att få ihop pengar till sin familj. Detta rör sig ofta om nyckelpersoner och chefer. De driver boskapsskötsel eller jordbruk, åker på konferenser och får traktamenten eller skriver artiklar som de får en slant för. Detta är naturligtvis inte bra.

På regeringens begäran fick SIDA i uppdrag att undersöka om man skulle kunna inrätta något slags lönefond i Moçambique. SIDA avfattade också en skrivelse där det föreslogs hur detta skulle kunna utformas, men regeringen sade blankt nej. Regeringen skrev i sitt svar t.o.m. att starka skäl talar för att det inte skall gå till på detta sätt. Jag kan ha förståelse för vissa farhågor

som regeringen har, men problemet kvarstår. Världsbanken ligger långt framme och likaså Norge och andra länder. På varje CG-möte i Paris diskuteras detta problem. Vi kan inte blunda för detta.

Fru talman! Jag ber till slut att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 30 LARS MOQUIST (nyd) replik:

Fru talman! Jag skall ta upp två saker som Alf Wennerfors berörde, nämligen effektiviteten i kammarens arbete och Ny demokratis svar till människor i fattiga länder.

När det gäller effektiviteten nämnde Alf Wennerfors att vi har avgivit 25 reservationer. Vi har t.o.m. 26 reservationer, vilket gör förtreten ännu större för Alf Wennerfors. Jag har yrkat bifall till 13 av dessa, men det innebär kanske inte att vi kommer att begära omröstning om alla 13.

Jag tycker inte att jag har ett uppdrag av väljarna att främja att riksdagsledamöterna skall få helgledigt några minuter tidigare genom att jag inte ställer yrkanden i kammaren. Vi har ett uppdrag av väljarna, men jag anser inte att jag har väljarnas mandat att tillgodose Alf Wennerfors behov av att få helgfritt en kvart tidigare.

När det gäller vårt svar till människor i fattiga länder vill jag säga att vi har föreslagit en neddragning av biståndsbudgeten med ungefär hälften, nämligen till ca 7 miljarder. Det är vårt svar till de svenska skattebetalarna. Jag har inte något uppdrag från FN eller någon annan världsorganisation att tycka rent allmänt om detta, men jag sitter i utrikesutskottet och har naturligtvis synpunkter på hur vi skall bistå människor i andra delar av världen.

Som Alf Wennerfors vet säger vi inte blankt nej, men jag kan för att göra det enkelt säga att min generositet är bara hälften så stor som Alf Wennerfors, eftersom vi vill ge bara hälften så mycket bistånd. En sådan beskrivning kan jag acceptera.

Jag är vald för att ta till vara väljarnas intressen, och jag tror att svenska skattebetalare tycker att det är en bra avvägning att det svenska biståndet till främmande länder skall halveras till drygt 7 miljarder kronor. Det är därför som jag framför den ståndpunkten här i Sveriges riksdag.

Anf. 31 ALF WENNERFORS (m) replik:

Fru talman! Det är inte alls fråga om när vi får helgledigt. Det gäller en fråga som vi har bekymmer med varje gång som vi skall trycka på knapparna här i kammaren. I dag kan ni inte vara stödparti till Socialdemokraterna. Om ni är det i andra voteringar, kan jag förstå att ni begär knapptryckningar, och det står jag ut med. Men varför skall ni yrka bifall till 13 av era 26 reservationer? Det räcker väl med 3.

Det är, som jag sagt, inte alls fråga om att vi vill få helgledigt, för det får vi inte. Både Lars Moquist och jag sitter säkert på någon konferens i morgon eller på söndag, för sådan är politikernas lott. Men jag tycker att det är viktigare att jag ringer till mina väljare eller klarar av alla papper på mitt skrivbord än att ständigt se på kammarens voteringstavla att det finns 22 nydemokrater här.

Prot. 1993/94:94
22 april 1994

*Internationellt
utvecklings-
samarbete*

Anf. 32 LARS MOQUIST (nyd) replik:

Fru talman! Jag vill bara – om det är det som Alf Wennerfors är rädd för – deklarerar att jag inte kommer att ge något stöd till några socialdemokrater. Våra reservationer och de yrkanden som jag har ställt här i kammaren är ett sätt för nydemokraterna att visa vad vi egentligen tycker. När dessa frågor behandlas i utrikesutskottet får jag helt enkelt aldrig något gehör för mina synpunkter. Det får jag acceptera, men jag har ytterligare en chans att föra fram till svenska folket vad Ny demokrati i allmänhet och kanske Lars Moquist i synnerhet tycker.

Anf. 33 ALF WENNERFORS (m) replik:

Fru talman! Lars Moquist är en nydemokrat som jag uppskattar mycket. Han har en mängd goda egenskaper. Han är en god kamrat och en duktig riksdagsman i utrikesutskottet. Men här har han fel. Tänk efter!

Anf. 34 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Fru talman! Alf Wennerfors erinrar mig om en frågedebatt som vi förde om koncentrationsfrågor, och jag vill gärna med några ord svara på det som han sade. Eftersom jag här utnämndes till något av en historieberättare, kan jag kanske också få föredra en kort historia.

Det har från en socialdemokratisk grupp här i riksdagen berättats mig att det kom in en ung riksdagsman i gruppen och klagade på de gamla ärevördiga ministrarna och socialdemokraterna i övrigt. Jag är själv inte ärevärdig, men jag talar här om socialdemokrater. Den unge entusiasten frågade varför man inte hade gjort det och det. Då lär Per Edvin Sköld ha svarat: Vi har väntat på dig!

Det är nästan så man känner det när man hör Alf Wennerfors, en gammal ärevärdig parlamentariker och ledamot av SIDA:s styrelse. Vi har väntat på Alf Wennerfors!

Tala om vilka av de 19 programländerna som vi skall ta bort eller vilka av de 30 som vi skall sortera undan! Vi väntar på de förslagen. Det skulle förmodligen föranleda en mycket lång debatt om vi började gå in på sådant här i dag. Vi vet hur känsligt detta är.

Det är vidare i och för sig sant att vi har relationer till 100 länder, men mycket av detta består av enskilda organisationers relationer och verksamhet. Detta tycker jag inte att vi skall styra. Det är mycket länge sedan som vi införde ett nytt programland. Kanske skulle vi kunna avisera Eritrea som ett nytt sådant.

Det är också viktigt att säga att koncentrationen kan åstadkommas inte bara i ländervalet utan också inom landet. Jag är i princip – det kan man alltid säga – överens med Alf Wennerfors om att koncentration är av nöden, och vi hoppas att vi så småningom skall kunna åstadkomma en sådan.

När det sedan gäller lönerna till statsanställda i Moçambique är det faktiskt så att Moçambique får ett betalningsbalansstöd. Detta må deras styrande omvandla till höjda löner, om de så önskar, men vi tycker faktiskt inte att vi skall skriva detta på näsan på dem. Jag tycker att de bör sköta den prioriteringen själva.

Anf. 35 ALF WENNERFORS (m) replik:

Fru talman! Om jag fattade biståndsmministern rätt var det länge sedan som vi fick nytt programland. Jag tycker inte att det var länge sedan. Uganda föreslogs för bara några år sedan. Eritrea är ett annat exempel. Men biståndsmministern har inte kommit med några förslag om att vi skulle avveckla något programland. Man skulle mycket väl kunna avveckla Botswana. Det kan göras långsamt – jag menar inte att det skall ske snabbt – men jag menar ändå att vi kan fatta sådana beslut.

Det finns också samarbetsprojekt som jag tycker att man kunde avveckla. Här finns mycket att göra. Samtidigt är jag mycket medveten om att det är svårt. Men vi måste prioritera.

Anf. 36 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Fru talman! Vi tackar för tipset om Botswana. Eritrea nämnde jag faktiskt. Där råder speciella förhållanden, och jag kan tänka mig att det finns en mycket stark majoritet här i kammaren för att det skall göras särskilda insatser för den bräckliga demokratin i Eritrea. Jag nämner detta därför att jag vet hur svårt det är. Inget parti här i kammaren hade klarat att säga nej till Eritrea.

Jag vill inte påstå att vi var på väg att avveckla biståndet i Laos, men det blev i varje fall mera utvecklat än vad vi hade tänkt oss.

Anf. 37 ALF WENNERFORS (m) replik:

Fru talman! Biståndsmministern sade att det fanns ett mycket starkt stöd här i kammaren. Ja, gubevars, politikerna är värst!

Anf. 38 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Fru talman! Eritrea är speciellt.

Anf. 39 PÄR GRANSTEDT (c):

Fru talman! Det ämne som vi diskuterar nu är faktiskt ett av våra viktigaste politikområden. Det kanske inte är det politikområde som är mest ägnat att värva väljare, om man inte gör som Ny demokrati och använder människors egoism som ett argument för att rösta på just dem. Men det är ett område som handlar om allas vår framtid. Om vi och våra efterkommande skall ha en möjlighet till en dräglig tillvaro på den här jorden, då måste vi skapa en större rättvisa mellan människor och folk. Då måste vi kunna råda bot på de växande fattigdomsproblemen. Då måste vi kunna möta den miljöförstörelse i tredje världen som innebär att man drar undan själva grundvalen för människors försörjning och överlevnad.

Det är därför kortsiktigt och cyniskt när man hävdar att om man skall företräda svenska folkets intresse, då skall man dra ner biståndet. Det är allas vår nödvändighet att vi kan möta de stora problem som man brottas med i tredje världen och få en värld med mindre klyftor än vi har i dag. Annars har ingen av oss någon framtid.

Därför är det naturligtvis sorgligt att det svenska biståndet i dag inte har samma styrka, samma köpkraft som det hade för några år sedan. Det är sorgligt att vi kände oss tvingade att göra nerskärningar och gå ifrån enprocents-

målet. Det har naturligtvis förvärrats av den svenska kronans minskade styrka. Desto viktigare är det att vi så fort som möjligt återgår till åtminstone den traditionella enprocentsnivån.

Jag noterar med tillfredsställelse den samstämmighet som jag upplever finns här i kammaren – med undantag förstås av Ny demokrati – om att detta verkligen skall ske snarast möjligt.

Jag vill gärna notera att vi nått en stor framgång i och med att även Moderata samlingspartiet numera står bakom den ambitionen. Så har det ju inte alltid varit. Det var faktiskt en fröjd att höra Alf Wennerfors läsa upp Ny demokrati för deras bristande internationella solidaritet. Då har det hänt något. Det kanske beror på det faktum att Moderaterna numera regerar ihop med gamla pålitliga internationellt engagerade partier som Folkpartiet, Kristdemokraterna och Centerpartiet och har varit tvungna att anpassa sig till dem. Det är en nyttig effekt av den koalitionsregering vi nu har.

Nu gäller det att också se till att det här får en materiell effekt, dvs. att vi verkligen inom några få år kommer tillbaka till enprocentsmålet. Vi får hoppas att en klok politik samtidigt stärker den svenska kronan, så att vårt bistånd verkligen får ett innehåll.

Det är naturligtvis sant som ofta påpekas att det inte räcker med volym, med kvantitet. Det är kvaliteten i vårt bistånd, det ändamål det har, de verksamheter vi stöder som är det viktiga.

Det är väl värt att understryka det som jag tror Daniel Tarschys sade tidigare i debatten, nämligen att det faktiskt är de utvecklingsansträngningar man har i u-länderna själva som är det viktigaste. Men vi måste veta vad det är vi stöder, och vi måste se till att stödet går till rätt utveckling.

Här är det naturligtvis inte alldeles säkert att vi i dag träffar rätt. Bistånd är svårt och utrymmet för misstag är stort.

Det centrala måste naturligtvis vara fattigdomskriteriet. Vi måste se till att vårt bistånd verkligen når de fattigaste och att vi stöder en utveckling på basplanet.

Jag ser en viss risk i den utveckling vi haft inom vårt bistånd mot att vi alltför mycket ägnar oss åt att stödja överbyggnader i u-länderna. Det är klart vi måste göra det också. Vi måste också främja en effektiv administration i biståndsländerna. Men det är vad som händer ute i byarna och i storstadsslummen och den möjlighet vi har att förändra verkligheten där som är avgörande och måttstocken på vårt bistånds effektivitet.

En annan viktig prioritet är det ekologiska. För närvarande har vi en utveckling där själva grunden för försörjningsmöjligheterna successivt förstörs i många fattiga länder. Vi ser ökenutbredning, skogsskövling, jordförstörelse, föroreningar av vattendrag, växande luftföroreningar, hygienisk miljöförstörelse i storstadsslummen osv. Det måste vara en fråga av allra högsta prioritet för oss att stödja åtgärder för att rädda jorden, rädda naturen, rädda miljön och därmed också förutsättningarna för framtida utveckling för människorna.

Demokrati är också ett huvudområde för våra biståndssträvanden. Inte därför att det i och för sig är så viktigt med parlament, flerpartisystem och sådant, även om det är betydande förutsättningar. Men också där är vad som händer på basplanet det allra viktigaste. Det gäller att de vanliga männi-

skorna får möjligheter att påverka politiken i respektive länder. Det måste bli de vanliga, fattiga människornas behov som blir utgångspunkten för den politik som förs i u-länderna.

Så är det inte alltid i dag. Elitvälde finns i alla typer av länder, men det är inte minst vanligt i fattiga länder, där klyftan mellan eliten och de stora människogrupperna är desto större. Om man inte kan få politiska system där de stora människogruppernas intressen har den största genomslagskraften, då kommer man inte heller att kunna överbygga de stora klyftorna.

Det är därför demokratimålet är så viktigt i vårt bistånd. Inte därför att vi tycker att alla nödvändigtvis exakt måste kopiera våra politiska system, utan därför att demokrati är det som ger förutsättningar för att de många människornas intressen skall kunna prägla den politik som förs.

På det multilaterala planet är det i dag Världsbanken och Internationella valutafonden som är tongivande. Detta präglar också vårt bistånd ganska mycket. Jag är inte alldeles övertygad om att det alla gånger är bra. Det är naturligt att Världsbanken har ett monetaristiskt synsätt på utveckling. Den är en bank, även om jag också tycker att det har skett en positiv utveckling när det gäller Världsbankens benägenhet att ta sociala och ekologiska hänsyn. Vi har dock ett ansvar att driva de aspekterna ännu hårdare. Vi får inte alltid vara bundna till världsbanksgruppens bedömningar och prioriteringar. Vi måste göra också självständiga bedömningar för att se till att vårt bistånd verkligen når de rätta målen.

Sedan är det naturligtvis också så att vi inte klarar att skapa ekonomisk rättvisa i världen endast med vår biståndsbudget. Det krävs en totalsyn på relationerna mellan rika och fattiga länder. Ännu viktigare än bistandsflödet är förmodligen de internationella spelreglerna när det gäller handel, kapitalströmmar, tekniköverföring osv. Där återstår mycket att göra.

Många har påpekat att det GATT-avtal som vi lyckligtvis kunnat slutföra för inte så länge sedan inte tillgodoser u-ländernas behov på ett rimligt sätt. Det är naturligtvis vårt och andras ansvar att se till att förhandlingsprocessen fortsätter och att man får spelregler för den internationella ekonomin som är bättre anpassade för u-ländernas förutsättningar.

Vi bör naturligtvis använda alla de internationella organ som vi är med i, eller kan bli med i, för att främja rimligare internationella spelregler.

Om Sverige kommer med i den europeiska unionen måste en viktig uppgift för Sverige vara att främja en mer solidarisk internationell politik från den unionens sida. Det är viktigt eftersom den europeiska unionen är en av huvudaktörerna i alla globala frågor. Men vi bör också självständigt låta Sveriges röst bli hörd i FN, UNCTAD, UNEP osv.

Relationerna mellan de rika och de fattiga länderna är en av de viktigaste framtidsfrågorna. Sverige har en tradition när det gäller att vara pådrivande för att skapa en rättvisare värld. Den är en tradition som vi bör föra vidare.

Fru talman! Jag yrkar bifall till utrikesutskottets hemställan.

Anf. 40 TALMANNEN:

Innan jag ger Lars Moquist ordet för replik vill jag meddela att det är uppenbart att kammaren inte kan fatta beslut i detta ärende i dag. Beslutet kommer i stället att fattas på onsdag i nästa vecka.

Prot. 1993/94:94
22 april 1994

*Internationellt
utvecklings-
samarbete*

Anf. 41 LARS MOQUIST (nyd) replik:

Fru talman! De senast sagda orden förtog min replik. Jag hade tänkt säga: Jag skall för att glädja Alf Wennerfors och kammarens övriga ledamöter inte debattera med Pär Granstedt för att därmed medverka till att kammaren skall hinna rösta före kl. 14. Men möjligheten har tydligen redan fallit.

Det räcker nämligen med att upprepa att jag anser att ca 7 miljarder kronor är vad Sverige som mest orkar med i biståndsbidrag i dagens ekonomiska läge.

Anf. 42 PÄR GRANSTEDT (c) replik:

Fru talman! Eftersom det tydligen inte är fråga om hemresa eller inte hemresa kan jag besvara Moquists synpunkt, som ju inte är förvånansvärd.

Vi vet var Ny demokrati står i denna fråga, och det är bara att beklaga. Visst har vi ekonomiska problem, och visst känner vi ibland att plånboken inte är så full som vi skulle önska. Men att på något sätt jämföra den typ av ekonomiska problem som vi brottas med i Sverige med verkligheten på den afrikanska savannen eller i den latinamerikanska storstadsslummen är antingen orealistiskt eller cyniskt. Det kan ju inte vara så, att man inom Ny demokrati anser att det finns någon svensk som har det så besvärligt att det kan jämföras med den verklighet som de fattigaste människorna lever i i u-länderna.

Anf. 43 KARL-ERIK SVARTBERG (s):

Fru talman! Ny demokrati odlar också i dag alla tänkbara fördomar om svenskt bistånd. Allt det negativa som man kan ta fram tar man fasta på. Man putsar det och kör vidare med det i den politiska propagandan. Så odlar man ett politiskt missnöje. Man tar ju aldrig chansen, Lars Moquist, att försöka rätta till alla felaktigheter som är i omlopp. Man tar inte chansen att motarbeta de fördomar som existerar, utan man blåser i stället under dem.

Detta är beklagligt. Jag skulle vilja rekommendera Lars Moquist och alla andra nydemokrater i denna kammare, även utanför kammaren, att fundera litet extra när ni åker tunnelbana nästa gång. Sedan en tid tillbaka bjuder SL, bland all reklam, på små tankvärda dikter.

En av de verkligt tankvärda dikterna i detta sammanhang är Stig Dagermans dikt med titeln En broder mer.

Jorden kan du inte göra om
Stilla din häftiga själ.
Bara en sak kan du göra
En annan människa väl.
Men detta är redan så mycket
att själva stjärnorna ler.
En hungrande människa mindre
betyder en broder mer.

Jag tycker faktiskt, Lars Moquist, att ni när ni nu bytt er tidigare partiledning mot en ny skulle ompröva Ny demokratis biståndspolitik. Jag refererade förra året UNDP:s rapport om mänsklig utveckling från 1992. Den visar

att av världens inkomster delar vi som utgör den rikaste miljarden människor på detta jordklot på 82,7 % av inkomsterna. Den fattigaste miljarden människor får nöja sig med 1,4 %. Det betyder att när vi – vi svenskar hör ju till den rikaste – tar hand om 82:70 kr av en hundralapp, får de fattigaste nöja sig med 1:40 kr. Det är proportionerna. Därför tycker jag att ni i Ny demokrati skall ta till er Stig Dagermans ord om att försöka åstadkomma en hungerande människa mindre. Så får ni en broder mer, också ni.

Fru talman! I övrigt skulle jag vilja göra några reflexioner. Jag skulle vilja ta upp resonemanget som förts om krav, med utgångspunkt från en föreläsare för en enskild organisation i Zimbabwe. SIDA hade i januari månad samlat enskilda organisationer för att delta i ett seminarium. Bland deltagarna fanns en kvinna från Zimbabwe. När hon fick frågan om vem hon föredrog deklarerade hon själv: Jag kommer från en rik familj. Min far är hövding. Han har tio hustrur och vi är 144 syskon. Men det innebär att jag inte behöver acceptera vilket bistånd som helst när det gäller att utveckla min by, området runt omkring och människorna där. De "gosig-gosiga", som hon sade, som kommer och vill allt väl kommer aldrig över min tröskel. De som redan på tröskeln talar om för mig hur jag skall utveckla min by och människorna där kommer heller aldrig över min tröskel. Men de som vill vara med och bistå oss på våra villkor och i samarbete med oss bjuder jag in i mitt hus. Dem sätter jag mig ned med och diskuterar med. Så kan vi åstadkomma bra bistånd tillsammans.

Det är detta det är fråga om. Jag tror inte att vi skall ställa orimliga krav på biståndet. Jag har i många sammanhang påpekat att jag ogillar vissa uttryck som figurerar i FN, vilka regeringen och också vi i oppositionen använder, nämligen ord som givarsamfund, givarländer m.m.

Jag tror alltså att vi snarast möjligt måste komma bort från givarattityden. Det är samarbete i utveckling som vi måste främja. Samarbetet ställer krav, på dem som vi samarbetar med men också på oss, på att vi skapar ett bistånd på deras villkor. Det finns ju många exempel på detta.

Daniel Tarschys utvecklade en hel del om just detta samarbete som jag tycker är väldigt fint. Han talade om villkor, men jag vill inte acceptera det ordet, därför att jag tror att det är i samförstånd och i samarbete med våra biståndsländer som vi kan åstadkomma någonting.

Sedan fördes det ett resonemang om plåsterbistånd och utvecklande bistånd. Ja, plåster är bra i många sammanhang. Katastrofbistånd är helt nödvändigt, så länge som världen ser ut som den gör. Men också katastrofbistånd måste ha en utveckling i sig. Det är detta som är viktigt.

Jag skall ge ett konkret exempel på ett SIDA-stött katastrofbistånd till Mellanöstern, till Libanon. Där bygger man upp bombskadade hus med stöd från SIDA. Där får familjerna resurser nog för att sätta ett rum i stånd. De får tak över huvudet, de kan laga sin mat, osv. Sedan får de undan för undan på egen hand bygga huset färdigt med övriga rum. Detta är ett katastrofbistånd som jag tycker är föredömligt.

Jag tror att det på sikt måste vara just den typen av bistånd som vi riktar till Bosnien, när det gäller det ofantliga återuppbyggnadsarbete som måste sättas in där. Jag tror att vi måste använda den metoden, därför att det är en hjälp till självhjälp. Först behöver människor tak över huvudet, så att de kan

laga sin mat, men sedan får de åstadkomma resten själva. Detta är ett katastrofbistånd som tar till vara människornas förmåga.

Det har varit diskussion om de svenska tråhusen i f.d. Jugoslavien. Jag tror inte på den modellen. I Kroatien fanns det tidigare en omfattande småhusproduktion, och det viktigaste vi kan göra är ju att sätta den i stånd igen, så att den kan producera de bostäder som behövs där. Jag tar det som ett exempel.

Det finns mycket att kommentera. Jag har alltid med stort intresse lyssnat på Alf Wennerfors, och jag har aldrig upplevt att han har stått för den marknadsliberala linjen i Moderata samlingspartiet, utan han har stått mera för den gamla, konservativa linjen. Vi har ofta, trots att vi tillhör skilda partier, haft samstämmiga uppfattningar. Jag tycker att det är bra.

Det är möjligt att Alf Wennerfors regeringskolleger har påverkat moderaterna att inta en mer positiv attityd till biståndet. Annars är det beklämmande att se hur moderata statsråd åker till Sydafrika och höstar in beröm från ANC och övriga, när vi vet hur de motarbetade ANC här i Sveriges riksdag. Detsamma gäller Vietnam. I den första regeringsförklaringen sade man att biståndet skulle minskas och avvecklas om inte vissa villkor uppfylldes. Men nu åker man dit och höstar in beröm. Man ställer dessutom krav på motprestationer, därför att Sverige har stött Vietnam. Det där luktar litet illa.

Det är därför glädjande för mig att kunna säga att Alf Wennerfors har stått för en litet självständigare linje i biståndspolitik. Det hedrar honom.

Anf. 44 LARS MOQUIST (nyd) replik:

Fru talman! Karl-Erik Svartberg startade sitt anförande med att säga att han tycker att Ny demokrati skall motarbeta de fördomar som existerar. Jag tycker att jag har gjort det, bl.a. genom mitt tal här i dag, där jag anger att man bl.a. skall se till att svenska folket får en objektiv utvärdering som är hållen på ett sådant sätt att människor kan tillgodogöra sig den beträffande både det som har varit positivt och det som har varit negativt med biståndet.

Karl-Erik Svartberg läser upp en dikt av Stig Dagerman. Jag har också Stig Dagermans bok i bokhyllan hemma, även om jag inte kan deklamera så fritt ur dikterna som Karl-Erik Svartberg gör. Det hela gick ut på att vi skulle främja förståelse och inte föra vidare fördomar.

Jag kunde i mitt anförande här i dag ha tagit upp en massa av de galenskaperna i fråga om biståndet som har förekommit och som har beskrivits i pressen bara under år 1994. Jag har valt att inte ta ett enda sådant exempel. Det kan också vara ett sätt att visa att jag inte väljer konfrontation. Galenskaperna får stå för sig själva, och Expressens och Aftonbladets reportrar får stå för sina uppfattningar.

Karl-Erik Svartberg nämner den nya partiledningen och säger att jag skulle främja den. Men jag får säga att jag har så litet inflytande där att jag egentligen inte vet vilket beteende jag skall inta för att främja Karl-Erik Svartbergs intressen bäst.

Karl-Erik Svartberg kommer in på ett kronresonemang och resurserna i Sverige kontra resurserna i u-länderna. Det är väl riktigt att ta upp det resonemanget. Vi skall inte föra en flyktingdebatt nu, men vi kan titta på kostna-

derna och var pengarna gör mest nytta. 1992 var FN:s kostnad 2:60 kr per dygn i Jugoslavienområdet. I Sverige var kostnaden drygt 200 kr. Jag tycker att det är väldigt bra att vi ser till att svenska skattebetalares pengar gör så stor nytta som möjligt.

Anf. 45 KARL-ERIK SVARTBERG (s) replik:

Fru talman! Det räcker inte att ha Stig Dagermans bok med dikten En broder mer i bokhyllan, utan man måste ha dikten i hjärtat, oavsett vilka formuleringar man använder.

Det som Lars Moquist säger om kostnaderna för flyktingarna är märkligt. Ja, vi har kostnader för flyktingarna här. Ni vill skära ner de kostnaderna, därför att ni tycker att flyktingarna skall vara i sitt närområde. Men ni vill ju skära ner kostnaderna där också! Hur skall ni ha det egentligen?

Anf. 46 LARS MOQUIST (nyd) replik:

Fru talman! Nu skall vi inte föra en flyktingdebatt, men jag vill påpeka att FN:s policy är att se till att lägga största möjliga hjälp i närområdet. De resurser som används skall ju komma länderna och människorna till godo så gott det går. Stoltenberg uttalade när han var FN:s flyktingkommissarie, att om vi tar emot flyktingar från närområdet motverkar det möjligheterna att ta emot dem som är verkliga flyktingar, dvs. de som är kvotflyktingar.

Anf. 47 TALMANNEN:

Jag instämmer i Lars Moquists uttalande att detta inte är en flyktingdebatt – detta är en debatt om internationellt utvecklingssamarbete.

Anf. 48 KARL-ERIK SVARTBERG (s) replik:

Fru talman! Ja, det är det. Men det hör ihop. Det är bl.a. människorna i tredje världens länder som sätter sig i rörelse därför att deras levnadsförhållanden är så svåra som de är, på grund av fattigdom eller på grund av krig. När Lars Moquist då förde in flyktingarna i debatten ansåg jag att det var nödvändigt att korrigera vad han sade; eftersom Ny demokrati vill skära ned anslagen både här hemma och där nere talar nydemokraterna här med dubbla tungor.

För övrigt, fru talman, tycker jag liksom Alf Wennerfors att Lars Moquist som person är mycket trevlig och trivsamt, men hans åsikter gillar jag inte.

Anf. 49 INGER KOCH (m):

Fru talman! Arbetet för demokrati och för mänskliga rättigheter utgör en viktig del i dialogen med våra biståndsländer. Som ett av huvudmålen för det svenska utvecklingssamarbetet har det legat till grund för bedömningen av ländernas utvecklingspolitik. Vid fördelningen av biståndsmedlen är mottagarländernas vilja och förmåga när det gäller agerandet för demokrati och respekt för mänskliga rättigheter av avgörande betydelse.

I förhandlingarna med samarbetsländerna kommer också undertecknandet av överenskommelser om efterlevnaden av internationella konventioner om skydd för mänskliga rättigheter att vägas in och tillmätas stor betydelse.

I förändringsarbetet inom det svenska biståndet har demokratimålet en

Prot. 1993/94:94
22 april 1994

*Internationellt
utvecklings-
samarbete*

central roll. SIDA har därför av regeringen fått i uppdrag att för varje programland utarbeta en handlingsplan för hur en demokratisk samhällsutveckling och respekten för de mänskliga rättigheterna bäst kan stödjas.

Dagens debatt visar att vi alla är överens om att det är inom ett demokratiskt styrelseskick som medborgarna har de bästa möjligheterna att forma sitt samhälle – ett samhälle som värnar om rättsstaten och där yttrandefrihet, politisk pluralism och flerpartisystem kan utvecklas.

I delar av Afrika går utvecklingen mot ökad demokrati, och i Latinamerika styrs i dag nästan samtliga länder av civila regeringar. Även de fattigaste länderna i Asien befinner sig i ett demokratiskt uppbyggnadsskede. Allt fler av världens länder styrs redan av parlament som utsetts av folken i fria val, och andra håller på att förbereda sig för detta. Det är därför viktigt att hos hela befolkningen skapa ett förtroende för själva den demokratiska processen och förståelse för demokratins villkor. Ländernas invånare måste kunna lita på att valen verkligen är fria och rättvisa. Annars respekteras inte heller valresultatet och valutgången.

Det finns också i dag ett stort och ökat behov av internationell övervakning av val i skilda länder och världsdelar. Inrättandet av ett internationellt institut för valövervakning och stöd till valprocesser, som föreslås av den utredning som regeringen tillsatt och som biståndsmministern nyss redogjorde för, har därför tilldragit sig stort internationellt intresse och stöd. Att även FN:s generalsekreterare stöder tanken på ett sådant fristående institut är positivt. Han har ju också lovat att verka för att det kommer till stånd.

Även svenskt tekniskt stöd i samband med allmänna val, bl.a. i form av stöd till valförberedelser och valövervakning, efterfrågas alltmer av utvecklingsländerna och av FN. Vid valen i Sydafrika nästa vecka kommer t.ex. ett stort antal svenska valobservatörer att delta. Det är viktigt att vi har beredskap för att i större utsträckning än tidigare bidra till detta.

Fru talman! Även vid uppbyggandet av ett nytt rättsväsende, innefattande domstolar och civilpolis, måste invånarna kunna lita på att detta är ett instrument för att stärka och skydda den enskilde mot övergrepp från staten och från andra medborgare. I de tidigare totalitära regimerna var ju dessa institutioner ett medel för att förtrycka folket och hålla det under kontroll. Omfattande utbildningsinsatser behövs för att skapa detta förtroende, och här kan Sverige genom sitt bistånd för demokrati och mänskliga rättigheter spela en viktig roll.

Ett fortsatt stöd till olika internationella, regionala och nationella organisationers verksamheter för att sprida kännedom om mänskliga rättigheter och stöd till fristående, enskilda organisationer som bevakar regeringarnas uppträdande och praktiskt bistår politiskt förföljda med bl.a. rättshjälp är också en mycket angelägen uppgift.

Att hjälpa de framväxande demokratierna i utvecklingsländerna att bygga upp sina rättsväsenden, innehållande bl.a. lagar som reglerar äganderätten och lagar som inom olika områden stärker den enskildes ställning i samhället, är en viktig uppgift för svenskt bistånd.

Fru talman! I den extra bilagan till Utrikesdepartementets avsnitt av budgetpropositionen redogörs på ett överskådligt och lättillgängligt sätt för alla de insatser som Sverige redan gör inom ramen för biståndet – för att stödja

och stärka uppbyggandet av ett demokratiskt samhällsliv med de institutioner och regelverk som behövs och för att forma och upprätthålla rättsstaten. Att genom en ständig och fördjupad dialog med det svenska biståndets mottagarländer diskutera hur vi även i framtiden bäst kan stödja dessa länder i den fortsatta demokratiprocessen är nödvändigt.

Fru talman! Jag yrkar bifall till utrikesutskottets hemställan i betänkande.

Anf. 50 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp):

Fru talman! Det skulle vara mycket lätt att måla upp en dyster framtidsbild. Det finns ju så många hot inför framtiden. Det är också risk att hopplösheten breder ut sig inför dessa hot. Vattnet tar slut i många områden. En del påstår att det är vår nästa stora krigsorsak. Befolkningsexplosionen har vi berört här i dag. Andra stora frågor är miljön, ökenspridningen, osv. Svårigheterna kan tyckas oöverstigliga.

Denna dystra framtid är vad kommande generationer har att se fram emot. Men jag tror att det är viktigt att man också ser på de möjligheter som finns. I dag får jag en känsla av att t.o.m. biståndet ibland blir syndabock i det här sammanhanget. Även SIDA – ibland särskilt SIDA – får vara något slags syndabock.

När man lyssnar på vissa debattörer kan man få uppfattningen att eländet i världen beror på just hjälpverksamheten, på biståndet och på biståndsarbetarna. Jag har här ett urklipp ur en av de tidningar som finns hemma i mitt län. Där formulerar sig en av tidningens medarbetare på det här sättet:

”Biståndspolitikerna har haft klart rasistiska drag som först på senare år börjat dämpas. - - - Biståndet byggde på den uppriktiga – men naturligtvis aldrig uttalade – tron att mottagarna hade utvecklade hjärnor som Sida emellertid raskt kunde åtgärda medelst svenska skrivböcker och utsända ingenjörer. Miljarder kronor pumpades in i idiotiska projekt som skulle demonstrera vår genialitet.”

Sådant skriver alltså skribenter i seriösa tidningar i dag 1994.

Karl-Erik Svartberg sade att många odlar fördomar om biståndet. Det görs både i och utanför denna kammare. Karl-Erik Svartberg tillhör dem som under årens lopp har ställt sig i denna talarstol och i många andra talarstolar för att försvara biståndet. Det har han gjort också i dag. Om jag förstår saken rätt är detta hans sista biståndsdebatt i det här sammanhanget. Jag skulle vilja tacka Karl-Erik Svartberg för alla kloka ord som han har sagt i denna kammare. Jag vet att Karl-Erik Svartberg, när han går över till en verksamhet utanför det här huset, i sin fortsatta gärning blir en bra ambassadör för svenskt bistånd. Karl-Erik Svartberg skall ha tack.

Vi får inte glömma historien bakom situationen i många av de biståndsländer som vi arbetar med. Det är fråga om gamla kolonier som har blivit utslagna. Det tar naturligtvis tid att komma till rätta med de skador som har uppstått. Låt oss ha realistiska förväntningar på vad biståndet kan uträtta! Låt oss vara litet ödmjuka när vi för fram kritik!

Det görs onekligen ett och annat misstag också här hemma i Sverige när det gäller ekonomi och utveckling. Det sker trots att vi har hög utbildning, god infrastruktur och borde ha helt andra förutsättningar. Vi gör gigantiska misstag i Sverige. Jag kan nämna som exempel hur det en gång i tiden var

med varven. Vi pumpade in miljarder. Jag kan nämna Stålverk 80, Volvos nya fabrik som skulle bli så bra men som inte har kommit i produktion och bankernas misshushållning på senare tid.

Om liknande situationer skulle uppstå i ett biståndsland blir kritiken enorm. Det kan vara på plats med litet självvrannsakan.

Vi skall komma ihåg att biståndet ges till de länder där fattigdomen är som störst. Det är själva poängen med biståndet. Biståndet behövs mest där det är minst effektivt. Det blir följden av det hela. Biståndet skulle naturligtvis fungera bäst där det behövs minst. Där finns ju andra förutsättningar. Men så fungerar det inte.

Detta är den miljö som biståndsarbetare verkar i, och det är utgångsläget för t.ex. SIDA:s, BITS, SAREC:s och SwedeCorps verksamhet. Detta är vardagen för frivilligorganisationernas alla uppoffrande biståndsarbetare.

Det yttersta syftet med biståndet är att göra det överflödigt. Det kommer naturligtvis att ta tid. Målet är att ersätta biståndet med sedvanligt ekonomiskt samarbete. Målet är naturligtvis att biståndet skall vara 0 %, som Lars Moquist sade när han läste ett citat ur Svenska Dagbladet. Vi ser alla fram emot den dag då det skulle kunna vara så.

Knappast någon gång tidigare i historien har så många länder samtidigt genomgått så stora och omvälvande förändringar som i dag. Dessa förändringar kan göra att fattigdomen minskar och att välfärden ökar.

Centralstyrd planekonomi håller på att bli en parentes, och övergången till marknadsekonomi sker nu snabbt på många håll i världen – i land efter land.

En ökad förståelse och kunskap om mänskliga rättigheter sprider sig också, även om införandet av demokratiska styrelseskick tar tid. Vår kunskap om hur vi kan bidra till bättre förhållanden i världen ökar också. Både det internationella och det svenska biståndet genomgår kontinuerliga förändringar, och man drar slutsatser av både misslyckade insatser och vunna segrar.

Det är hög tid att ge en motbild till den negativa bild av tillståndet i världen och biståndets roll som alltför ofta målas upp. Dess bättre är det inte svårt att med hjälp av fakta ge en mer positiv och hoppfull bild av världen. Det är viktigt att lyfta fram det positiva som sker. Vi får inte tappa det perspektivet bara för att vi lever i en ofullkomlig värld.

Det sägs ibland att hälsan tiger still. Så är det också i dessa sammanhang. Det som lyckas behöver man inte tala så mycket om.

Biståndet är till för att stärka de positiva krafter som finns, och det bidrar till att stimulera u-ländernas egna ansträngningar för att minska fattigdomen. Det finns nu många bevis för att biståndet når fram och ger resultat.

Låt mig bara ge några exempel:

Sedan 60-talet har medellivslängden i u-världen ökat från 40 år till 63 år. Det är en dramatisk förändring. Dödligheten bland barn under fem år har halverats sedan 60-talet.

På 70-talet hade 10 % av u-ländernas landsbygdsfamiljer tillgång till rent vatten. I dag har nära 60 % rent vatten. Vad betyder inte det för människors hälsa och livskvalitet? Sedan 70-talet har antalet analfabeter i u-länderna minskat med 25 %.

Jag är övertygad om att detta inte skulle ha skett på så kort tid utan biståndets medverkan. De insatser som vi har gjort har gett resultat.

Det går naturligtvis inte att exakt säga vad biståndet har betytt i sammanhanget. Det finns många andra faktorer. Ländernas utveckling beror i stor utsträckning på andra och mycket starkare faktorer. Den beror på krig, naturkatastrofer, landets egen ekonomiska politik, m.m. Biståndet är bara en liten del av allt som styr ett lands framtid. Låt oss vara medvetna om det! Låt oss ha det framför ögonen när vi diskuterar biståndet!

Jag ser att tiden går. Jag skall inte förlänga debatten, men jag skulle kunna ge många exempel. Jag skulle kunna tala om förvaltningsbiståndet och om Sydafrika, som vi har hört talas om i dag och där man nu går till val. Där har vi gjort insatser. När det gäller kvinnobiståndet finns det många exempel på lyckade projekt och lyckat arbete.

Det är som sagt inte svårt att finna exempel på att biståndet gör nytta och kommer de fattiga till godo. Inte heller är det svårt att finna exempel på regler och stater där det verkligen börjar gå framåt. Biståndet behövs alltså för att ge fattiga människor en möjlighet till ett värdigt liv och för att stärka u-ländernas förmåga att ta sig ur fattigdomen.

Våra barn och barnbarn får betala, sade Lars Moquist tidigare. Jag tänkte då på den svenska statsskulden. Notan blir oerhört hög för våra barn och barnbarn om vi som nu har ansvar för utvecklingen, t.ex. här i riksdagen, inte investerar i framtiden i form av bistånd.

Jag har själv barnbarn. Min mor är 88 år och mycket pigg. Om mitt barnbarn lever lika länge som min mor är vi framme vid år 2080. Det räknade jag ut häromdagen. Vi planerar nu för våra barnbarn. De skall leva år 2080. För att de skall ha en dräglig tillvaro fordras det att vi satsar på bistånd.

Anf. 51 NILS T SVENSSON (s):

Herr talman! Debatten här visar att det svenska biståndet i dag utgör en mycket omfattande verksamhet och att huvuddelen av vårt bistånd är inriktat på de fattigaste länderna. Syftet med det långsiktiga stödet till u-länderna är att medverka till en stabil utveckling. Därför bör man inte lämna länderna åt sig själva så snart en ekonomisk utveckling kommer i gång. Därav följer att vi även bör ge bistånd till länder som redan har kommit en bit på väg i sin utveckling. Vi bör också medverka till att u-länderna på sikt integreras i världsekonomin. Det ställer i sin tur krav på att vi anpassar bistandsverksamheten till de enskilda ländernas skilda förutsättningar. Man bör då särskilt beakta två aspekter.

Vi bör arbeta för att länderna själva skall ta ett allt större ansvar för den utvecklingsverksamhet som erhåller stöd. Det motverkar bistandsberoendet. Ju högre utvecklingsnivå, desto större krav kan man ställa på landet. Vi bör också se till att finansieringsvillkoren i biståndet anpassas till de enskilda u-ländernas utvecklingsnivåer. Bistånd i låneform bör vara en naturlig del av en sådan anpassning av biståndsgivningen. Lån, snarare än gåvor, är särskilt lämpligt för vissa projekt. Det gäller inte minst infrastrukturprojekt, som efter färdigställandet ger mätbara inkomster till landet och till den institution eller myndighet i landet som ansvarar för projektet i fråga.

Inom det svenska biståndet har vi i dag de s.k. u-krediterna. De är till-

gångliga för lånefinansiering av infrastrukturinvesteringar. I budgetpropositionen har man föreslagit att ett begränsat utrymme skall skapas för s.k. biståndskrediter. När det gäller det här förslaget att införa ett biståndskreditsystem på försök i två år, har vi i en socialdemokratisk motion sagt att frågan visserligen har utretts men att remissinstanserna inte fick särskilt lång tid på sig att svara. Detta förslag berör också i hög grad frågan om biståndsmyndigheternas framtida roller. Den frågan är nu föremål för särskild utredning. Vi tycker emellertid att det finns ett flertal intressanta aspekter i förslaget om biståndskrediter. Vi är således allmänt positivt inställda till biståndskrediter, men vi tycker att det bör finnas ett bättre underlag innan man inför ett sådant system.

Systemet med u-krediter har genom åren behandlats återhållsamt inom biståndsverksamheten. Anslaget har uppgått till i genomsnitt 400 miljoner kronor per år, dvs. några få procent av biståndsanslaget. Totalt har 4,4 miljarder kronor anvisats sedan 1981. Dessa medel har resulterat i en utlåning på 12 miljarder kronor för finansiering av investeringar i högt prioriterade infrastrukturprojekt i ett trettio-tal länder. Svenska företag har därmed kunnat leverera för 18 miljarder kronor till de aktuella projekten.

På grund av u-kreditsystemets flexibilitet kan Sverige gå in med stöd till projekt som är strategiska för ett u-lands utveckling utan att därmed binda upp sig för fortsatt bistånd på samma nivå.

Jag vill peka på fördelar med finansiering av infrastrukturinvesteringar. Uppbyggnad av infrastrukturen är av vital betydelse för att all annan samhällselig verksamhet skall kunna fungera. Det är dock, som vi vet, kostsamt. Det krävs ofta utländsk kompetens, teknologi och finansiering för att en sådan uppbyggnad skall kunna komma till stånd.

En annan fördel är att uppbyggnad av infrastruktur har ett högt teknikinnehåll som, jämfört med andra behov i u-länderna, är mindre beroende av djupa insikter i andra länders kulturella och sociala förhållanden. Jag tror att det finns anledning att reflektera en del över förutsättningarna för utländska biståndsgivare att lämna ett relevant utvecklingsbistånd till olika ändamål i u-länderna. Internationellt använd teknik för infrastruktur torde vara lättare att förmedla än stöd. Stödet påverkar och kräver medverkan av enskilda människor på ett sätt som vi har begränsade möjligheter att leva oss in i.

Ytterligare en fördel är att om ländernas politiska och ekonomiska förhållanden förändras till det sämre, finns den med bistånd uppbyggda infrastrukturen kvar. Med relativt begränsade medel kan den ofta underhållas och fortsätta att vara till gagn för landets befolkning.

Jag anser därför att vi skall fortsätta med och även utöka vårt stöd till uppbyggnad av infrastrukturen i u-länderna. Behovet på det här området torde med stor sannolikhet öka i takt med att många u-länder har påbörjat en sanering av sina ekonomier. För att en ekonomisk tillväxt skall bli uthållig och på sikt kunna höja levnadsstandarden i u-länderna behövs omfattande samhälleliga investeringar i energiutbyggnad, transportsystem och telekommunikationer.

Miljövård är ett annat angeläget område där investeringsstöd genom mjuka lån är viktiga. U-länderna efterfrågar alltmer hjälp till utbyggnad av reningsanläggningar och för införande av en miljövänlig teknologi. Här ut-

gör u-krediterna en utmärkt möjlighet att lämna svenskt stöd till viktiga miljövardande åtgärder. Infrastruktur och miljövard är områden där Sverige har, internationellt sett, framstående teknik och kunskap. Jag tycker därför att vi bör se till att det finns tillräckliga biståndsmedel för att möta den efterfrågan på stöd som kan förväntas och samtidigt utnyttja de fördelar som ligger i att vi i Sverige har väl utvecklad kompetens och erfarenhet att ställa till förfogande. För det ändamålet är en fortsatt utveckling av u-kreditsystemet och även av annat slags kreditgivning angelägen.

Jag instämmer i de yrkanden som Kristina Svensson tidigare har framfört.

Anf. 52 BERTIL PERSSON (m):

Herr talman! Den här debatten visar vilken vikt vi alla lägger vid att vi får ett bra och effektivt bistånd. Jag vill uttrycka en betydande optimism vad gäller möjligheten att också få ett effektivt bistånd. I Stilla havs-Asien har vi sett hur land efter land har utvecklats från absolut fattigdom till ett relativt välstånd under loppet av en enda generation, dvs. under 20–30 år. Det är exempel som, med riktiga insatser från vår sida, kan upprepas på andra håll i världen.

Det finns drygt en miljard fattiga människor. 40 % av de fattiga bor i Stilla havs-Asien. Där får man fem dollar per invånare i bistånd. Där har man fått en mycket snabb tillväxt. Det är alltså ett av exemplen. I Kina har man visserligen gått över till marknadsekonomi och därigenom fått en snabb tillväxt. Där har man dock kvar en enpartidiktatur precis som i Vietnam. Utvecklingen i Stilla havs-Asien ser mycket lovande ut, bortsett från demokratisidan. Men även därvidlag kommer nog problemen att lösas successivt.

I Sydasiens bor 30 % av de fattiga. Där får man också 5 dollar om året per invånare. Det är länder där feodalismen och den demokratiska socialismen hållit tillbaka utvecklingen väldigt länge men där man nu faktiskt är på väg upp, även om det är svårt att säga om tillväxten verkligen kommer att förbli uthållig.

Mellanöstern och Nordafrika är de områden som får mest bistånd. Där bor 6 % av de fattiga, men man får 60 % av biståndet, eller 40 dollar per invånare. Det är i många fall länder som har stora oljeresurser, får mycket bistånd men som hämmas dels av den arabiska socialismen, dels av den muslimska utvecklingsfientligheten. Men här finns resurser för att få en utveckling, om man kan få en vettig politisk lösning.

I södra Afrika bor 14 % av de fattiga. Man får 35 dollar per invånare i bistånd. Här har man ett tungt arv av kolonialism och senare socialism. Men man kan hoppas att ett demokratiskt Sydafrika möjligen blir den motor som kan dra i gång en tillväxt även i den regionen.

I Latinamerika bor 10 % av de fattiga, och biståndet totalt är 11 dollar per invånare. Det var tidigare mycket rika länder. Uruguay och Argentina hörde mellan världskrigen till världens fem rikaste länder. Men där har statsfixering och en omfattande statsekonomi hämmat utvecklingen och lett till en direkt tillbakagång. Det här är länder med väldigt goda naturförutsättningar. Dessa länder var tidigare en tidsinställd bomb för hela den finansiella sektorn i världen men har nu generellt – det finns undantag – blivit magnet

för internationellt kapital. Mot denna bakgrund kan vi konstatera att man bör försöka nå en tillväxttakt på 8–10 % per år.

Av exemplet Stilla havs-området kan man lära läxan att vad som behövs är demokrati med flerpartisystem, respekt för mänskliga rättigheter och marknadsekonomi samt en tillväxt som blir uthållig.

Enligt min uppfattning är det viktigaste vi kan göra för dessa länder att erbjuda dem möjligheter till frihandel. Handelsvolymen i de här länderna är tio gånger större än biståndsvolymen. Jag tror därför att det är väldigt viktigt att vi ger dem möjlighet att bygga upp det jag talade om. Vi behöver hjälpa fram marknadsekonomin genom att stödja tillkomst av börsverksamhet, banksystem. Det är viktigare än de direkta företagsstöden. Vi behöver hjälpa dem att bygga upp ett rättssamhälle med lagstiftning, domstolar och skatteväsende. Vi behöver hjälpa fram demokratin och hjälpa till med utbildning men också att skapa en fri press. I det fallet tror jag att man måhända som Tyskland snarare skall gå till väga genom stiftelser än genom direkt statligt stöd.

Det är viktigt att stödet når människorna. Jag tror, till skillnad från en del talare här, att katastrofstöd är väldigt viktigt. Men det är också viktigt att man t.ex. vid skördekatastrofer ersätter den skörd som faller bort men sedan inte fortsätter med att slå ut det interna jordbruket. Det fordrar ett mycket försiktigt handlag.

Det är viktigt att skapa basal utbildning och basal hälsovård i dessa länder för att ge ett bra stöd direkt till människorna. Här tror jag NGO, Non-Governmental Organizations, har en mycket större roll i framtiden än de har i dag. Jag tror att man successivt mer och mer kommer att gå över till ett beställar–utförar–förfarande, där UD och ambassaderna köper upp insatserna och sedan utövar kontroll.

Det är viktigt att vi ställer krav – det har sagts här många gånger – på demokrati, marknadsekonomi, mänskliga rättigheter och att vi ingriper med kraft när det förekommer grövre korruption. Själv tror jag – det är min personliga åsikt – att det ibland är bättre att en korrupt regering faller än att man håller den vid liv till skada för folket under många år.

Skuldlättnad har vi talat mycket om. Jag tror att det är alldeles speciellt viktigt att kunna hjälpa till med skuldlättnader när en korrupt regim har fallit och en ny regim skall träda till och försöka städa upp situationen. Då tror jag att det är av mycket stor betydelse att man slipper ha en alltför stor skuldbörda efter den tidigare regimen.

Befolkningsfrågan är viktig. Befolkningsökningen är det största hot vi har mot miljö och välfärd i framtiden. Här är det viktigt att dels slå vakt om kvinnornas ställning och utbildning, dels också hjälpa till med insatser på familjeplaneringsområdet inklusive säkra och legala aborter.

De insatser som vi gör direkt är att stötta upp småföretagen – det är där tillväxten skapas initialt – stödja jordbruket, hjälpa med utbildningen och bygga upp infrastrukturen. Där tror jag att vi gör de viktigaste insatserna på vatten-, el-, avlopps- och vägsystemen. Det är dessa delar av infrastrukturen som är svåra att finansiera därför att de ofta inte ger någon avkastning.

Jag vill sluta med att säga att biståndet är och skall vara oljan i motorn och inte bensinen i tanken. Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr talman! Respekten för mänskliga rättigheter är en naturlig följd av den kristdemokratiska människosynen. Det är en tidlös idé och för många så självklar att det tycks onödigt att ständigt påminna om den. Men kampen för den upphör aldrig. Därför måste vi ständigt påminnas och påminna om den. Om det verkar någorlunda självklart i Västeuropa är det inte så i stora delar av världen. Mänskliga rättigheter är grunden för det civila samhället och därmed för bestående utveckling.

Jag är glad att kunna konstatera att "bistandsdepartementet" medvetet och konsekvent hävdar mänskliga rättigheter och att man genom utformningen av biståndet har stimulerat det internationella utvecklingssamarbetet.

Vi har talat mycket om fattigdomsinriktat bistånd, och det är viktigt och riktigt. Men det innebär också svårigheter – som Karl-Göran Biörsmark påpekade. De fattiga länderna är också fattiga på förutsättningar. Det finns inte heller så mycket att stimulera, och ändå är det stimulans som krävs.

För den fattiga u-landskvinnan och hennes mer än 600 miljoner medsystaror runt om i världen är mänskliga rättigheter en livsnödvändighet. För de länder där dessa kvinnor lever är det en fråga om social och samhällelig överlevnad om kvinnans situation förbättras eller ej.

Som situationen ser ut i dag står kvinnorna för merparten av hushållens försörjning, trots att de i stor utsträckning förvägras utbildning och sjukvård. På toppen av detta kommer den prenatala könsdiskrimineringen. Fosterdiagnostik där man sorterar bort döttrar, sämre vård till flickor m.m. har inneburit att det saknas flera hundra miljoner kvinnor i dag. De demografiska och sociala konsekvenserna är oöverblickbara.

En liten del av den rika världens bistånd går till familjeplanering, trots att detta är effektivt bistånd ur både humanitär och ekonomisk synpunkt. 500 000 kvinnor dör varje år av komplikationer vid graviditet eller av förlossningskomplikationer.

De flesta aborter är illegala. Det är få länder som har fri abort. Många länder anser dessutom att abort är ett brott mot de mänskliga rättigheterna. Eftersom en majoritet av världens länder uppfattar det som ett brott mot mänskliga rättigheterna att stödja fri abort, tycker jag att utskottets formulering är en aning olycklig. Jag yrkar bifall till reservation nr 6.

Trots de svåra tider som svensk ekonomi genomgår har klara förbättringar genomförts inom det svenska biståndet. Trots förändringar i kvantitet har man erhållit en ökad kvalitet. Att behålla kvantiteten, dvs. att ligga nära enprocentsmålet, har emellertid visat sig vara svårt.

Trots allt tillhör Sverige en privilegierad del av vår jord. Vårt land tillhör de rikaste länderna och de länder som har varit mest föskonade från krig och katastrofer. Enligt FN tillhör Sverige den femtedel av jordens befolkning som disponerar cirka fyra femtedelar av jordens inkomster. Av solidaritets-skäl och rättviseskäl bör därför enprocentsmålet vara ett naturligt mål. På sikt vill kds att målet höjs till 2 %.

Ytterligare ett skäl för att uppnå målet 1 % av BNI är att man då kan utöva ett större inflytande vid ett EU-medlemskap. Social omsorg, miljö, industriellt kunnande och även biståndspolitik är några områden inom vilka Sverige

definitivt kan bidra till att skapa ett bättre Europa. Genom att föregå med gott exempel skulle Sverige tillsammans med t.ex. Nederländerna kunna förmå övriga europeiska länder att öka deras biståndsandel av respektive BNP från nuvarande 0,42 % till den av FN rekommenderade nivån 0,70 %. En sådan höjning skulle för utvecklingsländerna innebära extra biståndsresurser värda åtminstone 100 miljarder kronor per år.

Jag talade tidigare om kvalitet. I debatten om biståndets effektivisering finner man både förespråkare av landramar och dem som hävdar landstrategins fördelar. Med facit i hand finner man att landramen i alltför stor utsträckning har cementerat fast icke önskvärda strukturer i biståndsländerna genom att behovet av reformer uteblir. I gengäld skall landstrategin uppfattas som ett praktiskt uttryck för subsidiaritetsprincipen, dvs. en modell i biståndspolitik som inte tar bort ansvarstagandet hos mottagarlandet. Vad som händer är att det mellan biståndsgivare och mottagare etableras ett mera jämställt samarbete med inriktning på effektivitet och resultat. Med andra ord: Initiativet och beslutsfattandet är närmare behovet.

Ett annat uttryck för subsidiaritetsprincipen är den växande roll som de enskilda och ideella organisationerna har fått. De har varit föregångare i biståndssammanhang – redan på 1800-talet började missionen sin verksamhet. De ideella organisationernas lokala förankring ökar biståndsviljan och engagemanget hos allmänheten. Men framför allt bedrivs deras arbete nära mottagarna. De ideella organisationernas bidrag är ovärderligt och bör även i fortsättningen öka i omfattning.

Anf. 54 KRISTINA SVENSSON (s) replik:

Herr talman! Jag vill bara markera att vi alla står bakom utskottstexten, med undantag av kds representant i utskottet. Utskottet anser att kravet på rätt till säker och legal abort skall drivas av Sverige vid befolkningskonferensen i Kairo i september. I sin reservation säger kds att det skall finnas en "möjlighet" till säker och legal abort. Det är en stor skillnad. Det är tråkigt att kds inte ställer sig bakom majoritetsskrivningen i betänkandet. Jag vill markera den skiljaktighet som föreligger.

Anf. 55 FANNY RIZELL (kds) replik:

Herr talman! Jag tror inte att skillnaden är så stor som den förefaller att vara. När man arbetar i u-länder är det viktigt att man har den mjukare skrivningen bakom sig. Kristina Svensson talade tidigare om att man skall visa respekt för mottagarlandet, och det är det som det handlar om. Jag tycker att man skall respektera andra länder. Ibland har man åsikter som strider direkt mot u-ländernas kultur och traditioner, men i det här fallet är det viktigt att lägga beslutet hos de kvinnor som anser att det är nödvändigt med abort.

Anf. 56 KRISTINA SVENSSON (s) replik:

Herr talman! Fanny Rizells inlägg visar att kds inte anser att skillnaden är så stor. Men då borde ni ha varit tydliga och ställt er bakom majoritetsskrivningen, eftersom detta är en viktig fråga för oss att driva i Kairo. Genom er skrivning i reservationen försvagar ni utskottets skrivning, samtidigt som ni

ställer er utanför. Det är bara att konstatera att ni har en annan hållning i den här frågan.

Prot. 1993/94:94
22 april 1994

*Internationellt
utvecklings-
samarbete*

Anf. 57 FANNY RIZELL (kds) replik:

Herr talman! Det är kanske är fråga om en grundläggande skillnad. Men jag vill lägga beslutet hos kvinnan själv, och det tycker jag att Kristina Svensson inte borde motsätta sig. Det är svårt att driva denna fråga i andra länder. Jag tycker att man skall ha respekt för ländernas egna kulturer. Vi kan dock påverka, och detta är en mycket viktig del när det gäller att arbeta för mänskliga rättigheter. Men formuleringen borde ha varit annorlunda. Vi skall inte kräva rätt, utan vi skall kräva möjlighet. Jag vill att kvinnan på egen hand skall besluta om abort. Så är det i Sverige och det bör vi också arbeta för i de länder där vi verkar.

Anf. 58 MAJ-LIS LÖÖW (s):

Herr talman! Det råder inget tvivel om att det pågår något slags systemskifte också på biståndspolitikens område. Det pågår ett systemskifte i den inhemska organisationen av biståndprocessen och ett systemskifte i dialogen med u-länderna.

Det är självklart att metoder, inriktning och olika konkreta insatser måste förändras tid efter annan. Det finns många exempel i svensk biståndshistoria på att så har skett, både genom politiska initiativ och också genom att biståndsorganen, främst SIDA, har tagit initiativ till omorganisation och förändring av biståndets metoder och innehåll. Att så inte skulle ha skett, dvs. att man stelbent skulle ha trampat på i gamla hjulspår i ett enda stort misslyckande, är en myt som gärna odlas. Det har här i dag talats mycket om fördomar, men det odlas också myter i den biståndspolitiska debatten. Det är en myt som odlas av dem som gärna vill ifrågasätta hela nyttan av biståndet. Jag tyckte också att det fanns en underton av denna myt i biståndsministrarnas anförande.

Precis som Kristina Svensson sade tidigare i debatten är det ju vad som händer i världen och vilka olika behov som finns som måste styra biståndet. Ett bra exempel från den svenska biståndshistorien är att vi avsatte, och avsätter än i dag, stora belopp av biståndet till s.k. betalningsbalansstöd. Det blev ett nytt inslag i biståndet som en logisk konsekvens av att skuldbördan hos u-länderna blev en alltmer uppenbar och utvecklingshämmande faktor. Detta är ju en synbar förändring från den ena biståndsbudgeten till den andra som är lätt att peka på. Det har naturligtvis varit en ständigt pågående process inom biståndsorganen, där man hela tiden vinnlagt sig om att utvärdera och dra lärdom. Förändringar och nya behov har hela tiden fått styra.

Ett bra exempel på detta är frågan om hur biståndet når kvinnorna. Det gäller både biståndet som riktar sig direkt till kvinnorna och frågan om hur vi integrerar kvinnornas och barnens behov inom olika sektorer av biståndet. Här har det uppenbarligen skett förändringar under det senaste årtiondet – det är den tid som jag noga har följt detta och kan överblicka. Det har varit en mängd stora eller små förändringar som det inte är så lätt att snabbt sammanfatta. Men detta tydliggörs kanske bäst genom att det i dag inte finns ett enda landprogram eller en enda sektor av biståndet som diskuteras i SI-

DA:s styrelse utan att man också belyser effekterna för kvinnor. Därmed inte sagt att vi har gjort vad vi skall eller bör göra. Det finns säkert mycket som återstår att göra, vilket jag tror kommer att framstå med all önskvärd tydlighet både vid befolkningskonferensen i Kairo och så småningom vid Kvinnokonferensen i Peking. Det kommer säkert också att framgå av den översyn som departementet nu förutskickat.

Jag är glad över att så många av herrarna i debatten här i dag har tagit upp kvinnofrågan. Alf Wennerfors, som nu är på väg att gå ut ur kammaren, har visat sig ha blivit en riktig kvinnokämpe i SIDA:s styrelse. Jag är också glad att utskottet så tydligt ger Kvinnorådet, som är knutet till SIDA, sitt stöd i betänkandet. Som framgår av betänkandet är jag ju något av en "morsa" – för att inte säga mormor snart, eftersom både Kvinnorådet och jag börjar bli till åren komna – till att Kvinnorådet bildades en gång i tiden. Det är självklart att man efter cirka tio år börjar fundera över rådets både politiska och organisatoriska roll. Men jag tycker att jag i dag har stöd i utskottsbetänkandet för att det vore utomordentligt märkligt om det inte skulle visa sig att Kvinnorådet behövs på ett eller annat sätt.

Herr talman! Jag anmälde mig faktiskt till talarlistan för att tala om någonting helt annat än vad jag nu har gjort. Det här är något som har runnit till medan jag har lyssnat på debatten. Jag hade för avsikt – och jag skall också mycket kort försöka göra det – att peka på två lokala konflikter som inte har så mycket med penganslagen att göra men som behandlas i utskottsbetänkandet. Det är två politiska konflikter som äger rum på var sin sida av Atlanten, Cuba och Västsahara. Det är inte så mycket man i dag kan göra med svenska biståndspengar för att lösa problemen. Inte desto mindre viktigt är det ändå med ett svenskt agerande. Vi har en moralisk och humanitär plikt att agera politiskt i olika internationella forum för att lösa konflikterna.

De två konflikterna har inte så många likheter, men de har det gemensamt att det är en starkare nation i grannskapet som anser sig ha rätt att blanda sig i och bestämma över ett litet folks framtid. För Sverige, vars främsta drivkraft i internationellt agerande alltid har varit små nationers rätt till frihet och självbestämmande, är det naturligt att uppmärksamma denna fråga.

Detta lilla folk – det västsahariska – som har drivits ut till en del av den algeriska öknen och vars förmåga att kämpa och överleva, där man inte annat kan än beundra, har fått sin framtid blockerad av Marocko. Marocko är ett land som till yttermera visso kommer i åtnjutande av svenska u-krediter. Om det är någonstans vi borde villkora biståndet så är det väl här, med koppling till att man verkligen medverkar till att FN:s ansträngningar för att få i gång en folkomröstning och en lösning på konflikten kommer till stånd.

Det är också bra att utskottet så tydligt tycks dela uppfattningen att vi måste säkra kanaler för att fortsätta det humanitära biståndet till Polisario.

Slutligen, herr talman, frågan om Cuba – denna sista rest av USA:s gamla svårbegripliga bakgårdspolitik i Mellan- och Sydamerika. Jag tänker inte diskutera kraven på ökat samarbete med Cuba, vilket också tas upp i betänkandet. Jag tänker inte heller diskutera utvecklingen av demokrati och mänskliga rättigheter på Cuba utan bara peka på det faktum att USA:s embargopolitik, som det heter i utrikesutskottets betänkande, enligt min och mångas

mening helt och hållet motverkar sitt syfte, förutsatt att syftet nu skulle vara att verkligen få till stånd en demokratisk utveckling på Cuba.

Det är obegripligt att man kan tro att demokrati kan tvingas fram genom att dels försöka svälta ut ett folk, dels göra allt för att isolera detta folk från omvärlden. Inte ens exilkubanerna, de s.k. dissidenterna, tror på detta. Lyckligtvis växer opinionen både inom och utanför USA. Vi har blivit mer aktiva och Sverige har också aktivt deltagit i omröstningar i FN mot USA-embargot. EG-kommissionen har också till USA riktat stark kritik mot detta. Inom Amerika finns en organisation som heter Interamerican Dialogue, som leds av förre försvars- och justitieministern Elliot Richardson. Han hävdar att "USA:s sanktionspolitik är otidsenlig, onödig, skadlig och kanske farlig". Han säger också att man i stället borde "aktivt främja det fria flödet av information och idéer till det kubanska folket".

Som sagt växer lyckligtvis opinionen både inom och utanför USA. Kanske kan Clintonadministrationen lösa upp denna gamla knut liksom man nu äntligen kommit ur blockeringen gentemot Vietnam. Men då krävs det ytterligare ett aktivt agerande från den internationella opinionen.

Herr talman! Jag vill med detta inlägg bara understryka hur viktigt det är att Sverige deltar i den internationella opinionsbildningen.

Anf. 59 BERITH ERIKSSON (v):

Herr talman! Inledningsvis vill jag säga att jag ställer mig bakom Maj-Lis Löw's anförande angående Cuba och Västsahara, som jag tycker var väldigt bra. I övrigt skall jag i mitt anförande ta upp katastrofbiståndet och bistånd för demokratiutveckling.

Herr talman! Vi lever alla på samma planet. Endast om vi inser att vi globalt är beroende av varandra och att vi har ansvar för varandra, kan vi bygga en bättre och mer rättvis värld. Det var som ett hån att i dag i kammaren lyssna till Ny demokratis representanter som i sina krav på nedskärningar i biståndet hänvisar till Sveriges dåliga ekonomi. Trots ett växande behov av en mer rättvis fördelning av jordens resurser tycker Ny demokrati att vi inte ens skall dela med oss av smulorna från vårt rika bord.

I samband med frågan om katastrofbiståndet vill jag uttala min undran över utskottsmajoritetens betänkande och biståndsministerns anförande här i dag, där man påpekar att det från katastrofbiståndet behövs och kommer att behövas stora insatser till Bosnien när den fruktansvärda mardrömmen där är slut. Hur kan man med denna insikt samtidigt skära ned katastrofbiståndet med 10 miljoner kronor? Skall de övriga länderna, som nu har fått del av Sveriges katastrofbistånd, betala för denna snålhet?

Mycket av vårt katastrofbistånd har ju gått genom FN. Även om man vet att FN:s styrka, effektivitet och handlingskraft är just så stor som FN:s medlemsländer medger, kan vi nu bevittna FN:s svagheter i samband med händelserna i Gorazde, där det gäller att få slut på människoslakten.

Man kan också konstatera att katastrofhjälp genom FN inte alltid har fungerat så väl. FN:s bistånd till kurderna i Irak är ett talande exempel. En väldigt stor del av det bistånd som var menat för kurderna har kommit Saddam-regimen till del.

Jag kan förstå problemet med att vara ett land som dels vill stärka FN:s

Prot. 1993/94:94
22 april 1994

*Internationellt
utvecklings-
samarbete*

roll och därmed bidra till FN-organens olika arbetsområden, dels försöker se till att biståndet blir så effektivt som möjligt.

Jag har varit aktiv i organisationen Svenska kommittén för kurdernas mänskliga rättigheter och arbetat med dess biståndsprogram. Det är med sorg i hjärtat som jag konstaterar att om alla de miljoner i bistånd som Sverige har bidragit med genom FN, som var avsedda för kurderna i den skyddade zonen, verkligen hade kommit fram till kurderna, då hade många fler hus kunnat byggas, många fler munnar hade kunnat mättas och många fler människor hade kunnat få sjukvård än vad som nu blev fallet. Jag välkomnar att mer av katastrofbiståndet går genom enskilda organisationer.

Minor är ett stort problem i många länder. Minor dödar och lemlästar människor långt efter det att kriget är slut. Förekomsten av minor innebär en stor belastning på sjukvården, de dödar böndernas boskap och ockuperar stora arealer av jordbruks- och betesmarker. Minor har katastrofala effekter på alla nivåer i ett samhälle; för individen, för byn och för hela landets ekonomi.

Utskottet skriver i betänkandet ungefär att minröjning är en för stor uppgift för ett land, och hänvisar till FN. Jag tycker att det är en något för uppgiven skrivning. Det som FN hittills har gjort i den skyddade zonen i norra Irak, i Kurdistan, är att sätta ut varningsflaggor och skyltar vid olika minfält. Det som behövs i ett land med minor är en systematisk minröjningsverksamhet av en inhemsk organisation som kan verka planmässigt, kontinuerligt och på lång sikt.

Vad Kurdistan nu behöver är hjälp till självhjälp. Det behövs hjälp att utbilda minröjare och att organisera en minröjning. Den basen skulle även ett enskilt land kunna bidra till.

Sedan till frågan om bistånd för demokratiutveckling. Trots vårt uttalade mål att stödja demokratiutveckling genom biståndet har det varit omöjligt att få regeringens välsignelse när det gäller demokratistöd till den sköra, av folket valda lokala administrationen i den skyddade zonen i Irak. När man läser betänkandet kan man förledas att tro att det är SIDA som har till uppgift och alltid kan bestämma om ett sådant stöd, vilket inte är fallet.

I januari besökte en delegation för den samlade oppositionsfronten i Irak Sverige. Efter det att jag hade erfarit regeringens motvilja mot att stödja demokratiutvecklingen i Kurdistan i Irak ställde jag motionskravet att undersöka hur man skulle kunna stödja den samlade irakiska oppositionen. Utskottet hänvisar till en utredning som pågår om hur ett sådant bistånd eventuellt skall kunna kanaliseras. Vi har inte begärt någon meningsyttring på den här punkten, men jag vill ändå påpeka att reglerna för SIDA enligt min mening bör ändras så att det blir möjligt att stödja och främja framväxten av ett fungerande demokratiskt styrelseskick i nya demokratier.

Tonvikten i ett sådant demokratibistånd skulle vara kunskapsöverföring, ledarskap, folkbildning, erfarenhetsutbyte och rådgivning, men kanske även engångsinsatser för tekniska hjälpmedel som kan behövas för t.ex. folkbildning. När det gäller motionskravet om att stödja just oppositionsfronten i Irak vill jag hänvisa till det stöd som vi tidigare har gett och ger till PLO och ANC. Jag anser att det finns en viss likhet.

Herr talman! Med detta ställer jag mig bakom Bertil Måbrinks anförande och yrkanden.

Prot. 1993/94:94
22 april 1994

*Internationellt
utvecklings-
samarbete*

Anf. 60 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Herr talman! Jag skall först ta upp frågan om Tibet. I flera omgångar har riksdagens Tibetkommitté motionerat till förmån för Tibet. Vi har motionerat om stöd till Dalai Lamas fredsplan, stöd till arbete på MR-området, och vi har hävdad att Sverige i olika sammanhang bör ta upp och uttala kritik mot de kinesiska övergreppen som förekommer i Tibet.

Vi har också motionerat om biståndsinsatser till Tibet men också till de tibetanska flyktingläger som finns i Indien. Mot bakgrund av detta är årets biståndsbetänkande en framgång för riksdagens Tibetkommitté. För första gången har man nu tagit upp och behandlat frågan om biståndet i biståndsbetänkandet. Tidigare har det klumpats ihop med MR-betänkandet. Nu finns det alltså som ett särskilt biståndsbetänkande, och det är vi väldigt glada för.

Man kan se att det faktiskt händer något. SIDA har börjat stödja den svensk-tibetanska skolföreningen som nu håller på att bygga upp en skola under mycket svåra omständigheter. I betänkandet redovisas också de svårigheter som finns för att hitta svenska kanaler för biståndsinsatserna i Tibet. I det sammanhanget vill jag peka på att organisationen Médecins sans frontières är verksam i Tibet och mycket väl kan stå som mottagare för svenska humanitära insatser.

Man redovisar också att man nu undersöker möjligheten att på olika sätt hitta samarbetspartner. I det sammanhanget vill jag nämna Schweiziska röda korset som redan är verksamt i Tibet och har möjlighet att verka där. I betänkandet sägs också att man från kinesisk sida är positiv till utökade svenska biståndsinsatser i Tibet. Jag tycker att det är viktigt att man tar till vara den här inställningen därför att behovet av bistånd är oändligt. Det är viktigt att se upp så att biståndsinsatserna inte bara medverkar till att ge fler arbetstillfällen åt de allt fler kineser som väljer in över Tibets gränser.

SIDA skulle t.ex. kunna bli mer aktivt initiativtagande när det gäller biståndsinsatser i Tibet. Det gäller utbildning, hälsa och miljö.

Helt nyligen deltog jag i en stor parlamentarisk konferens i New Delhi för Tibet. Inte mindre än ungefär 30 parlament var representerade på den här konferensen. Där lade vi fast ett tiopunktsprogram för hur vi på olika sätt skall kunna stödja Tibet och tibetanerna genom påverkan i våra egna parlament.

En viktig punkt i det programmet är miljöinsatserna. I Tibet pågår en kinesisk skogsskövling och dumpning av radioaktivt avfall, s.k. atomsopor. Allt det här bidrar till att man inte bara förstör Tibet utan också underminerar möjligheterna för vår egen överlevnad. I det här sammanhanget skulle jag önska en mera aktiv linje från SIDA.

Efter ett initiativ från riksdagens Tibetgrupp har också en grupp jurister och samhällsvetare nu besökt både Kina och Tibet för att studera framför allt de mänskliga rättigheterna. Det är positivt att man har åstadkommit detta. Men med tanke på den fullständigt formidabla tystnad som har omgett den här gruppens besök är det alldeles uppenbart att de krav som vi ställde på att också parlamentariker skulle ingå i den här gruppen borde ha tillmö-

tesgått. Parlamentariker brukar det inte vara så lätt att tysta. Vi pratar när vi kommer hem, och det är det som behövs. Vi behöver alltså sprida mer information om förhållandena i Tibet, om den bristande respekten för mänskliga rättigheter och om det oändliga behovet av biståndsinsatser.

Här finns det alltså utrymme för ett stort antal insatser i fortsättningen. Jag vill ändå säga att jag är mycket glad över denna början, som faktiskt innebär att riksdagen nu tydligt placerar Tibet på biståndskartan.

Det andra område som jag skulle vilja tala om är Indonesien. Jag tycker att det är mycket positivt att regering och riksdag nu öppnar för ett samarbete med Indonesien. Mycket kan kritiseras i Indonesien, men det finns faktiskt också ljuspunkter att peka på. Jag vill då särskilt framhålla två. Den ena är fattigdomsbekämpningen, och den andra är familjeplaneringen.

Jag gjorde nyligen ett besök i Indonesien och skulle gärna vilja dela med mig av mina erfarenheter därifrån och av den information som jag fick. Jag träffade dels ansvariga på myndighetsnivå, dels MR-aktivister och dels biståndsansvariga inom flera biståndsverksamma organisationer.

Den som i Indonesien har varit ansvarig för fattigdomsbekämpningen i 20 år är professor Mubyarto från Jakartas universitet. Det här arbetet har varit mycket framgångsrikt. På 20 år har andelen fattiga, enligt Världsbankens kriterier, minskat från 60 % till 15 % av befolkningen. Samtidigt har indonesierna blivit 70 miljoner fler. Det här har skett genom en mycket medveten satsning på jordbruksbefolkningen, på införandet av en sexårig obligatorisk grundskola och på hälsovården.

Samtidigt har programmet för fattigdomsbekämpning också innefattat en mycket effektiv familjeplanering. Man har då uppenbart undvikit de mycket brutala inslag som sådana insatser brukar kännetecknas av i tredje världen. Familjeplaneringen stöds helhjärtat av den till 90 % muslimska befolkningen och har inneburit att Indonesien nu har en födelsesiffra på 1,7 % för 90-talet – dvs. genomsnittet i Europa. I Sverige är motsvarande siffra nu 2,1 %.

För nästa 25-årsperiod kommer fattigdomsbekämpningen att inriktas mindre på ekonomisk utveckling och mera på en förstärkning av grundutbildningen och hälsovården ute på landsbygden. Målet för utbildningen är nioårig grundskola för alla. På dessa områden skulle Sverige kunna göra mycket goda insatser med de erfarenheter som vi har från framgångsrika sådana insatser i andra delar av tredje världen.

En av de MR-aktivister som jag träffade är advokat Mulia Lubis. Han är en internationellt erkänd advokat, som tidigare har haft ett mycket begränsat aktivitetsutrymme men som nu har fått större rörelsefrihet. Mulia Lubis har startat ett rättshjälpscenter för personer som har blivit offer för det korrupta rättssystemet. Det här centret får numera verka ganska fritt, dock under mycket knappa ekonomiska omständigheter. Man får alltså helt klara sig på stöd utifrån. Bl.a. stöder Svenska Advokatsamfundet det här centret.

Advokat Lubis försöker nu starta ett center för mänskliga rättigheter, där arbetet för att stärka respekten för de mänskliga rättigheterna skulle kunna drivas mera systematiskt och med ett tydligt ansikte utåt.

Advokat Lubis anser att situationen på det här området har blivit lugnare liksom att yttrandefriheten har vidgats något. Inga arresteringar har t.ex.

skett på Östra Timor under det senaste året, och möjligheten att i pressen kritisera regeringen har vidgats. Advokat Lubis har vid flera tillfällen ganska frispråkigt kunnat kritisera regeringen på första plats i tidningen The Jakarta Post.

Katolska kyrkan har varit verksam på Östra Timor under många år. Man driver ett stort kollektivjordbruk med hundra familjer och flera projekt på hälso- och sjukvårdsområdet. Man instämmer i synpunkten att situationen för MR har blivit något bättre och att yttrandefriheten på Östra Timor och i Indonesien i övrigt har vidgats något.

Herr talman! Gemensamt för dessa båda, och även andra, kritiker var att de ansåg att Sverige skulle kunna göra en mycket god insats för att förbättra MR-situationen och respekten för demokratiska fri- och rättigheter. Men, som man sade, det förutsätter att Sverige upphör med sin bojkott av Indonesien och engagerar sig här.

Herr talman! Avslutningsvis: Förhållandena i Indonesien kan kritiseras på många punkter när det gäller demokratiska fri- och rättigheter och mänskliga rättigheter. Den indonesiska ledningen är inte okänslig för kritik. Men kritik och påverkan sker bäst på plats. Jag instämmer därför i MR-aktivisternas och hjälparbetarnas åsikt att Sverige bör verka i Indonesien för att förstärka deras arbete för utvecklingen både av de demokratiska fri- och rättigheterna och av respekten för de mänskliga rättigheterna.

Jag yrkar bifall till hemställan i betänkandet.

Anf. 61 BERTIL MÅBRINK (v) replik:

Herr talman! Jag är också en av dem som deltar i Tibetkommitténs arbete, och jag kan instämma i Ylva Annerstedts kommentarer om vad som nu är viktigt att göra för Tibet.

Det skall vara en aktiv linje nu, säger Ylva Annerstedt. Ylva Annerstedt sitter med i BITS styrelse, och jag utgår från att hon har reserverat sig när det gäller biståndspengar till Kina, för annars är det fråga om en dubbelmoral från Ylva Annerstedts sida som är oacceptabel. Jag vill ha ett besked på den punkten.

När det gäller Indonesien är det intressant att höra regimens försvarsadvokat helt plötsligt stå här i riksdagens talarstol.

Har Ylva Annerstedt varit på Östra Timor och talat med biskop Belo – ja eller nej?

Har Ylva Annerstedt träffat prinsen, denne kämpar för mänskliga rättigheter i Indonesien?

Har Ylva Annerstedt träffat de advokater som är organiserade i LBH och som aktivt driver frågorna om mänskliga rättigheter och talat med dem?

Har Ylva Annerstedt hört talas om att man förra veckan sköt ihjäl en facklig demonstrant på Sumatra? Arbetarna demonstrerade för rätten att bilda fria oberoende fackföreningar.

Har Ylva Annerstedt hört talas om att för ett par månader sedan slog regimen till i Jakarta och spärrade in 20 fackliga ledare därför att de också krävde rätten att organisera sig i fria fackföreningar?

Anf. 62 YLVA ANNERSTEDT (fp) replik:

Herr talman! Jag bestrider bestämt att jag skulle stå här som någon regimens företrädare, vilket Bertil Måbrink vill pådöyla mig.

Som jag sade i mitt anförande finns det väldigt mycket att kritisera. Jag sticker inte alls under stol med det. Tvärtom. Här finns mängder av saker att kritisera, och vi kan hjälpa MR-aktivisterna i Indonesien och på Östra Timor så att de får ett mer aktivt stöd. Det är det jag talar för.

Jag har träffat företrädare både för katolska kyrkan och för MR-aktivisterna samt rättskämpar för demokratiska fri- och rättigheter. Deras gemensamma bedömning är att vi skall vara där och påverka. Det är min bestämda uppfattning att om de som är i Indonesien och arbetar för en bättre situation för mänskliga rättigheter, en bättre situation för möjligheten att organisera sig fackligt har åsikten att vi skall vara där och påverka, då skall vi självfallet vara det. Det tycker jag är ett sätt att samarbeta aktivt med de MR-aktivister som finns i landet.

Jag tycker inte heller att det finns anledning att inte säga något om det har skett förbättringar i ett land. Jag tycker t.ex. att fattigdomsbekämpningen i Indonesien är värd respekt. Inget annat land i tredje världen har faktiskt lyckats så väl med fattigdomsbekämpning för vida delar av befolkningen.

Men, som jag sade, det finns mängder av saker att kritisera. Men det gör vi bäst där. Vi kan hjälpa till att stödja och utveckla de delar av befolkningen som fortfarande hör till de allra fattigaste.

Anf. 63 BERTIL MÅBRINK (v) replik:

Herr talman! Det är självklart att det finns mycket att kritisera. Det skall vi hjälpas åt att göra. Men det Ylva Annerstedt står här i talarstolen och försöker säga är att det har blivit bättre i Indonesien och på Östra Timor. Det är precis vad regimen säger. Diktaturregimer brukar ibland släppa litet grand på sitt tryck, för att i nästa andetag slå till ännu hårdare mot dem som slåss för demokratiska fri- och rättigheter.

Jag frågade Ylva Annerstedt vilka representanter för mänskliga rättigheter hon har träffat, och jag räknade upp ett antal namn. Jag frågar: Har Ylva Annerstedt varit på Östra Timor, där Hans Göran Franck och Ingela Mårtensson bl.a. var i september förra året? De har lämnat en rapport som inte alls stämmer överens med det Ylva Annerstedt nu försöker säga här, när hon liksom förskönar regimen, militärerna, i Indonesien.

Biskop Belo, kyrkans överhuvud på Östra Timor, som bäst känner till förhållandena, säger att Östra Timor är ett fängelse där man har skrämt människorna till tystnad. För två år sedan mördade man 200 östtimoreser därför att de demonstrerade för sin rätt att få säga sin mening. Men man inte bara mördade dem. Man såg också till att de försvann. Ylva Annerstedt säger att yttrandefriheten även där har blivit större.

Ylva Annerstedt svarar inte på frågan: Har Ylva Annerstedt varit med i BIT:s styrelse och beviljat biståndspengar till den kinesiska regimen, som mördar, fängslar och förföljer oliktkänkande? Inte minst har man kuvat och förtryckt det tibetanska folket.

Anf. 64 YLVA ANNERSTEDT (fp) replik:

Herr talman! Jag vänder mig definitivt emot att jag skulle stå här och försköna regimen på något sätt. Jag gör inte det.

Jag har vid ett flertal tillfällen sagt att vi skall kritisera de övergrepp som sker. Det finns ett korrupt rättssystem. Det är mycket stora svårigheter att engagera sig fackligt och hävda de rättigheter i arbetslivet som vi tar för självklara. Jag förskönar inte det, inte ett ögonblick. Men jag tycker att vi skall vara där och hjälpa dem som kämpar för fackliga rättigheter och för mänskliga rättigheter både i Östra Timor och i Indonesien. Jag tycker att vi skall vara där.

Jag har inte träffat den biskop som Bertil Måbrink nämnde vid namn, däremot hans närmaste man, som är ansvarig för bistandsverksamheten. Både han och övriga MR-aktivister och företrädare för NJO som jag har träffat är eniga. Det har blivit något lugnare. Var här och hjälp oss! Det är deras budskap till oss. Då tycker jag att vi skall efterkomma det och vara där och hjälpa dem på plats.

Anf. 65 INGELA MÅRTENSSON (fp):

Herr talman! Jag skulle vilja börja mitt anförande med att beklaga att det svenska biståndet inte uppgår till 1 %, som vi har beslutat här i riksdagen att det skall göra. Det kommer inte att göra det nästa budgetår heller om vi fattar beslut enligt det förslag som nu har förelagts riksdagen. Det är verkligen beklagansvärt. En ljuspunkt är att regeringen har ökat biståndet med 400 miljoner och säger att man successivt skall återgå till enprocentsmålet. Det finns en motion från två folkpartister som jag instämmer i. Jag tycker att man redan nästa budgetår borde kunna komma upp till enprocentsmålet.

I övrigt skulle jag vilja ägna mitt anförande åt demokrati och mänskliga rättigheter. Glädjande nog pågår en demokratisering i en mängd länder världen över i dag, inte minst på grund av den upplösning som har skett av Sovjetunionen. Men demokrati kan inte bara införas genom att man inför ett flerpartisystem och att människor får rätt att rösta på många olika partier. Det måste också till att de här partierna utvecklas i demokratisk riktning och att de står för olika synpunkter och representerar olika grupper i samhället.

Här ser jag att svenska partier har en mycket viktig uppgift att fylla. Vi kan stödja ett utvecklande av olika politiska partier i andra länder. Därför tycker jag att det är märkligt att SIDA har avslagit en ansökan om att få stödja partier i en gryende demokrati på det här viset. Man gör en hänvisning och säger att man inte kan ge partistöd till partier i andra länder. Men det är inte fråga om att ge ett ekonomiskt stöd till de här partierna. Man ger möjlighet för svenska partier att i samarbete diskutera och hjälpa till att utveckla partier även i länder där man inte alls har de här traditionerna.

Regeringen har tagit ett initiativ och tillsatt en enmansutredning med Hadar Cars, som skall se över frågan om att ge bistånd till en demokratisk utveckling. Detta skall kanaliseras via de politiska partierna. Det tycker jag är mycket positivt, och jag ser fram emot utredningen som kommer någon gång under våren.

Nyligen var jag och några andra riksdagsledamöter i Jerusalem och diskuterade demokrati och mänskliga rättigheter i en kommande palestinsk stat.

Det är mycket positivt att regeringen har reagerat så snabbt efter handslaget mellan Israel och PLO att man är beredd att ge bistånd till Ghaza och Jeriko och att man skall bidra till den demokratiska utvecklingen där. Ett problem som man särskilt tog upp i de diskussioner vi hade med palestinierna var att man behöver pengar till de poliser som behövs för att kontrollera säkerheten och ordningen i området. Det är ju svårt att få in poliserna i den ekonomiska utvecklingen, men de behövs. Jag hoppas att svenska staten kan hjälpa till även på det området.

Biståndet skall ju kopplas till mänskliga rättigheter. Det finns en hel del fläckar på den svenska biståndspolitik. Jag tänker då framför allt på Kina. Man kan ju inte påstå att det där sker någon demokratisk utveckling, eller att förhållandena när det gäller mänskliga rättigheter har gjort sådana framsteg att man kan ge bistånd. Jag delar inte den uppfattningen. Genom att man har gett bistånd till Kina har man sänkt ribban, tycker jag. Det är därför svårt att säga vilka länder man inte skall kunna ge bistånd eller u-krediter till.

Ylva Annerstedt talade om Indonesien, som jag inte heller tycker kvalificerar sig när det gäller svenskt bistånd eller u-krediter. Det råder ingen respekt för mänskliga rättigheter i Indonesien.

Jag reagerade starkt på det Ylva Annerstedt tog upp eftersom jag själv besökte Östtimor och Indonesien i september förra året. Ylva Annerstedt säger att yttrandefriheten har ökat. Det råder ingen yttrandefrihet i Indonesien. Det är censur. Det finns en självcensur bland journalisterna eftersom de vet vad som händer om de skulle kritisera regeringen eller regimen över huvud taget. Det är en omöjlighet. När det gäller de mänskliga rättigheterna hade vi långa samtal med biskop Belo som ju är den person som folket på Östtimor vänder sig till. På en direkt fråga om situationen förbättras säger han att den inte har det.

Ylva Annerstedt säger också att Sverige skall sluta bojkotta. Jag vet inte vilken bojkott hon menar. När det gäller vapenexporten finns ingen egentlig bojkott, men man har beslutat sig för en restriktiv vapenexport. Jag tycker inte att man över huvud taget skall exportera några vapen till Indonesien som ju är en militärregim.

När det gäller bistånd till Indonesien finns en stor risk att en anseelig del av biståndspengarna hamnar i makthavarnas egna fickor. I Indonesien har man inte någon marknadsekonomi eftersom politiker och militärer äger i stort sett hela näringslivet. Det är sagt att man skall stödja en marknadsekonomi och en utveckling i den riktningen. Jag har inte hört att makthavarna i Indonesien är på väg att släppa ifrån sig någon makt och införa en marknadsekonomi. Det är familjer som äger stora delar av näringslivet i Indonesien. Det finns mycket att kritisera när det gäller Indonesien.

Ylva Annerstedt talade om biskop Belos närmaste man. Det är ju inte samma katolska kyrka i Indonesien som på Östtimor. De är skilda åt eftersom Östtimors kyrka vänder sig mot Portugal. Om det var i Indonesien som Ylva Annerstedt träffade den kyrkans man hon talar om, är det knappast biskop Belos närmaste man.

Man får inte kritisera någonting i Indonesien. Vi träffade Röda korsets representant på Östtimor, och vi träffade Unicefs representant i Indonesien

som var på tillfälligt besök på Östtimor. De vågade inte svara på några som helst frågor om situationen på Östtimor eftersom det råder sådan total kontroll. Det finns över huvud taget ingen möjlighet vare sig för folket eller för organisationerna där att uttala sig eftersom man då riskerar att få åka därifrån. Att verka på plats låter för mig som en omöjlighet. Man kan naturligtvis hjälpa med bistånd, men om man kritiserar för bristande respekt för mänskliga rättigheter får man nog packa ihop och åka därifrån. Man är välkommen endast om man instämmer i den politik som bedrivs och talar väl om Indonesien.

Jag skulle ha sagt något om Västsahara och Polisario. Men eftersom det inte finns utrymme för det vill jag instämma i det som Maj-Lis Löw sade. Det stämmer helt med min uppfattning i frågan. Det är viktigt att Sverige även fortsättningsvis ger bistånd till Västsaharas folk.

I detta anförande instämde Hans Göran Franck (s).

Anf. 66 YLVA ANNERSTEDT (fp) replik:

Herr talman! Jag konstaterar att Ingela Mårtensson och jag inte har skilda uppfattningar om att det finns mycket att kritisera i Indonesien. Jag har faktiskt inte sagt något annat. Men vi har olika syn på hur man bäst är med och påverkar. Jag lyssnar på MR-aktivisterna och de kyrkliga företrädarna. Den katolske fader jag träffade har arbetat i åtta år på Östtimor och känner mycket väl till förhållandena där.

När man möter människor i förtryckta länder finner man alltid olika uppfattningar om hur man bäst påverkar. En del tycker att man skall skära av alla kontakter, andra tycker att man skall öka kontakterna och i dem påverka på olika sätt. Det faktum att man nu prövar gränserna för yttrandefriheten i Indonesien är ju ändå ett tecken på att det finns vissa möjligheter att påverka. Ingela Mårtensson har fått en artikel av mig som visar att man kan vara ganska frispråkig i pressen.

Det blir naturligtvis hela tiden bakslag. Men jag tycker att vi skall vara på plats och stödja de modiga människor som vågar tänja gränserna och som vågar påverka. Jag tror att man genom samarbete och genom att möta människor och tala med dem och ge dem tillfälle att träffa representanter för demokratiska stater hjälper till att påverka i positiv riktning när det gäller mänskliga rättigheter och demokratiska fri- och rättigheter.

Anf. 67 INGELA MÅRTENSSON (fp) replik:

Herr talman! Om det vore så att man på plats kunde tala med människor och framföra kritik skulle jag kunna hålla med Ylva Annerstedt, men det är ju inte så. När vi var på Östra Timor var vi totalt omgärdade av säkerhetspolis och vanlig polis. Vi hade aldrig möjlighet att röra oss fritt eller tala med vem vi ville. Motorcykelpoliser stannade genast och stack fram huvudet för att höra vad vi sade och skingrade folket. De hade spärrat av Dili så att de som man visste skulle ha synpunkter att framföra inte kom in i staden över huvud taget.

På det sättet kontrollerar man befolkningen. Man har en effektiv apparat för detta. Att tala med folk är alltså nästan omöjligt. Detta gäller Östtimors

folk och det gäller folket på Atjeh som man mycket brutalt har slagit ned. Det gäller Västpapua, där det också finns en motståndsrörelse som nästan är tillintetgjord och där man inte visar någon respekt för Västpapuas kultur över huvud taget. Det visar sådan bristande respekt för mänskliga rättigheter att man inte kan ge bistånd eller exportera vapen till sådana länder, om man menar något med att vi skall villkora hjälpen.

Anf. 68 YLVA ANNERSTEDT (fp) replik:

Herr talman! Jag försvarar inte alls den repression som förekommer i Indonesien. Det har jag sagt minst tre gånger nu. Men det finns uppenbarligen olika uppfattningar om vad det är möjligt att tala med människor om.

Flera biståndsorganisationer är verksamma i Indonesien och på Östra Timor. Katolska kyrkan, tyska biståndsorganisationer och Internationella röda korset finns där. Jag tycker att vi skall utnyttja de kanaler för påverkan som står till vårt förfogande för att medverka i en demokratisk utveckling och en förbättring av de mänskliga rättigheterna. För min del tror jag att man gör det bättre genom att vara där och verka mitt ibland människorna.

Anf. 69 INGELA MÅRTENSSON (fp) replik:

Herr talman! Om det vore så väl som Ylva Annerstedt säger! Det är inte så. Amnesty, t.ex., får över huvud taget inte komma dit.

Ylva Annerstedt talade om MR-aktivister. Jag tycker att Ylva Annerstedt skulle ha träffat de advokater som jobbar direkt med Östtimors folk och försöker försvara dem när de döms till mycket långa fängelsestraff för att ha deltagit i en demonstration. Såvitt jag förstår har Ylva Annerstedt inte träffat dessa advokater. Däremot har hon träffat en teoretiker, advokat Lubis, som jag själv också har träffat.

Det sägs att det har förändrats till en viss del. Jag kan hålla med om att man i dag åtminstone får tala om mänskliga rättigheter, men det har inte inneburit något i praktiken. Det har inte blivit bättre. Den bristande respekten mot mänskliga rättigheter kvarstår. Det är det jag tycker är avgörande. Det avgörande är inte vad man säger i teorin.

Man sade till oss att det var fritt fram för oss att röra oss, gå runt och titta överallt. Hur var det när vi kom till Östtimor? Jo, vi var totalt kontrollerade. Vi var precis lika kontrollerade som Östtimors folk är. Då finns det ingen frihet.

Ylva Annerstedt nämner några organisationer, t.ex. Röda korset, som står till vårt förfogande. De kan inte ens svara på frågor om hur den politiska situationen är! De vågar inte säga någonting om hur det är. De vågar inte tala om hur människor har det, för då åker de ut ur landet. Det är likadant med Unicef, som får hålla sig strikt till sitt hjälparbete. Man får icke säga någonting om den politiska situationen. Gör man det får man åka därifrån. Det sägs att traditionerna i Indonesien är sådana att det råder enighet. Där kritiserar man inte några regimer eller regeringar. Där är man överens och stöder den regim som finns. Några andra möjligheter finns inte.

Vi skall inte glömma att det handlar om en militärdiktatur. Parlamentet har 100 platser för militärer. De är inte folkvalda. I vilket parlament finns

det 100 platser för militärer? Dessutom har väldigt många av dem som är valda militär bakgrund.

Det är ingen demokrati. Det är ingen marknadsekonomi. Det finns ingen respekt för mänskliga rättigheter. Så länge det är så tycker jag att varken svenskt bistånd eller svenska vapen hör hemma i det landet.

Prot. 1993/94:94
22 april 1994

*Internationellt
utvecklings-
samarbete*

Anf. 70 LENA BOSTRÖM (s):

Herr talman! Det har varit en mycket intressant debatt som vi nu har lyssnat på i några timmar. Det är glädjande att höra att vi i stort sett är eniga i utskottet och att vi alla har den goda viljan att hjälpa folk som har det svårt. Det finns visserligen vissa undantag i utskottet, men de skall vi kanske förbigå med tystnad just nu.

Så länge det finns en miljard människor i världen som lever i djup fattigdom och inte har mat för dagen, och så länge ungefär en miljard människor är analfabeter kan vi inte blunda och låtsas som om vår hjälp inte behövs. Väpnade konflikter skakar mer än 50 länder, och 35 miljoner människor är på flykt. Av analfabeterna är två av tre kvinnor. Klyftan mellan rika och fattiga länder har ökat stadigt sedan 1960.

Jag vill speciellt värna om två grupper. Det är barnen och kvinnorna.

Vi har i den socialdemokratiska partimotionen U615 föreslagit en rad åtgärder inom biståndspolitiken för att bygga ut stödet till just barnen. Vi menar att nästan allt bistånd har en barnaspekt, men att olika biståndsprogram i olika hög grad främjar barnens rättigheter. Vi anser att de ekonomiska reformer som nu genomförs i biståndsländerna måste kompletteras med sociala skyddsnät för att förhindra att vissa grupper av barn blir strukturomvandlingsoffer. Barnperspektivet måste ges utrymme i de landanalyser som ligger till grund för planeringsdiskussionerna.

Det finns en konvention om barnens rättigheter. Den trädde i kraft i september 1990. Den kan man betrakta som en uppmaning till alla länder att måna om barnens bästa. Det är ett av flera internationella avtal som bl.a. förpliktar anslutna stater att främja och skydda barnens rättigheter. Samtidigt som barnkonventionen är den konvention som flest stater har ratificerat ökar antalet arbetande barn i världen. Det är uppenbart att hoten mot barnens överlevnad, hälsa och utveckling är störst i de fattigaste och mest skuldtyngda och konfliktdrabbade länderna. Situationen för barnen fortsätter att vara svår i många delar av världen.

Det är bl.a. två saker som vi vänder oss väldigt starkt emot då vi får kännedom om dem via TV och andra massmedier. Det är barnarbete och barnprostitution.

Unicef stöder också projekt som har till uppgift att ge fattiga barn möjlighet att utföra ett arbete under kontrollerade former och få organiserad skolgång. Det måste man betrakta som en stor framgång.

Barnprostitutionen har samma grundorsak som barnarbete: fattigdomen. Det är de oskolade och fattigaste barnen som i första hand blir föremål för sexuell exploatering. I barnkonventionen åläggs konventionsstaterna att skydda barnen mot alla former av sexuellt utnyttjande och sexuella övergrepp. Vidare skall staterna vidta alla lämpliga åtgärder för att förhindra att barn utnyttjas för prostitution eller annan olaglig sexuell verksamhet, i por-

nografiska föreställningar och i pornografiskt material. Likväl bryter ett stort antal länder mot artiklar i den konvention de ratificerat.

Kvinnorna är den andra grupp det finns all anledning att hjälpa och stödja. En viktig angelägenhet i biståndsarbetet är en förstärkning av kvinnans rättigheter och en höjning av kvinnans legala och sociala ställning genom utbildning och reformer i arvs- och äganderätt.

Aborter av flickfoster förekommer inte bara i Indien och Kina utan också i Sydkorea, Singapore, Malaysia och Taiwan. Stöd bör ges till kvinnoorganisationer, läkare och jurister som kämpar mot könsbestämning av foster. Frågan bör lyftas fram inom det bilaterala utvecklingsarbetets ram.

Nöden i världen är stor. Den som står här i talarstolen och säger att vi skall halvera biståndsmedlen kan inte riktigt veta vad han talar om. Jag tycker däremot att vi skall försöka återkomma till enprocentsmålet. Vi behöver medel för detta arbete. Därmed har jag inte sagt att enbart biståndarbete löser alla världens problem, men ekonomiskt bistånd är en stor hjälp för dessa människor.

Jag instämmer därmed i Kristina Svenssons yrkande.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 27 april.)

Beslut om uppskjuten votering

På förslag av förste vice talmannen medgav kammaren att utrikesutskottets betänkanden UU15 och UU20 fick företas till avgörande vid arbetsplenum onsdagen den 27 april.

5 § Sverige och Europeiska unionen

Föredrogs
utrikesutskottets betänknade
1993/94:UU20 Sverige och Europeiska unionen.

Anf. 71 GUDRUN SCHYMAN (v):

Herr talman! Utgångspunkten för mitt anförande är det betänkande som nu föreligger. Det står i betänkandet att det finns två skäl till att man vill ha ett medlemskap i Europeiska unionen. Det ena är att ett medlemskap på ett avgörande sätt förbättrar förutsättningarna för fortsatt utveckling av vårt lands välbefinnande och välfärd. Det andra skälet är att ett svenskt medlemskap i unionen skulle säkra freden och friheten i Europa.

Det låter naturligtvis bra. Frågan är om detta är sant. Jag påstår att det inte är sant. Det finns inte några faktiska belägg för detta. Det är snarare precis tvärtom. Det är bl.a. det som är skälet till att Vänsterpartiet säger nej till medlemskap i Europeiska unionen.

Vi kan börja med att granska det första påståendet, dvs. att det på ett avgörande sätt skulle förbättra förutsättningarna för utveckling av välbefinnande och

välfärd. I argumentationen i betänkandet grundar man dessa ställningstaganden bl.a. och i huvudsak på de konsekvensanalyser som har gjorts av den ekonomiska utvecklingen, den samhällsekonomiska utvecklingen, investeringsläget i Sverige, osv.

Nu tror jag att åtminstone delar av utskottets ledamöter är bekanta med att dessa konsekvensanalyser har bedömts som mycket undermåliga, framför allt i de delar där det pläderas för ett ja till medlemskap. Det finns en del beräkningar som inte är prognoser utan enbart räkneexempel på vad som vid ett medlemskap skulle kunna hända ekonomiskt för Sverige om tillväxten utföll på det ena eller andra sättet.

Det finns en del sifferexercis i dessa konsekvensutredningar som inte har något faktaunderlag, och det säger man också. Detta är inte prognoser, utan detta är räkneexempel. Jag tycker att det är märkligt att man bygger stora och viktiga ställningstaganden på räkneexempel och att man tar dem till intäkt för att det skulle vara någon form av vetenskaplig sanning i detta.

Dessa konsekvensanalyser har tvärtom – och det gäller framför allt dem som handlar om ekonomi – sågats jämnas med fotknölarna, om man uttrycker det litet brutalt, av ekonomer av alla de slag i Sverige och även i omvärlden. Vid ett ganska stort internationellt seminarium i New York för några veckor sedan fanns det nästan bara kritiska röster. Man menade att detta inte är riktigt, utan det är fråga om politiska beställningsverk.

Jag och Vänsterpartiet delar den uppfattningen inte bara vad gäller konsekvensutredningen om ekonomin utan vad gäller samtliga konsekvensutredningar. Man har haft en personsammansättning som är fullständigt ensidig. Av 35 personer som har anlitats för att göra s.k. oberoende konsekvensanalyser är 32 mig veterligen uttalade anhängare till ett medlemskap i unionen. Man kan göra liknelsen att det vore som att sätta kds att utreda om Gud finns eller inte. De skulle förmodligen komma fram till att Gud finns.

Vi har anmält detta för konstitutionsutskottet. Vi anser att det är otillbörligt av en regering att handla på detta sätt. Vi får väl se vad det ger för resultat. Men några faktiska ekonomiska belägg för att ett medlemskap i Europeiska unionen skulle garantera ett ökat välstånd och en ökad välfärd i Sverige existerar inte. Det skall bli intressant att höra om det kanske finns några andra grunder för varför man tror detta.

De flesta är överens om att allt det som gäller ekonomin täcks av EES-avtalet. De eventuella ekonomiska fördelar som kan komma av en eventuell ökad handel och en eventuell ökad ekonomisk tillväxt i denna region täcks för Sveriges del i och med EES-avtalet. Det har i sin tur andra brister, vilket jag skall återkomma till senare.

I stället innebär detta medlemskap, som ju också är ett medlemskap i den ekonomiska och monetära unionen, att vi frånhänder oss möjligheten att här i riksdagen diskutera målet för den ekonomiska politiken. Vi lyfter över de stora viktiga ekonomiska besluten från den svenska riksdagen till ett ekonomiskt ministerråd som skall styras av riksbankschefer från respektive medlemsland. Det är ett ekonomiskt institut som inte skall ta direktiv från någon politisk församling – inte från ministerrådet och inte från några nationella parlament.

Den ekonomiska politik som dessa herrar skall föra är redan fastslagen i

termer av prisstabilitet, dvs. att man skall hålla nere priser och kostnader för att stärka den västeuropeiska industrins konkurrenskraft i den internationa-
liserade ekonomin och i kampen med USA och Japan. Vem skall sälja flest
bilar, flest TV-apparater, flest kylskåp, osv. Där gäller det för EU att se till
att föra en sådan ekonomisk politik att priserna och kostnaderna hålls nere,
bl.a. genom hög arbetslöshet och låga löner.

Denna ekonomiska politik med en ensidig inflationsbekämpning har i
medlemsländerna lett till en permanent arbetslöshet på över 10 %, oavsett
konjunktorens uppgång eller nedgång. Det är det troliga resultatet också för
Sveriges del om Sverige skulle välja att ensidigt koppla sin ekonomiska poli-
tik till den man för i unionen.

Det har den nuvarande regeringen bestämt sig för att göra. Det innebär
att vi redan kan avläsa just de konsekvenserna, dvs. en förhållandevis hög
permanent arbetslöshet. Det innebär konkret att vi frånhänder oss beslutan-
derätt om den ekonomiska politiken, som ju är ett av de viktigaste medlen
för att uppnå de politiska mål man har.

Så till frågan om detta innebär att vi säkrar freden och friheten i Europa.
Jag skulle vilja formulera det på följande sätt. Om ett svenskt medlemskap
skulle innebära att vi gjorde detta skulle konsekvensen vara att vi ökar krigs-
risken i Europa om vi säger nej. Jag undrar om det verkligen är med san-
ningen överensstämmande. Skulle ett svenskt nej till ett unionsmedlemskap
öka krigsrisken i Europa? Jag tror faktiskt inte det.

Jag tror däremot att uppbyggnaden av en militär allians, som ju är den
politiska målsättningen och ambitionen med det gemensamma utrikes- och
säkerhetspolitiska samarbetet, i stället innebär att man ökar krigsrisken inte
bara i Europa – jag menar då Västeuropa i förhållande till Östeuropa – utan
framför allt i världen.

Enligt Vänsterpartiets uppfattning är frågan om fred och säkerhet en glo-
bal fråga. Det finns inte säkerhet och fred i Europa om det inte heller finns
en global säkerhet. Ett av de stora hoten mot den globala säkerheten är mili-
tärallianserna och västvärldens intressen i andra delar av världen.

Tanken med den gemensamma militära alliansen är just att Västeuropa
skall kunna bevaka det man brukar kalla för "sina" intressen runt om i värld-
den. Det sägs uttryckligen att syftet är att säkra frihandeln och tillgången på
råvaror i världen. Det är självklart att man vill göra detta, eftersom flera
medlemsländer i unionen har varit kolonialmakter och fortfarande har kolo-
niala band runt om i världen. Där finns just de råvaror som man vill säkra
tillgången till.

Jag anser inte att det här är någonting som Sverige skall delta i. Jag anser
inte att Sverige skall ge upp sin militära alliansfrihet och gå in en västeurope-
isk militär allians som har ambitionen att bevaka sina intressen runt om i
världen. Jag anser att Sveriges roll i det internationella arbetet skall bygga
på Sveriges alliansfrihet. Vi skall kunna ha en egen röst i vårt arbete för fred
och nedrustning, för avskaffande av kärnvapen och för upplösning av mili-
tära allianser.

Om vi skall bygga en global fred och en global säkerhet måste den också
vila på ländernas självständighet. Det internationella samarbetet måste
också ha utrymme för alternativa säkerhetsbegrepp, och alliansfrihet är ett

alternativt säkerhetsbegrepp som man kan använda sig av i stället för att gå in i militära allianser.

I och med att situationen i Europa har förändrats och Warszawapakten har upplösts kunde man ju tänka sig att utvecklingen också hade gått mot att upplösa NATO. Det hade varit fullt möjligt. Nu är det inte den utvecklingen vi ser. Men uppbyggnaden av en militär allians som begränsar sig till Västeuropa och som har som ambition att ha hela världen som sitt arbetsfält är inte förenligt med en svensk alliansfrihet.

Jag vet att frågan om Sveriges alliansfrihet och neutralitet är förenlig med ett medlemskap i unionen eller inte har debatterats många gånger. Jag har själv debatterat den många gånger. Häromdagen, jag tror att det var i går, var det en debatt i den frågan. Då sade regeringen, och det får vi väl höra nu igen, att det inte är sant att vi tvingas in i ett militärt samarbete.

Men i praktiken kommer det nog att gå åt det hållet. Veldig många som tolkar Maastrichtavtalet säger att avtalets texter med nödvändighet innebär att länderna som är medlemmar också går in för att förverkliga planerna på en gemensam försvarspolitik och en gemensam armé. Det finns veldig många personer med lång och stor erfarenhet både av att tolka avtal och av ett internationellt freds- och säkerhetspolitiskt samarbete som vittnar om detta.

Jag skall ta ett enda exempel. Det är Frank Barnaby, som jag tror är väl bekant för alla här i kammaren. På ett seminarium som handlade om Sveriges säkerhetspolitik och EU den 4 februari i år sade han: I praktiken är det helt uteslutet att Sverige kan bli medlem i EU utan att också bli medlem av militäralliansen VEU. Syftet med EU är att integrera Europa. Om Sverige går med kommer det att utsättas för ett enormt tryck att också integrera utrikes- och säkerhetspolitiken, dvs. försvaret. Allt annat som sägs är politisk propaganda.

Jag håller med honom fullständigt. Allt annat som sägs är politisk propaganda och tjänar till att försöka undanhålla det svenska folket den här upplysningen. Det tjänar till att lägga ut dimridåer och försöka få folk att tro att vi inte alls behöver diskutera den här frågan nu. Det kan vi göra senare, kanske någon gång i slutet på 90-talet och framför allt efter det att Sverige har valt medlemskap. Det är ett mycket bedrägligt förfarande. Jag tror inte att det bidrar till att höja respekten för politiker och politiken. Det går upp för allt fler att ett medlemskap faktiskt innebär att vi lämnar vår alliansfrihet.

Så till våra yrkanden som finns i den motion som behandlas i det här betänkandet. De går ut på att vi vill ha alternativ. Vi vill att regeringen tar fram alternativ. Vi utgår nämligen från att det blir ett nej till medlemskap i den folkomröstning som vi skall ha. Eftersom den skall ske redan i november är det bråttom att få fram alternativ som utgår från just detta nej.

Det innebär att vi måste ha en alternativ säkerhetspolitik som förstärker alliansfriheten och som definierar och utvecklar alliansfriheten utifrån detta nej till medlemskap i unionen. Det innebär också en utveckling av en ekonomisk politik som utgår ifrån att Sverige inte är med i den ekonomiska unionen utan att vi fortsätter att vara ett självständigt land med en egen valuta och en egen centralbank. Där kan vi diskutera vilka andra valutor som den svenska kronan skall förhålla sig till.

Prot. 1993/94:94
22 april 1994

*Sverige och
Europeiska
unionen*

Dessa alternativ från regeringen lyser med sin frånvaro och har gjort det hela tiden. Den folkomröstning som vi skall ha verkar mycket märklig om man inte kan tänka sig en framtid där Sverige har sagt nej till ett medlemskap.

Vi har alltså efterlyst detta, och vi efterlyser det i vår motion. Den har avstyrkts. Majoriteten i utskottet anser inte att det behövs några sådana alternativ eftersom majoriteten i utskottet är inställd på att det blir ett ja i folkomröstningen. Vi är mer realistiska och har därför krävt även ett alternativt tänkande från regeringen.

Med detta vill jag yrka bifall till den meningsyttring som Vänsterpartiet har avgivit.

Anf. 72 DANIEL TARSCHYS (fp):

Herr talman! Det här betänkandet handlar inte, som man möjligen skulle kunna tro av Gudrun Schymans inlägg, om huruvida Sverige skall gå med i Europeiska unionen eller inte. Det är en fråga som svenska folket får ta ställning till den 13 november.

Betänkandet handlar däremot om ett stort antal motioner som har väckts. De innehåller antingen förslag om vad Sverige bör beakta i förhandlingarna med EU eller synpunkter på vilken politik Sverige skall driva som medlem i Europeiska unionen.

Utskottet har gått igenom motionerna noga och funnit att de motioner som innehåller synpunkter på hur vi skall lägga upp förhandlingarna stämmer väl överens med den uppläggning som har skett. Riksdagen har också haft möjligheter att direkt påverka förhandlingarna genom den speciella delegationen. Vi finner att de synpunkter som finns i motionerna är beaktade.

Vad gäller de motioner som handlar om Sveriges framtida hållning inom Europeiska unionen säger utskottet i stort sett att detta får bli en senare fråga. Det behöver riksdagen inte ta ställning till nu.

Jag skall inte gå in i en lång debatt om vi bör gå in i Europeiska unionen eller inte. Det får vi rikliga möjligheter att diskutera vid senare tillfällen. Men låt mig ändå säga att vi naturligtvis har precis det val som Bertil Måbrink antyder i sitt särskilda yttrande. Vi kan behålla ett samarbete inom ramen för EES-avtalet eller övergå till ett deltagande i Europeiska unionen.

Vi har nu i vår fått en proposition från regeringen som innehåller 500 rättsakter som riksdagen föreslås ställa sig bakom. Det är 500 rättsakter som bör godkännas om vi vill fortsätta samarbetet inom EES. Dessa 500 rättsakter får riksdagen pröva så småningom. Då har vi enbart tillfälle att säga ja eller nej. Vi har inte möjlighet att gå in och ändra i rättsakterna. Vi har inte något särskilt stort medinflytande.

Jag bedömer att det är en fördel att ha inflytande över saker som man är beroende av. Jag tror att vi både genom medlemskapet i EES och genom den allmänna ekonomiska utvecklingen har fått ett ökat beroende av vår omvärld. Europeiska unionen är en mycket viktig del i vår omvärld. Jag menar att det ökar vår reella suveränitet, vår reella möjlighet att påverka vår egen tillvaro och vår omvärld om vi också har medinflytande i de organ som fattar de relevanta besluten. Det är för mig ett grundläggande skäl till att säga ja till ett medlemskap i Europeiska unionen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Anf. 73 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Herr talman! Jag har läst betänkandet, och jag vet vad det handlar om. Jag argumenterade emot den beskrivning som utskottsmajoriteten har gjort av de fördelar som man anser finns med ett medlemskap. Jag tyckte att det var viktigt att bemöta dem eftersom de är så fel.

Vår motion har den utgångspunkten att vi tycker att det är fel att vi säger nej. Vi förmodar att den folkomröstning som vi skall ha är ett uttryck för att man tänker tillåta både ja och nej till detta.

Därför efterlyser vi alternativ. Vi tycker att det vore rimligt att regeringen, som har ansvar för den här politiken och som jag förmodar har tänkt ta ansvar också efter ett nej i folkomröstningen, presenterar alternativ och inte framställer medlemskap som det enda goda. Då blir det ju ingen reell beslutsituation. Om vad skall vi rösta, om det inte finns några alternativ?

Vi brukar ofta bli anklagade från nej-sidan för att inte ha några alternativ, men visst visar vi på alternativ. I dag är alternativet EES-avtalet. Det har uppenbara brister, som vi också har påpekat. De bristerna gjorde att vi sade nej till EES-avtalet med dess nuvarande utformning.

Då höjdes det till skyarna av samtliga andra partier. I dag används EES-avtalets uppenbara brister som argument för att vi skall träda in i unionen. Jag tycker att det vore bra om ni som var så väldigt entusiastiska inför EES-avtalet nu stod upp och försvarade det och klart och tydligt talade om att avtalet är ett alternativ till medlemskap och att det står på egna ben.

Vi har i vår motion krävt en kontinuerlig utvärdering av avtalet, så att vi kan rätta till och omförhandla avtalet i de delar där det inte fungerar. Det gäller bl.a. frågan om inflytande. Jag hoppas att vi kan hjälpas åt att göra detta efter nej i folkomröstningen.

Anf. 74 DANIEL TARSCHYS (fp) replik:

Herr talman! EES-avtalet innebar ett mycket viktigt steg framåt, men i jämförelse med ett fullt medlemskap är det självfallet ett otillräckligt steg framåt.

Alternativet vid en folkomröstning är mycket klart och framgår också tydligt av Bertil Måbrinks särskilda yttrande. Bertil Måbrink säger att alternativet nu är medlemskap eller fortsatt EES-avtal. Jag har påpekat, vilket Gudrun Schyman säkert känner till, att EES-avtalet innebär betydligt mindre inflytande för Sverige än ett medlemskap gör.

Hur vi än betar oss är vi, med den öppna ekonomi som vi har och såsom världen ser ut, beroende av en förskräcklig massa saker i vår omvärld. Jag menar att det är en rationell strategi att försöka skaffa sig inflytande över det som vi ändå är beroende av, och därför finns det, enligt min mening, starka skäl för medlemskap i Europeiska unionen.

Gudrun Schyman sade att expertrapporterna har sågats jäms med fotknö-larna. Jag är medveten om att det finns kritiker som är litet korta i rocken och som siktar lågt i sin kritik.

Anf. 75 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Herr talman! Jag anser mig nog ha den rätta längden för att framföra den kritik som också framförs av så många andra när det gäller konsekvensutredningarna.

Frågan om inflytandet är intressant, och det är den avgörande frågan i hela frågekomplexet. Är det så att Sverige ökar eller minskar sitt inflytande vid ett medlemskap?

EES-avtalet har ju inneburit att vi har minskat vårt inflytande på de områden som berörs av avtalet. Det handlar t.ex. om Systembolaget och en del sådant. I de frågorna kan vi inte lägre fatta beslut i den svenska riksdagen utan får finna oss i att avgörandet fällt av juristerna i EU. Juridiken har alltså tagit över politiken, och det var det som gjorde att vi sade nej till EES-avtalet.

Men ett medlemskap i unionen innebär ju dessutom att vi flyttar de politiska besluten rörande den ekonomiska politiken och alla beslut som rör utrikes-, säkerhets- och försvarspolitik från den svenska riksdagen. Det är mycket mer än vad som omfattas av EES-avtalet. Sveriges inflytande är naturligtvis litet, eftersom vi är ett litet land. Men de andra länderna får ett stort inflytande över Sveriges politik.

EU-vänner brukar säga att Sverige vid ett medlemskap får rösträtt i Europa. Det handlar egentligen om Västeuropa. Jag tror att det vore mer rätt att säga att Västeuropas stater – med sin politik och sina politiska företrädare, exempelvis extrem höger i Italien efter det senaste valet – kommer att få rösträtt i den svenska riksdagen. Det är inte vi som får rösträtt i EU, utan det är EU som får rösträtt här.

Anf. 76 DANIEL TARSCHYS (fp) replik:

Herr talman! Nu driver Gudrun Schyman linjen "ensam är stark". Men att ensam är stark är en falsk paroll. Hela den politiska tradition som vi har haft i Sverige, folkrörelsernas, arbetarrörelsens och demokratins tradition, bygger på den motsatta föreställningen, nämligen att det är tillsammans som vi kan vinna inflytande och påverka vår framtid.

Detsamma gäller internationellt. Ett enda litet land har mindre möjligheter att påverka sitt och sin omgivnings öde än flera länder har i samverkan. En politisk union ger oss alltså möjligheter till en vidgad suveränitet och ett vidgat inflytande över vår egen tillvaro. Därför är det så angeläget att vi går in i den europeiska unionen.

Såsom Vänsterpartiet nu lägger upp det hela finns det två alternativ: ett fortsatt EES-avtal eller medlemskap i den europeiska unionen. Då är det helt uppenbart att det senare, medlemskapet, ger oss större möjligheter till påverkan, inflytande och till reell suveränitet. För min del är jag övertygad om att det blir slutsatsen som svenska folket drar den 13 november.

Anf. 77 PIERRE SCHORI (s):

Herr talman! Jag skall inskränka mig till att tala om en del av betänkandet där något som engagerar och oroar många medborgare tas upp. Förhoppningsvis har vi kunnat bemöta detta i betänkandet. Det gäller säkerhetspolitiken och den europeiska unionen.

Våra militärexperter, inklusive överbefälhavaren, har nu officiellt deklarerat vad vi alla har anat, nämligen att Ryssland inte längre utgör något akut militärt hot mot vårt land. Faran för ett överraskande anfall från Warszawa-paktstyrkor i Ryssland, Baltikum, Polen och DDR, som under årtionden

betraktades som det allvarligaste och mest sannolika krigshotet, är ju borta. Därmed har också villkoren för vår säkerhetspolitik och våra försvarsutgifter förändrats.

Sveriges säkerhetspolitiska handlingsutrymme har ökat kraftigt. Tidigare låg vi ju klämda mellan militärpakternas sköldar i terrorbalansens tid. Det har i det här läget på ett sätt blivit lättare och mindre farligt att bedriva säkerhetspolitik. Men samtidigt har nya, svårlösta och arbetskrävande problem dykt upp. Det kalla kriget djupfryste historiska konflikter och stängde in världen i konstlade block, i en del fall i onaturliga statsbildningar. Vi ser det som grymmast i f.d. Jugoslavien och i flera republiker i det forna Sovjetunionen.

Just nu är Bosnien Europas blödande sår, och alla länder har en del av ansvaret för den utdragna tortyr som folket där utsätts för. Jag är varm anhängare av en union mellan Europas folk, men just nu känns det svårt att tala om en europeisk identitet. Klockan är fem över tolv på Balkan, och alltför litet har gjorts alltför sent.

Jugoslavienkrisen fastnade, det är sant, mellan den västeuropeiska integrationsprocessens självupptagenhet och den överskuggande fokuseringen på Sovjetväldets upplösning. Ändå, herr talman, måste vi arbeta vidare, dels med omedelbara åtgärder för Bosniens folk, dels för en varaktig fredsordning på Balkan.

Men ingen europeisk region går fri från faran av aggressiv nationalism, internationell maffia, miljöförstöring, rasism, massarbetslöshet eller social oro. Demokratien är hotad i Europa, både i öst och i väst. Vi har Zjirinovskij i Ryssland och Fini och Berlusconi i Italien.

Vi vet skälen till Zjirinovskijs möjligheter att vinna framgång: den sociala oron, traumat över att ha förlorat ett fosterland i det forna Sovjetunionen, osv. Fini och Berlusconi representerar ett annat hot mot demokratin, nämligen det mot politiken – och detta mitt i Europas och EU:s hjärta. Jag menar att det därför behövs en kraftsamling av Europas demokrater och antifascister. Jag anser själv att den mest trovärdiga punkten för att samla krafterna i en demokratisk motoffensiv ligger inom ramen för det samarbete som bedrivs i den europeiska unionen.

De problem som jag har nämnt kan naturligtvis inte lösas med militära medel. De måste tacklas genom samarbete över gränserna. Att väva samman folk och nationer genom allsidiga kontakter och frivilliga avtal till ömsesidig nytta är den viktigaste fredsfaktorn i vår tid. Vi som vill att Sverige blir medlem i den europeiska unionen ser i EU inte ett färdigt projekt utan ett historiskt instrument för våra sociala, politiska och kulturella ambitioner.

Ibland möter vi invändningar mot ett EU-medlemskap som speglar en oro över att vi skulle tvingas in i militära äventyr och allianser. Mitt svar är att vi varken kan tvingas till att eller bör ändra vår säkerhetspolitiska linje. Vår militära alliansfrihet har varit oerhört lyckosam. Den har uppfyllt sitt huvudsyfte: att hålla oss utanför krig och bevara vår handlingsfrihet.

Socialdemokratin har samtidigt under flera årtionden arbetat för en alleuropeisk fredsordning, för en framtid bortom murar, militärpakter och neutralitet. Men just nu vet ingen hur denna fredsordning kommer att gestalta sig i Europa. Därför gör vi rätt i att inte ändra vår huvudlinje: att stå utanför

Prot. 1993/94:94
22 april 1994

*Sverige och
Europeiska
unionen*

militära pakter och bidra aktivt överallt där vi kan det till Europas gemensamma säkerhet.

I det betänkande från utrikesutskottet som vi nu behandlar har utskottet i stor enighet slagit fast Sveriges kurs när det gäller säkerhetspolitiken också inför folkomröstningen. Vi framhåller i betänkandet att det i Maastrichtavtalet inte finns några hinder för att varje land inom EU bibehåller kontrollen över sin utrikes- och säkerhetspolitik. Där finns inget som säger att ett medlemskap förpliktigar till något militärt samarbete.

Det råder vad man skulle kunna kalla dubbla veton inom EU när det gäller säkerhetspolitiken, av ungefär samma art som i FN:s säkerhetsråd. Kravet på enhällighet i alla viktiga frågor är att likställa med ett veto. Maastrichtavtalet skiljer på två olika slags beslut inom den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken. Det ena slaget av beslut innebär att medlemsstaterna fastställer en gemensam ståndpunkt, vilken därefter skall vara vägledande för varje land. Sådana beslut fattas av ministerrådet och alltid med enhällighet.

Det andra slaget av beslut avser s.k. samfälliga aktioner. Även beslut att inleda sådana aktioner fattas av ministerrådet med enhällighet. Frågor som rör försvaret är uttryckligen undantagna från s.k. samfälliga aktioner. Vid utformandet av den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken stadgar Maastrichtavtalet att särskild hänsyn skall tagas till vissa medlemsländers speciella karaktär på det säkerhets- och försvarspolitiska området.

Vill man förändra rådande praxis eller avtalets innehåll, t.ex. vid den planerade regeringskonferensen 1996, krävs det återigen enhällighet, dvs. varje land har veto. De förändringar av EU:s grundfördrag som kan bli följden av konferensen kräver dessutom godkännande av de nationella parlamenten. Allt annat som sägs är politisk propaganda.

Vår säkerhetspolitiska linje kan, herr talman, sammanfattas så här: Sveriges militära alliansfrihet består oförändrad. Samtidigt skall vi visa öppenhet i efterkommunismens tid med siktet inställt på gemensam, kollektiv säkerhet. Under tiden skall Sverige vara en aktiv bidragsgivare till en alleuropeisk fredsordning i alla de sammanhang där vi kan vara det, inom den militära alliansfrihetens ram. Ett sådant agerande stärker vår och Europas säkerhet.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Anf. 78 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Herr talman! Jag skulle vilja ställa några frågor till Pierre Schori, som är så övertygad om att ett medlemskap inte innebär att Sverige behöver överge sin alliansfrihet.

Jag vill först fråga om Pierre Schori tycker att Frank Barnaby ägnar sig åt politisk propaganda när han gör den analys som jag redogjorde för i mitt inlägg.

Jag vill också fråga om den diskussion som pågår i Irland just nu. Man har där låtit jurister som är kunniga på internationell rätt se på Maastrichtfördraget utifrån den ställning som Irland kommer att inta och hur man skall göra med sin neutralitetspolitik. Man har där kommit fram till att denna inte är förenlig med fördraget, och den irländska regeringen lutar nu åt att man på konferensen 1996, när dessa frågor skall tas upp igen i EU, skall överge sin neutralitetspolitik. Skälet är alltså att man inte anser att det är förenligt med

den övergripande Maastrichtstadgan, som säger att den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken skall omfatta alla frågor som berör unionens säkerhet.

Jag vill också gå in på diskussionen om att det krävs enhällighet. Detta kommer i konflikt med det faktum att Sverige har lovat att inte bromsa utvecklingen mot ett gemensamt försvar. Men om det krävs enhällighet och ett land skulle säga nej, bromsar det ju utvecklingen mot ett gemensamt försvar och uppbyggandet av den försvarsallians som de andra men inte Sverige vill ha. Detta går inte ihop, utan en konflikt uppstår.

I gårdagens debatt sade Carl Bildt att man kanske kan tänka sig att 1996 ha en folkomröstning till i Sverige inför ett ställningstagande till den gemensamma försvarspolitik. Men blir det då möjligt att säga nej, när Sverige som land har lovat att inte bromsa och om det krävs enhällighet? Det går inte ihop. Säger man att enhällighet skall krävas och samtidigt lovar att inte bromsa en utveckling, måste man naturligtvis säga ja. Annars har man gjort bort sig.

Jag skulle vilja höra hur man inom socialdemokratin resonerar i just dessa frågor.

Anf. 79 PIERRE SCHORI (s) replik:

Herr talman! Jag anser att jag var ganska klar i mitt ställningstagande. Det må vara att Frank Barnaby, påven, Kalle Anka eller vem som helst – t.o.m. Irlands regering – kommer eller påstås komma till en viss slutsats. Vi har i utrikesutskottet i Sveriges riksdag dragit en slutsats som vi står för. Det är vår analys och vårt betänkande, och om riksdagen godkänner detta, blir det också det officiella Sveriges position fram till regeringskonferensen 1996. Det som är viktigt med detta betänkande är att vi där slår fast detta.

Detta har för övrigt också slagits fast av riksdagen i fjol och av två f.d. kabinetssekreterare i deras studier av dokumenten från Maastricht osv. Det som vi vill säga med betänkandet är att det nu äntligen kan råda klarhet om detta enligt svenska bedömningar och utifrån svenska positioner, som vi står fast vid. Detta är vårt åtagande – sedan må andra tolka det på sitt sätt. Det är utrikesutskottets och i och med att riksdagen slår fast detta det officiella Sveriges linje.

Försvarspolitik är uttryckligen undantagen från den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken. Jag sade det i mitt anförande, och jag upprepar det med anledning av den fråga som ställdes.

Det ankommer visserligen inte, herr talman, på mig att försvara Carl Bildt, men han sade faktiskt inte att han kan tänka sig att det utlyses en folkomröstning om ändring av alliansfriheten. Han sade tvärtom att om man skulle ändra på den kurs som riksdagen nu förhoppningsvis beslutar att slå fast, måste riksdagen kopplas in igen. Han kunde t.o.m. tänka sig att det då behövs en folkomröstning. Det var alltså en "tvärtomförklaring".

Anf. 80 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Herr talman! Åtminstone en av de två kabinetssekreterare som Pierre Schori hänvisade till hade en annan åsikt i denna fråga innan han blev utsedd att leda en konsekvensutredning med uppgift att komma fram till att fören-

Prot. 1993/94:94
22 april 1994

*Sverige och
Europeiska
unionen*

lighet förelåg. Tidigare hade Sverker Åström varit övertygad om att en alliansfrihet inte är förenlig med ett medlemskap i unionen. När han blev utredare i en konsekvensutredning som var beställd av regeringen så ändrade han uppfattning i den frågan.

Jag är medveten om att detta är utrikesutskottets majoritets analys och slutsats. Men frågan är hur den analysen och det ställningstagandet, liksom senare riksdagens ställningstagande, håller i en juridisk och praktisk prövning mot Maastrichtavtalet. Vad kommer det att få för konsekvenser i praktiken? Det är ju det intressanta.

Om det hade varit så självklart, som ni beskriver det här, varför har då t.ex. Danmark förhandlat sig till ett undantag, där man uttryckligen säger att man inte vill delta i det gemensamma militära försvaret? Det hade man inte behövt göra om det hade varit så enkelt som att man år 1996 bara sagt att man inte hade lust att vara med.

Varför har inte Sverige skaffat sig juridiskt bindande försäkringar om att det är just den analys, som Pierre Schori nu har levererat, som är den som gäller? Det hade varit väldigt enkelt, om det tydligen inte heller hade stött på patrull. Varför gör man på ett sätt i Danmark och på ett annat sätt i Sverige? Varför begär man inte juridiskt bindande försäkringar om att vi inte behöver delta i en gemensam försvarspolitik och uppbyggandet av en gemensam armé?

När det gäller den frågan, offentlighetsprincipen och sista steget i den ekonomiska och monetära unionen säger man: 'Vi tycker att det är på det här viset. Men varför kan vi då inte få juridiskt bindande försäkringar om att det gäller också vid en prövning i praktiken när detta arbete sätts i gång?

Anf. 81 PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Motiven för att Sverige sedan en tid strävar efter medlemskap i EU är uppenbara. Vi inser att det finns en lång rad för oss väldigt viktiga problem som måste lösas på gemensam europeisk nivå. Det handlar om miljöfrågor, ekonomisk-politiska frågor och frågor som gäller att konsolidera demokratin i Europa och trygga freden.

Dessa frågor kommer att avgöras genom europeiskt samarbete. Huvudfaktorn när det gäller att lösa de gemensamma europeiska frågorna kommer att bli EU, vare sig vi är med eller inte. Den linje EU väljer när det gäller viktiga framtidsfrågor kommer att avgöra väldigt mycket av vår framtid, vare sig vi är med eller inte.

Till detta kommer naturligtvis att vi har valt att gå in i EU:s inre marknad. Numera tycks även vänstern i den här riksdagen stödja att vi är med i den inre marknaden.

Att vi är med där innebär naturligtvis också ett mycket starkt beroendeförhållande till EU:s utveckling och EU:s lagstiftning. Om vi ställer oss utanför den inre marknaden blir konsekvenserna för vår ekonomi och därmed för våra möjligheter att upprätthålla social trygghet och sysselsättning i och för sig så pass stora att inte ens Vänsterpartiet såvitt jag förstår är berett att ta dem längre.

Den inre marknaden skapar alltså ett beroendeförhållande. Om vi vill

vara med och stifta de lagar vi själva måste följa, då är det nödvändigt med ett fullt medlemskap.

Det är alltså motiven för medlemskap. Detta måste självklart vägas mot frågor om vilken handlingsfrihet vi får att lösa egna problem vid ett medlemskap. Det var därför Centern för en bra bit över ett år sedan lade fram en rad krav vi ville få beaktade i förhandlingsprocessen. De kraven kom sedan att avspeglas väl i den förhandlingsuppläggning som regeringen gjorde.

Vi ville få säkerställt att vi kan behålla högre miljökrav på varor. När det gäller andra miljökrav tillämpar EU som bekant minimiregler, och det är lätt att ha en högre ambitionsnivå. Vi ville ha det även på varuområdet. Det har vi fått tillgodosett i förhandlingarna genom en fyraårig övergångstid. Under denna tid har EU åtagit sig att se över sina regler i syfte att nå till vår nivå. Om inte det lyckas kan vi med hjälp av EU:s miljögaranti förlänga våra undantag.

Liknande regler har vi när det gäller andra säkerhetskrav, alkoholbestäm-
melser osv.

Ett annat huvudkrav från vår sida var att vi inte nu skulle behöva binda oss vid en eventuell framtida gemensam valuta. Där kan vi konstatera att eftersom vi själva råder över i vilken takt och i vilken omfattning som vi tillgodoser de konvergenskriterier som är en förutsättning för att man skall få vara med om en gemensam valuta, så har vi också god kontroll över om vi blir delaktiga i den gemensamma valutan eller inte.

Det är i praktiken omöjligt att tvinga Sverige in i en gemensam valuta. Vi har också klargjort i förhandlingarna att vi kommer att pröva den här frågan i vår riksdag, precis som Nederländerna och Tyskland har gjort – Tyskland med stöd av ett utslag från den tyska författningsdomstolen.

Ett tredje huvudkrav från vår sida var att vi skulle kunna fortsätta att föra en ambitiös regionalpolitik och dessutom få del av EU:s regionala fonder. Resultatet av förhandlingarna innebär att vi har fått försäkringar om att de regionalpolitiska medel och den omfattning vi har på vår nationella regionalpolitik är förenliga med EU:s regelsystem. Dessutom kommer vi att få ungefär två och en halv miljard ur EU:s regionala fonder, vilket innebär att vid ett EU-medlemskap kommer våra resurser för regionalpolitiska insatser att i det närmaste fördubblas, jämfört med dagsläget.

Det blir alltså en kraftig förstärkning av regionalpolitiken. Som centerpartist kan man naturligtvis inte annat än välkomna detta.

Ytterligare ett viktigt krav var att vi skulle kunna behålla vår alliansfrihet. Där konstaterar vi att avtalet inte innehåller några alliansförpliktelser, att EU inte har beslutat om att införa ett gemensamt försvar, att varje steg i den riktningen – gemensam försvarspolitik, ombildande av EU till en allians eller skapandet av ett gemensamt försvar – skulle kräva ett nytt avtal mellan EU:s medlemsländer, nytt godkännande i alla EU:s medlemsländers parlament och i många fall, kanske också i fallet Sverige, en folkomröstning. Vi har alltså en fullständig kontroll.

Jag tyckte att Pierre Schori benade ut de här frågorna på ett ganska tydligt sätt.

Nu har man från Nej till EU valt att ändå försöka övertyga svenska folket om att ett medlemskap innebär att vi överger alliansfriheten. Därför är jag

alldeles övertygad om att Gudrun Schyman och andra kommer att fortsätta att hävda att ett medlemskap innebär att vi överger alliansfriheten, trots att det inte finns någon punkt i avtalet som skulle kunna framläggas som bevis för detta och trots att Sveriges riksdag och regering har klargjort att vi tänker bibehålla vår alliansfrihet. Nej till EU kommer säkert fortfarande att envist, månad efter månad, hävda att vi överger alliansfriheten – i hopp om att en osanning som upprepas tillräckligt många gånger till sist blir trodd. Det är redan många som tror på detta påstående. Det är inte desto mindre fel.

Vi konstaterar att våra förhandlingskrav – och listan är naturligtvis betydligt längre än så här – har blivit väl tillgodosedda. Det är en viktig utgångspunkt när vi tar ställning. Personligen tycker jag att det är givet att ett ställningstagande bör bli att vi bör utnyttja de möjligheter som det här ger oss att påverka vår egen framtid mera och att vara med och påverka Europas framtid mera.

Det är intressant att huvudalternativet från nej-sidan nu tydligen är ett fortsatt EES-avtal. Vad blir då kvar av den stora skrämmande unionen? Vad blir det kvar av detta att vi avstår från vår beslutanderätt?

Egentligen är det endast två områden där EU har helt gemensam lagstiftning. Det ena området är det som handlar om EU:s inre marknad. Där gäller den gemensamma lagstiftningen också oss i Sverige, vid ett EES-avtal. Det andra området är det helt harmoniserade jordbruket. Om det är bra att vara med i EU:s jordbrukspolitik eller inte kan man ha olika uppfattning om. Såsom centerpartist tycker jag naturligtvis att det är bra, eftersom det ger jordbruket betydligt bättre utvecklingsmöjligheter än den svenska jordbrukspolitiken gör.

Men därvid stannar det. Det är bara på dessa områden som vi avstår från vår nationella självbestämmanderätt. På alla övriga beslutsområden i EU gäller i dagsläget att man antingen tillämpar regeln om minimikrav eller om enhällighet. En minimikravstillämpning innebär att det står Sveriges riksdag fritt att själv lagstifta när det gäller miljö, sociala frågor m.m. – så länge vi uppfyller minimikraven. Och det vore väl ynkligt om vi inte gjorde det. En enhällighetstillämpning innebär att inget beslut fattas som Sverige inte är berett att gå med på. I dessa fall bibehåller vi kontrollen över de beslut som gäller oss.

När man nu från nej-sidan skall gå ut till svenska folket och tala om att Sverige överger sin självständighet och upphör som självständig nation om vi går med i EU, handlar det i grund och botten om att vi inte längre själva kan besluta om vår jordbrukspolitik. Det är en dålig grund för en våldsam propaganda om att den svenska självständigheten överges.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utrikesutskottets hemställan.

Anf. 82 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Herr talman! Vänsterpartiet kritiserade inte EES-avtalet utifrån den handel vi skulle ha, och som vi redan hade vad gäller varor, eller utifrån den gemensamma tjänstemarknad som öppnades, utan utifrån det faktum att vi inte längre kunde stifta vissa lagar. Lagar som berör de områden som omfattas av EES-avtalet kunde vi i denna församling, den svenska riksdagen, inte stifta. Det är ett faktum att vi får ta över den lagstiftning som finns i EU. En

majoritet i denna kammare har också lovat att Sveriges riksdag i fortsättningen skall stifta de lagar som man kommer att stifta inom EU – vare sig vi tycker att de är bra eller inte. Vi har inget inflytande.

Förhandlingspositionen var en annan när man började förhandla. Tyvärr backade den svenska regeringen, så EES-avtalet blev ett lydstatsavtal – som man brukar säga. Vi i Vänsterpartiet tyckte inte att det var någon bra lösning. Vi tycker fortfarande inte att det är någon bra lösning. Men EES-avtalet finns, och vi skall arbeta utifrån det avtalet. Vi skall tillsammans, hoppas jag, resa protester mot de delar av avtalet som inte är bra. Vi skall försöka att tillsammans stärka Sveriges inflytande i EES-hanteringen, vilket vi naturligtvis kan göra, Pär Granstedt. Jag hoppas att vi kommer att göra det tillsammans, när det blir uppenbart hur stora de demokratiska bristerna är.

Men steget in i en union är någonting helt annat. Det innebär en ekonomisk och monetär union. Det innebär en gemensam utrikes- och säkerhetspolitik som omfattar gemensam handelspolitik, miljöpolitik, biståndspolitik, flyktingpolitik, pensionspolitik och försvarspolitik med siktet inställt på en gemensam armé. Detta är något väsensskilt från ett handelsavtal, vilket EES-avtalet ju är. Att säga att skillnaden mellan EES och ett medlemskap i en politisk union handlar om jordbruk har passerat gränsen för politisk propaganda, måste jag säga.

Den jordbrukspolitik som förs inom EU, Pär Granstedt, är dessutom den typ av perverterad jordbrukspolitik som vi här i den svenska riksdagen har beslutat att befria Sverige från. Vi måste alltså backa och återgå till en jordbrukspolitik fylld av ett snårigt subventionssystem. En stor del av Sveriges medlemsavgift – som ju inte är så liten – kommer dessutom att gå till att hålla de franska och tyska bönderna under armarna. Jag trodde inte att det var en politik som Centern förordar, men det är möjligt att det är det.

Anf. 83 PÄR GRANSTEDT (c) replik:

Herr talman! Det faktum att Gudrun Schyman och Vänsterpartiet kritiserade EES-avtalet när beslutet om det fattades är historia. Det är inte så värt intressant just nu, än för historieskrivningens skull.

Det intressanta är att Gudrun Schyman och Vänsterpartiet samt andra företrädare för nej-sidan säger att vid ett nej vid folkomröstningen är alternativet att Sverige fortsätter med EES-avtalet. Det är i och för sig naturligt, eftersom alternativet att också säga upp EES-avtalet är betydligt värre. Då skulle vi också få se fram mot en fördjupad ekonomisk kris i Sverige. Det är alltså bra att man är beredd att hålla fast vid EES-avtalet. Men då måste vi också vid ställningstagandet i folkomröstningen jämföra Sverige, med ett EES-avtal, med Sverige som fullvärdig medlem. Det är den jämförelsen vi har anledning att göra i debatten. Jag konstaterar då att det enda område, utöver EES, där vi överlåter beslutanderätten till unionen, om vi går med som medlemmar, är jordbruket.

Det gäller faktiskt ytterligare ett område, nämligen handeln med tredje länder, eftersom vi också går med i tullunionen – det missade jag. Det är alltså de områden som rör jordbruk och handelsavtal utanför unionen som tillkommer och som vi inte längre bestämmer själva över. På alla andra områden har vi själva fortfarande avgörandet i vår hand. Antingen genom att

Prot. 1993/94:94
22 april 1994

*Sverige och
Europeiska
unionen*

man tillämpar minimiregler, och då kan vi i Sverige lagstifta om hårdare regler – om vi vill det – eller tillämpar regeln om enhällighet. Hela det område som Gudrun Schyman talar om, ekonomi och säkerhet, rör frågor där majoritetsbeslut inte fattas, utan där det krävs enhällighet. På dessa områden fungerar inte EU som en union utan som vid ett vanligt mellanstatligt samarbete där alla länder kommer samman och kommer överens.

Hela den kanonad som nej-sidan använder sig av riktar sig i huvudsak mot den del av EU-samarbetet som ett vanligt mellanstatligt samarbete är byggt på, dvs. samstämmighet mellan alla medlemsländer. Då kan man lika gärna skjuta på exempelvis Europarådet eller på GATT-förhandlingar som i princip bygger på samma princip. Jag tycker uppriktigt sagt att den bild att vi överger vår nationella självständighet när vi går från samarbete genom ett EES-avtal till ett medlemskap i en union inte är särskilt sann. Däremot innebär naturligtvis fullt medlemskap att vi också får större möjligheter att vara med och besluta om våra egna angelägenheter än om vi står utanför och låter andra besluta.

Anf. 84 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Herr talman! Det är bra om vi i alla fall kan vara överens om att folkomröstningen kommer att handla om huruvida Sverige skall samarbeta ekonomiskt, socialt, kulturellt på alla de sätt som vi redan gör med EU med EES som grund, eller om vi skall gå in som medlemmar i unionen. Låt oss alltså vara överens om det. Det är ju inget konstigt. Det är ju det som råder, så det är inte heller så konstigt att jag säger det. Jag kan ta till mig verkligheten.

Bristerna i EES-avtalet hoppas jag att vi kommer att hjälpas åt att rätta till. Även Pär Granstedt är ju medveten om att det finns stora brister och kritiserar dem. Även Daniel Tarschys och alla de som var med och drev igenom EES-avtalet kritiserar i dag EES-avtalets brister och Sveriges brist på inflytande i EES-processen. Jag hoppas då att vi tillsammans kan hjälpas åt att rätta till detta.

Låt oss komma till de andra frågorna. Konsekvenserna av ett medlemskap i den ekonomiska och monetära unionen och konsekvenserna av att EU skall tala med en röst i alla internationella sammanhang kan man ju inte vifta bort med påståenden som: det spelar inte någon roll, därför att om Sverige säger nej blir det inget. Det låter som att Sverige skulle träda in i denna union med målsättningen och ambitionen att förhindra att unionen skall fungera över huvud taget. Målet är ju att man i alla internationella sammanhang skall tala med en röst. Det gäller då alla de områden som jag räknade upp. Målet är en harmonisering av ställningstagandena på alla dessa områden. Då kan man inte säga: Men vi i den svenska riksdagen har full beslutanderätt – vi kan fatta vilka beslut vi vill. Det kan vi inte! Vi kan inte fatta beslut som strider mot de beslut som har fattats i EU eller i ministerrådet. Vi kan inte gång efter gång delta i debatten och sedan säga: Ni kan tycka så men så tycker inte vi. Vi kan ju inte gå med i den europeiska unionen med syftet att bromsa hela utvecklingen. Vi har ju också uttalat att det inte är därför vi går med. Vi skall gå med för att se till att intentionerna blir verklighet i alla delar, inklusive slutsteget i den ekonomiska och monetära unionen med den gemensamma valutan och den gemensamma centralbanken, inklusive den ge-

mensamma utrikes- och säkerhetspolitiken och det militära försvaret. Allt annat är nonsens!

Prot. 1993/94:94
22 april 1994

*Sverige och
Europeiska
unionen*

Anf. 85 PÄR GRANSTEDT (c) replik:

Herr talman! Det är riktigt att det finns en allvarlig brist i EES-avtalet, nämligen att de lagar som sedan också måste kunna tillämpas i EES för att det skall fungera naturligtvis stiftas i ministerrådet och i EU-parlamentet. Det enda sättet att rätta till den bristen är att se till att Sverige får säte och stämma i de lagstiftande församlingarna, i ministerrådet och i EU-parlamentet. Det är exakt den bristen som vi nu vill rätta till. Det gör man genom att gå fram till fullt medlemskap.

Att hävda att vi skulle kunna förhandla oss fram till något annat sätt än medlemskap att ge Sverige säte och stämma i EU:s lagstiftande församlingar tycker jag är illusionsmakeri. Att gå ut till svenska folket och säga att vi vill förhandla om EES-avtalet så att vi får fullt inflytande utan att bli medlemmar är att slå blå dunster – eller kanske litet rosa dunster – i ögonen på folk.

Det är naturligtvis riktigt att EU syftar till att man skall tala med en gemensam stämma. Det är förresten precis samma ambition som vi har i EFTA, där vi är med. Även där eftersträvar vi ju att uppträda gemensamt på de områden som EFTA sysslar med. Men det som är viktigt för oss är att förutsättningen för att det skall bli en gemensam stämma faktiskt är att alla är med på det, dvs. att inget medlemsland tvingas in i en position som landet självt inte accepterar.

Men det är klart att vi också har ett intresse av ett gemensamt uppträdande – under förutsättning att man kan enas om bra ståndpunkter som vi kan ställa upp på. Det är klart att vi inte kan sitta i riksdagen och motsätta oss en massa saker som man har fattat beslut om i EU, eftersom beslut i EU i de här fallen innebär att vi själva har gått med på det. Vi kan naturligtvis inte först komma överens om en politik och sedan motsätta oss den politiken. Det är i alla fall inte vår tradition att arbeta på det sättet. Jag antar att det inte heller är Vänsterns tradition.

Därför är det viktigt att se till att de ställningstaganden som Sverige gör i ministerrådet – där vi har vår vetorätt – är förankrade i Sveriges riksdag. Vi skall också se till att det blir så genom den EU-nämnd som skall inrättas.

I själva verket kommer Sveriges riksdag genom EU-nämnden att få ett avgörande inflytande över den utrikes-, säkerhets- och handelspolitik samt den ekonomiska politik som EU för, eftersom Sveriges ställningstaganden skall förankras här och eftersom Sveriges medverkan är nödvändig för att EU skall få någon politik på de här områdena. Det är den möjligheten till inflytande som ni vill att vi skall säga nej till.

Anf. 86 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Min uppfattning är den att Sveriges riksdag inte före folkomröstningen skall ta ställning till det förhandlingsresultat som föreligger. Jag uppfattade det också så att det egentligen var Daniel Tarschys önskemål att det här betänkandet skulle betraktas som ett ställningstagande till ett antal motioner men inte till förhandlingsresultatet. Men då tycker jag att skrivningarna i utskottsbetänkandet går för långt.

Jag fäster mig då särskilt vid vad som står på s. 7, nämligen att ett EU-medlemskap skulle "på ett avgörande sätt förbättra förutsättningarna för en fortsatt utveckling av vårt lands välfärd och välfärd". Och sedan säger man: "Utskottet välkomnar att Sverige, genom det resultat som uppnåtts i förhandlingarna - - -, nu har tagit ett viktigt steg för att möjliggöra ett svenskt medlemskap i Europeiska unionen." – Detta är uttalanden som jag tycker går för långt. Sedan förekommer det också att man i anslutning till motioner talar om att man utgår från att motionsönskemål kommer att tillmötesgå vid ett svenskt medlemskap.

Jag tycker alltså att man i betänkandet inte håller sig strikt till det som jag anser vara viktigt. Nu skall svenska folket yttra sig i den här saken. Jag för min del är beredd att strikt följa det svenska folkets uppfattning i folkomröstningen, och i det läget skall det inte förekomma några pekpinar, några påtryckningar eller några förhandsuttalanden från riksdagen.

Jag är också orolig när det gäller en annan punkt, som inte behandlas i det här betänkandet – jag måste ändå beröra det. Tendensen går där i samma riktning. Jag tänker på frågan om föreslagna grundlagsändringar. Jag menar att man skall avvakta med att ta ställning till de grundlagsändringar som nu är på väg tills folkomröstningsresultatet är klart.

Jag tycker över huvud taget att det här sättet att utöva påtryckningar – direkt eller indirekt – är olyckligt. Jag kan delvis förstå att det är på det här sättet – det beror väl på att opinionssiffrorna är så dåliga. Men man får lov att ha litet is i magen nu och hålla sig strikt till principer som är viktiga i det här sammanhanget.

Det finns en annan sak i betänkandet som intresserar mig. På s. 10 under Utskottets överväganden heter det: "Sveriges militära alliansfrihet syftande till att vårt land skall kunna vara neutralt i händelse av krig i vårt närområde består." Det låter det!

Jag utgår från att detta är utskottets uppfattning. Det som oroade mig var att försvarsministern för en tid sedan sade att neutraliteten är ett passerat stadium. Det sade han den 10 oktober.

Ett annat frågetecken orsakas av det faktum att statsministern vid en debatt med mig i går uttalade att formuleringen att vår säkerhet skall syfta till neutralitet i händelse av krig inte längre används utan ersätts av andra formuleringar. Det är väl inget tvivel om att i varje fall en rad ledande företrädare för regeringen är på väg ut i den frågan. Det skapar en viss oreda när det kommer olika budskap om detta.

Det har här i dag talats med stor emfas om enhälligheten när det gäller beslut i sådana här frågor inom Europaunionen. I går citerade jag en kommentar ur Svensk Juristtidning för statsministern, men jag fick inget svar på den punkten. Det skulle vara intressant att höra om det är någon som vill motsäga vad som sägs i den kommentaren; jag citerar den därför på nytt:

"Enligt en särskild förklaring om omröstning i samband med den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken är man enig om att medlemsstaterna, vad beträffar rådsbeslut som kräver enhällighet, så långt möjligt skall undvika att hindra ett enhälligt beslut, om en kvalificerad majoritet för ett sådant beslut föreligger."

Denna särskilda förklaring finns. De påtryckningar som man blir utsatt för

i samband med ett kvalificerat majoritetsbeslut kanske blir så stora att ingen kan sätta sig emot det. Säkerligen finns det en sådan oro. Det är svårt att säga någonting annat.

Herr talman! Det finns en fråga som jag intresserar mig mycket för. Jag menar att den behandling som frågan har fått i utskottsutlåtandet inte är tillfredsställande.

Sverige har beträffande offentlighetsprincipen nöjt sig med att nyligen göra en ensidig och urvattnad deklaration som inte nämnvärt skiljer sig från den i förhandlingarnas inledningsskede för drygt ett år sedan. Deklarationen förpliktar inte EU, som har varit negativ till en gemensam deklaration, till någonting. Det har inte ens gjorts ett gemensamt nordiskt uttalande. EU-kommissionen slog i mars 1994 fast att vår offentlighetsprincip inte ger svenskar rätt att avslöja förtroliga EU-dokument. Det är enligt kommissionen en angelägenhet för svenska myndigheter att genomdriva de undantag för tillgänglighet som Europarådet kan besluta om för sina dokument.

Jag kan inte gå in på alla detaljer i detta utlåtande, men på de grunder som jag nu har angett avser jag att lägga ner min röst i denna fråga. Jag tycker att de som har en kritisk och eftertänksam inställning bör göra detsamma.

I detta anförande instämde Lena Klevenås (s).

Anf. 87 PÄR GRANSTEDT (c) replik:

Herr talman! Jag skall inte ägna mig åt att recensera olika statsrådsuttalanden. Jag skall bara påminna om den formulering som riksdagen har fastställt när det gäller uttolkningen av alliansfriheten. Det skall vara alliansfrihet i fred för att vi skall kunna vara neutrala i händelse av krig i vårt närområde.

Det har skett en liten förändring i förhållande till den tidigare formuleringen. Det hette tidigare att alliansfriheten var syftande till neutralitet i krig. I bägge fallen är alliansfriheten till för att vi skall kunna vara neutrala i händelse av krig.

Att den moderna formuleringen är något annorlunda beror inte på EU utan på att det har förekommit ett antal krig under senare årtionden då Sverige inte har varit neutralt, t.ex. Vietnamkriget och kriget i södra Afrika. Då har Sverige aktivt stött den ena sidan. En modernisering av denna formulering har varit av nöden alldeles oavsett EU-samarbetet.

Det viktiga för oss är alltså att vi kan bibehålla vår alliansfrihet så att vi kan vara neutrala om det skulle bli ett krig. Det har funnits ett traditionellt tal om neutralitet i förhållande till det kalla kriget, men det har inte varit lika formaliserat. Det är naturligtvis inte lika aktuellt längre, i och med att det kalla kriget inte längre existerar.

Sverige har en lång tradition av att kunna ta ställning i känsliga och konfliktfyllda utrikespolitiska frågor och av att kunna samverka med andra i sådana frågor. Detta är alltså inte på något sätt någonting nytt.

Det kan finnas anledning att påminna om att Danmark inte har gjort något undantag från Maastrichtavtalet när det gäller deltagandet i ett militärt samarbete. Det var uppe tidigare i debatten. Danmark och EU:s medlemsländer har konstaterat att en dansk ensidig deklaration om att man inte tänker delta i något militärt samarbete är helt förenlig med Maastrichtavtalet. På motsva-

Prot. 1993/94:94
22 april 1994

*Sverige och
Europeiska
unionen*

rande sätt har vi deklarerat att vår alliansfrihet består. Vi har alltså löst detta på i princip samma sätt som Danmark har gjort.

Detta att man skall undvika att hindra enhälliga beslut är ingen juridiskt bindande del av avtalet. Det är en politisk ambition. I ett samarbete är det rimligt att man är beredd att vid behov jämka litet och att man försöker komma fram till enhälliga beslut. Om vi anser att vitala utrikes- eller säkerhetspolitiska intressen står på spel har vi dock ingen som helst anledning att medverka till ett enhälligt beslut.

Hans Göran Franck antydde att vi i så fall skulle kunna utsättas för påtryckningar. Det har jag svårt att förstå. Risken för påtryckningar från EU:s sida är förmodligen betydligt mindre om Sverige är medlem än om Sverige är en liten utanförstående part i EU:s grannskap.

Det finns inte någon offentlighetslagstiftning i EU som är tillämplig i de enskilda medlemsländerna. EU:s offentlighetsregler gäller EU:s egna organ. Därför har det inte funnits någon anledning att göra undantag i avtalet för offentligheten. Man kan inte göra undantag från någonting som inte finns. Vi bestämmer själva över offentlighetslagstiftningen i Sverige.

Anf. 88 HANS GÖRAN FRANCK (s) replik:

Herr talman! Pär Granstedt talar om neutralitet som om det endast hänförde sig till det kalla kriget. Neutralitetspolitiken har en mycket lång historia i Sverige. Den kom till långt innan det kalla kriget blev en realitet.

Jag förstår att det är problem för Pär Granstedt när det gäller säkerhetspolitiken, av den enkla anledningen att neutralitetspolitiken både inom Socialdemokraterna och inom Centerpartiet är mycket fast förankrad.

Det beklagliga är att Moderaterna och Folkpartiet, som inte alls har denna förankring och tradition, av allt att döma inte har något emot att Sverige överger neutralitetspolitiken. De är inte heller emot att Sverige i fortsättningen ingår i ett gemensamt försvar. Det är här problemen inställer sig.

Ulf Dinkelspiel gjorde i inledningsskedet av förhandlingarna uttalanden om att Sverige inte kommer att motsätta sig en utveckling mot ett gemensamt försvar. Det är klart att det innebär problem. Det finns även andra ting som verkar i denna riktning.

Det var också intressant att statsministern i går inte besvarade frågan om det uttalande som den franske Europaministern gjorde när han nyligen var här. Han deklarerade tydligt att Sverige måste ansluta sig till Europaförsvaret. Enligt Lamassoure är det för närvarande inte obligatoriskt, men på sikt måste Sverige som medlem gå med i den Västeuropeiska försvarsalliansen. Observatörsstatus i VEU kan tillåtas men är enligt Lamassoure endast ett provisorium.

Detta är ett exempel på de påtryckningar som man kommer att bli utsatt för.

Anf. 89 PÄR GRANSTEDT (c) replik:

Herr talman! Jag sade redan i mitt inledningsanförande att jag vet att man från nej-sidan kraftfullt driver denna linje. Följaktligen kommer man att upprepa påståendet att vi överger alliansfriheten, även om det fortfarande inte finns någon punkt i avtalet som man kan bygga det påståendet på.

Neutralitetspolitik är inte neutralitet. Neutralitetspolitik är en politik som syftar till neutralitet om man skulle ställas inför en konflikt. Därför är neutralitetspolitikens traditionella formulering i Sverige: alliansfrihet i fred, syftande till neutralitet i krig.

Vi kan om vi vill säga att vi förde en neutral utrikespolitik i förhållande till det kalla kriget. Det kalla kriget är slut. Däremot bibehåller vi vår alliansfrihet för att kunna vara neutrala om det skulle uppstå ett krig i vårt närområde. I det avseendet görs det ingen ändring av politiken. Det finns ingen anledning att gå ifrån den politiken, även om vi går med i EU. Det finns ingen avsikt att gå ifrån den. Det finns ingenting i EU-avtalet som skulle kunna tvinga oss att göra det.

Man kan naturligtvis citera – det gör man flitigt – olika uttalanden från olika individuella personer som av olika skäl har en annan uppfattning. Vi skall dock inte bygga vår säkerhetspolitiska verklighet på uttalanden av Lamassoure eller Barnaby, utan den bygger vi på avtalet. Skall man bedöma vad avtalet innebär, måste man utgå från vad som står i avtalet. I avtalet finns det inga som helst förpliktelser på det militära området, inga alliansförpliktelser.

Dinkelspiel har aldrig lovat att inte hejda utvecklingen mot ett gemensamt försvar. Det finns inget sådant mål i EU. EU har inte fastställt ett gemensamt försvar som ett mål. Däremot har man fastställt att man skall eftersträva en gemensam försvarspolitik som skulle kunna leda till ett gemensamt försvar, och det är faktiskt något annat. Om det skulle bli aktuellt med ett gemensamt försvar, så är det ingenting som vi behöver ställa upp på. Dinkelspiels uttalanden innebär inte något som helst åtagande från vår sida att medverka i det ena eller det andra. Vi har sagt att om andra länder har ambitioner på det här området, så är det inte vår avsikt att ugöra ett hinder för deras utveckling och samarbete.

Anf. 90 HANS GÖRAN FRANCK (s) replik:

Herr talman! I Maastrichtavtalet står det att den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken skall omfatta alla frågor som berör unionens säkerhet, inbegripet utformningen på lång sikt av en gemensam försvarspolitik som med tiden skulle kunna leda till ett gemensamt försvar. Unionen anmodar VEU att genomföra unionsbeslut och unionsaktioner som berör försvaret. Målet är att bygga upp VEU stegvis som Europaunionens försvarskomponent. Jag tycker att syftet är mycket tydligt. Det är väl ingen tvekan om att ifall man hade velat vara på den säkra sidan och kunnat lugna svenska folket, är det givet att man skulle ha gjort ett förbehåll på den här punkten. Men det har man inte gjort, och det är svagheten i ståndpunkten.

Eftersom Davignonrapporten har berörts i utskottets utlåtande, vill jag nämna att statsminister Palme 1971 tog upp frågan om den svenska neutralitetspolitiken. Mot bakgrund av motsvarande omständigheter ansåg han att det inte var möjligt att förena det här med svensk neutralitetspolitik utan ett uttryckligt förbehåll. Det är beklagligt att man inte har följt det danska exemplet, där det finns ett uttryckligt fördrag. Men det har man inte kunnat få in, eftersom EU inte längre vill gå med på sådana här saker.

Man var inte heller beredd att gå med på ett undantag när det gäller offent-

lighetsprincipen. Beträffande offentlighetsprincipen är det både en fråga om vad som gäller nu och vad som kan gälla framdeles. Man gick inte ens med på en gemensam deklaration. På dessa centrala punkter där Sverige verkligen är i behov av ett undantag – i alla fall inför framtiden – har vi inte fått några undantag.

Anf. 91 BIRGITTA HAMBRAEUS (c):

Herr talman! Det är uppenbart att man kan tolka det som vi håller på att ge oss in i på många olika sätt. Därför är det oerhört väsentligt att vi nu får hjälp av regeringen att översätta de relevanta dokumenten ordagrant. Vi vill inte bara ha små skrifter från UD, där UD gör sina egna tolkningar och där det är omöjligt att avgöra vad som verkligen gäller rent juridiskt och vad som bara är omskrivningar, förmodanden och tolkningar. Det måste bli en skärpning på den här punkten.

Utrikesutskottets betänkande nr 20 justerades tyvärr dagen innan anslutningsfördraget mellan Sverige och EU:s medlemsstater paraferades. I ett utkast till utrikesutskottets betänkande hade utskottets kansli författat en klar och pedagogisk beskrivning av hur fördraget är upplagt. Denna byggde på ett PM från UD. Eftersom fördraget inte paraferats lyftes avsnittet ut ur betänkandet.

Nu har fördraget paraferats. Jag tycker att det är viktigt att det uteslutna avsnittet offentliggörs, så att vi klart vet vad som gäller. Jag citerar:

”Det anslutningsfördrag som slutits mellan Sverige och EU:s medlemsstater är i huvudsak uppbyggt som de tidigare anslutningsfördrag genom vilka Europeiska Gemenskapen utvidgats. I likhet med dessa äldre fördrag består anslutningsfördraget av tre skilda dokument: ett kort Fördrag, en omfattande Anslutningsakt och en kort Slutakt. Till Anslutningsakten är fogade ett antal bilagor och protokoll; till Slutakten ett antal deklarationer, av antingen gemensam eller enskild karaktär.

Enligt artikel 1.1. i Fördraget blir Sverige (och övriga medlemsskapssökande stater) medlemmar av Europeiska Unionen och parter i de fördrag som upprättat den Europeiska Ekonomiska Gemenskapen, den Europeiska Kol- och Stålgemenskapen, Europeiska Atomenergigemenskapen och den Europeiska Unionen.

Artikel 1.2. i Fördraget upptar en hänvisning till de villkor för tillträde och de anpassningar av nyssnämnda fördrag som nödvändiggjorts av tillträdet, vilka alla införts i den till fördraget fogade anslutningsakten.

Artikel 2.2. föreskriver att anslutningsfördraget träder i kraft den 1 januari 1995 förutsatt att alla ratificeringsinstrument vederbörligen deponerats dessförinnan.

Dessa bestämmelser i Fördraget utgör de centrala reglerna om svensk anslutning till EU. I den mån särskilda undantag, övergångsregler eller anpassningar inte upptagits i Anslutningsakten blir de för gemenskaperna grundläggande fördragen (primärrätten) och alla därtill anslutande rättsakter (sekundärrätten), som antagits före tillträdet, bindande för Sverige. Detta framgår också av artikel 2 i Anslutningsakten.”

Det här sist angivna stycket är det viktigaste. Vi vet vad som gäller. Om vi inte har fått ett skriftligt undantag i ett mycket speciellt dokument, Anslut-

ningsakten, är vi bundna av varenda bokstav i de andra fördragen. Det är klart och tydligt och mycket bra att känna till. Alla de goda önskingarna, de yttranden, de ensidiga deklarationerna och de förmodanden som man bygger mycket på i diskussionerna är förhoppningar som vi kanske kan arbeta för men som icke är juridiskt bindande. Om vi är medlemmar i unionen är vi rättsligt bundna av unionens fördrag.

Det är alltså bara att se efter i Anslutningsakten. Har det inte upptagits några undantag där är Sverige bundet av t.ex. Maastrichtfördraget. Riksdagens utredningstjänst har tagit fram uppgifter om vad som upptagits i Anslutningsakten när det gäller den ekonomiska monetära unionen, EMU, och den gemensamma utrikes-, säkerhets- och försvarspolitik. I dessa avsnitt har inte Sverige fått några undantag alls. Maastrichtfördraget är alltså bindande för oss till sin bokstav.

UD har nu publicerat skriften Ds 1994:48 "Sveriges medlemskap i den Europeiska unionen" i stället för en ordentlig PM om vad som gäller. Tyvärr finns inte promemorians klara redogörelse över förhandlingsresultatet med. Man gör i stället dess värre tolkningar som inte har stöd i fördragstexten och som är missvisande. Så säger man t.ex. om EMU att "Riksdagen tar ställning till frågorna om en gemensam valuta och centralbank när dessa aktualiseras." Detta är missledande. Sverige har inte begärt och inte heller fått några särbestämmelser när det gäller EMU. Alltså gäller Maastrichtfördraget.

I artikel 109, J 4 sägs att EMU:s tredje fas, som omfattar gemensam valuta och centralbank, kommer att inledas senast 1999 för de länder som klarat konvergenskraven. Denna artikel skall alltså automatiskt inträda då utan några riksdagsbeslut eller några nya ratificeringar. Vilka dessa länder är, som kommer med i denna gemensamma valuta och centralbank och vilkas riksbankers befogenhet upphör, beslutas av rådet med kvalificerad majoritet – inget veto här inte! Det är alltså inte fråga om att fatta ett nytt beslut som måste godkännas av medlemsstaternas parlament. Kommissionen kommer också att se till att vi strävar efter att hålla inflationen, budgetunderskottet och statsskulden nere, så att vi blir konvergenta. Bara om vi misslyckas med vår uttalade strävan att nå konvergensmålet slipper vi undan.

Sverige har inte heller fått några undantag när det gäller den gemensamma utrikes-, säkerhets- och försvarspolitik. I UD:s skrift säger man att vi deltar fullt ut och aktivt med alltjämt bibehållen militär alliansfrihet. I den proposition om folkomröstningen, som lades fram i dag, har man lagt till ett litet "men". Där står alltså att vi skall delta fullt ut och aktivt *men* med alltjämt bibehållen militär alliansfrihet.

Den deklaration som fogats till anslutningsakten understryker t.o.m. att vi helt och hållet utan reservation accepterar hela Maastrichtfördraget, dvs. reglerna i avd. V, som behandlar utrikes- och säkerhetspolitiken, och de relevanta deklarationer som bifogats till fördraget. Vi har alltså helt och hållet fullt ut anslutit oss till allt detta, vilket bl.a. Hans Göran Franck här har citerat.

Europaparlamentets utrikes- och säkerhetsutskott – dvs. ett av de viktiga organ som har att ta ställning till vår medlemskapsansökan och därför har intresse av att tolka vår åsikt – säger i betänkandet A3-0077/94 om utvidgning och neutralitet, att den svenska regeringen är helt klar över militäralli-

ansen VEU:s växande roll men att man tar ställning till ett eventuellt medlemskap i VEU först när vi har blivit medlemmar av EU. Det står i dokumentet att det är begripligt det inte är aktuellt just nu, eftersom det är politiskt känsligt. Jag citerar direkt från Europaparlamentets utskottsbetänkande: "I Sverige är man naturligtvis klar över att den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken är tänkt som ett förstadium till en gemensam försvarspolitik med ett gemensamt försvar för ögonen. Enligt officiella källor lovar Sverige att på inget sätt lägga hinder i vägen för unionen i dess strävan i denna riktning." Detta är min egen översättning från danska.

Genom förhandlingarna har vi fått en del övergångsbestämmelser, bl.a. när det gäller kemikalieområdet. I betänkande 20 säger utrikesutskottet att vi under ett antal år inte behöver anpassa oss nedåt i fråga om säkerheten för miljö och hälsa. På s. 19 i betänkandet står det att syftet för översynen, som under tiden skall göras av EU, är ett bibehållande av kandidatländernas skyddsnormer. Vi har alltså fått ett tidsbegränsat undantag. Efter ett antal år gäller EU:s bestämmelser fullt ut. Utrikesutskottet tolkar detta som att den översyn som EU skall göra syftar till att bibehålla kandidatländernas skyddsnormer. Men detta finns ingalunda inskrivet i den rapport som ministerrådet har avgett med anledning av förhandlingsresultatet. I rapporten står det – direkt översatt från engelska – att den översyn som nu EU skall göra skall ske med för unionen normala procedurer och att den skall vara förutsättningslös. Man är väldigt mån om att det inte skall sättas upp några gränshinder, trots att vi har övergångsbestämmelser. Det fria flödet av varor får inte hindras. Sedan hänvisar man till en viss deklaration, men man ger absolut inte något löfte om att nalkas svenska bestämmelser. Man är också mån om att betona att efter denna övergångsperiod gäller EU:s regler fullt ut.

Herr talman! Jag ämnar rösta för den meningsyttring som Vänsterpartiet har fogat till betänkandet.

Anf. 92 KARIN FALKMER (m):

Herr talman! Sveriges väg mot medlemskap i den europeiska unionen kan liknas vid en orientering i elitklass. Kontrollerna som måste stämplas in för att vi skall kunna nå målet har plockats en efter en. Trots att terrängen har varit svårgenomtränglig och trots att onda korpar suttit i träden och ropat "det går inte, det går inte" har terrängavsnitt efter terrängavsnitt forcerats.

Förhandlingsöverenskommelsen stämplades in i rätt tid och är nu parafegrad, trots alla pessimistiska förutsägelser om tidtabellen. I dag finns regeringens proposition om folkomröstning angående EU-medlemskap på riksdagens bord. Vi har nu ett par kontrollskärmar kvar. Vi närmar oss målområdet, och det blir svenska folket som kommer att bestämma om vi skall gå i mål.

Nästa viktiga kontrollskärm på vår väg mot medlemskap är Europaparlamentets godkännande av utvidgningen, ett beslut som vi hoppas att man fattar den 4 maj. Sedan har vi en sista spurtsträcka och en sista kontroll kvar, nämligen vår egen folkomröstning den 13 november.

Herr talman! Ett svenskt medlemskap i den europeiska unionen är den viktigaste framtidsfrågan för Sverige under 1990-talet. Sverige är djupt förankrat i den europeiska traditionen. Vårt land delar historiskt, kulturellt,

ekonomiskt och politiskt samhörigheten med de länder som i dag ingår i den europeiska unionen. När vi fyra länder har blivit medlemmar, vilket jag hoppas, kommer EG/EU att omfatta i stort sett hela Västeuropa.

Enigheten mellan partierna i vår riksdag när det gäller Sveriges medlemskap är, med ett litet undantag när, total. Det betänkande som föranleder denna debatt är ett enhälligt betänkande.

Sedan den socialdemokratiska regeringen sommaren 1991 lämnade in medlemsansökan har vi i bred enighet och över partigränserna målmedvetet arbetat för att vårt land skall kunna delta i och kunna påverka europeisk utveckling i framtiden som ett medlemsland i den europeiska unionen.

Ytterst är det det svenska folket som i en omröstning kommer att avgöra frågan. Vi vet att det i dag finns många som säger ja till ett medlemskap och att det finns många som tänker rösta nej. Ett mycket stort antal människor har inte bestämt sig.

När det gäller opinionen i Sverige är det otvetydigt så, att det är viktigt för oss att Europaparlamentet klart visar svenska folket att vi hälsas välkomna i Europagemenskapen.

Bland Europaparlamentarikerna finns det en klar majoritet som vill att Sverige, Finland, Norge och Österrike skall bli medlemmar. Men trots detta råder det i dag en osäkerhet om huruvida Europaparlamentet kommer att fatta beslut i frågan före sommaruppehållet.

Den 4 maj är sista möjliga datum för Europaparlamentet att fatta beslut innan man själv går till val. Detta är alltså det nuvarande Europaparlamentets sista möjlighet att påverka frågan. Finns det inte minst 260 parlamentarikerna som röstar för utvidgningen närvarande den 4 maj, skapas en osäker situation som riskerar att få en direkt negativ inverkan på opinionen i Sverige.

Det är viktigt för Sverige att Europaparlamentet ger signaler till svenska folket om att vi är välkomna. I våra kontakter med partikamrater i Europaparlamentet är det viktigt att vi framhåller hur väsentligt detta är för stämningen i Sverige inför vår folkomröstning.

Vi måste förklara för våra vänner i Europaparlamentet vilken betydelse deras handlingssätt den 4 maj kommer att få för Sveriges inställning till EU inför den svenska folkomröstningen och hur detta kan påverka våra möjligheter att få en majoritet för ett ja till svenskt medlemskap.

Herr talman! Moderata samlingspartiet har sedan många år kompassen inställd på medlemskap. För oss är det självklart att Sverige bör vara med och forma ett Europa som lever i fred, frihet, demokrati och välfärd – ett Europa som har vilja och förmåga att stödja grannländerna och som tar sitt internationella ansvar, ett Europa som har kraft att ta sig an övergripande problem som bara kan lösas genom samarbete.

I den offentliga EU-debatten har de bakomliggande grundvärderingarna glömts bort. Skälen till att tolv europeiska demokratiska länder i dag frivilligt valt att gå in i ett bindande samarbete har hamnat i skymundan.

Medlemskapsfrågans betydelse för vår gemensamma framtid och för värdet av att vi i vårt land är med och tar ansvar för utvecklingen i Europa har drunknat i ett sammelsurium av detaljer och småskuren negativism.

Herr talman! Inflytandefrågan är en av de viktigaste frågorna som diskuteras i Europadebatten. Vi kan glädja oss åt förhandlingsresultatet. Därige-

nom uppnåddes inte bara att svenska ståndpunkter på de flesta områden fick gehör. När det gäller miljöområdet och bevarandet av frihandelsavtalen med Estland, Lettland och Litauen fick vi inte bara ha kvar de svenska reglerna, utan EU beslutade dessutom att följa Sveriges exempel och att förändra sin egen politik i vår riktning.

Detta har vi uppnått, trots att vi ännu inte är medlemmar i EU. Det råder inget tvivel om att våra möjligheter att få inflytande över Europas utveckling ytterligare kommer att öka genom ett medlemskap. Det är ett väsentligt svenskt intresse att Sverige som medlemsland får ett reellt inflytande i EU så snart som möjligt.

Det är viktigt för oss att vårt land som medlemsland kan delta på samma villkor som övriga EU-länder och påverka utformningen av de förslag till institutionella och andra förändringar som skall ligga till grund för beslut 1996. Om vi sitter kvar i väntbåset till 1996 får vi acceptera att andra under tiden bestämmer åt oss.

Herr talman! Hittills har svenska folket utsatts för en störtflod av mestadels osakliga påståenden. Nyheter om alla hemskheter som skulle drabba oss, först som EES-medlemmar och nu som EU-medlemmar, har flödat över oss alla.

När vi nu undan för undan får facit i hand framstår överdrifterna och generaliseringarna i all sin solkighet. Jag påstår inte att EU är felfritt eller att allting bara innebär fördelar för oss eller att medlemskap löser alla våra problem. Vi kan inte heller förutsäga framtiden. Men vi måste göra klart för oss vilken roll vi vill att Sverige skall ha i det framtida Europa. Vill vi göra gemensam sak med övriga länder, eller vill vi stå utanför ett samarbete som hela tiden utvecklas mellan gemenskapens länder? I så fall riskerar vi att bli alltmer isolerade.

Det står nu klart att allt fler länder söker medlemskap i den europeiska unionen. Ungern och Polen har nyligen lämnat in sina ansökningar. För dem har det, ända sedan de släpptes ur Warszawapaktens järngrepp, varit självklart att söka allt närmare samarbete med EG/EU. Just dessa länder önskar inget hellre än att Sveriges medlemskap förs lyckosamt i hamn. De ser vårt medlemskap som en möjlighet för dem själva att följa efter.

Om vi når målet och blir medlemmar den 1 januari 1995 kan vårt land tillsammans med övriga länder i gemenskapen vara med och ta ansvar för och påverka stora övergripande frågor som bara kan lösas genom samarbete.

Genom medlemskap i EU förbinder vi oss att gå in i ett samarbete för fred och säkerhet, för demokrati, för en bättre miljö, för ökat välstånd och för en bättre framtid för hela Europa – ett samarbete som allt fler länder söker sig till.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Anf. 93 BIRGITTA HAMBRAEUS (c) replik:

Herr talman! Karin Falkmer kan vara alldeles lugn. Den 4 maj eller vid någon annan tidpunkt kommer Europaparlamentet att rösta ja. Ännu en gång har man planerat att inhösta en stor seger. Det verkar nämligen som att ja-sidan lägger upp sin taktik så, att man problematiserar självklarheter

och sedan inhöstar en seger när dessa självklarheter uppfylls. Jag tror inte att Karin Falkmer behöver vara ängslig för detta.

Vi har faktiskt redan ett inflytande. EFTA-länderna och EU-länderna har samarbetat ända sedan EFTA:s och EG:s tillkomst. Vi har ett frihandelsavtal och samarbetar på en massa olika sätt.

Sverige tillhör de tio nationer på jorden som är med i flest internationella sammanslutningar, närmare bestämt 3 754 stycken. Många av dem finns i Europa. Vi kommer snart att ha en diskussion här i kammaren om internationell miljö. Sverige finns med vid ministermöten och i FN:s olika organisationer. Vidare är vi med i Europarådet med den nye svenske generalsekreteraren. Vi har en massa möjligheter till inflytande.

Men om vi går med i unionen kommer dess beslut att vara tvingande och bindande i Sverige. Jag är glad över att Karin Falkmer åtminstone inte minimerar betydelsen av detta utan säger att detta är det största beslutet som fattas under detta århundrade.

Det har tidigare i debatten i dag funnits en tendens att säga att detta inte innebär en så stor skillnad mot vad vi redan har. Det är ett oerhört betydelsefullt beslut. Från att ha varit en suverän nation, där svenska folket väljer sina företrädare som ensamma ansvarar för normgivningen i landet, går vi in i en union och överlämnar med en grundlagsändring rätten att besluta över lagar i Sverige till en överstatlig organisation.

Även om vi inte här skall diskutera ett ja eller nej – jag håller med dem som säger att vi har en folkomröstning framför oss och att riksdagen inte skall fatta något direkt beslut om detta nu – är det ändå viktigt att betona att det är ett oerhört betydelsefullt steg vi tar. Jag för min del har redan tagit ställning för att vi inte bör lämna vår rätt till självbestämmande.

Vi i Sverige blir självfallet inte isolerade och hamnar inte utanför den europeiska gemenskapen bara för att våra grannländer på kontinenten bildar en union. Vi tillhör Europa och vi har också ett nära samarbete med de andra europeiska staterna.

Anf. 94 KARIN FALKMER (m) replik:

Herr talman! Jag noterar Birgitta Hambraeus optimism inför Europaparlamentets beslut den 4 maj. Ett medlemskap i den europeiska unionen handlar för Sveriges del om att vi får ett inflytande över de beslut som vi redan i dag är oerhört beroende av.

Man kan fråga sig varför tolv demokratiska länder fullständigt frivilligt sökt sig till denna form av samarbete. Det är naturligtvis för att man vill bygga ett Europa som leder till något gott för befolkningarna i respektive länder. I detta samarbete och denna utveckling av framtidens Europa anser jag att Sverige skall kunna delta på samma villkor som övriga europeiska länder.

Det råder inget tvivel om att vi, när och om vi blir medlemmar i den europeiska unionen, kommer att förflytta en del av det inflytande som vi i dag har i denna kammare till en gemensam beslutsorganisation i Europa. Därmed kommer vi att få ett ökat reellt inflytande över de beslut som i framtiden kommer att påverka oss alla.

Anf. 95 INGELA MÅRTENSSON (fp):

Herr talman! Jag skall ta upp offentlighetsprincipen. Jag har väckt en motion som behandlas i detta betänkande. Dessutom har jag debatterat offentlighetsprincipen många gånger här i kammaren. Det är väsentligt att slå fast att offentlighetsprincipen inte skall rubbas. Jag väckte min motion därför att jag ville ha garantier för att tryckfrihetsförordningen inte ändras.

Nu skriver utskottet att man har haft en offentlig utfrågning om offentlighetsprincipen. Jag var där och märkte att det fanns en mycket stark oro, inte minst från journalisternas sida, för att det kan bli besvärligt att ha kvar offentlighetsprincipen.

Jag tycker inte heller att man genom utskottet får någon garanti för att vi kommer att kunna klara det här. Jag vill gärna citera vad som står i betänkandet och som är ett citat ur Sveriges deklaration när man började förhandlingarna: "Offentlighetsprincipen och meddelarfriheten utgör fundamentala principer som är förankrade i den svenska grundlagen och som garanterar medborgarna tillgång till information om den offentliga förvaltningens verksamhet. Dessa principer är en omistlig del av vårt politiska och kulturella arv."

Jag tycker att vi borde se till att få en garanti för att vi kan behålla de värden som offentlighetsprincipen står för och som alla är överens om. Deklarationen som man gjorde senare innebar ungefär en upprepning av vad man sade redan i den ursprungliga deklarationen och som sedan har gjort att EU har uttalat att man utgår ifrån att Sverige följer EG-rätten.

Utskottet konstaterar att förhandlingarna nu gäller de existerande EG-reglerna. Men jag tog upp ett förslag i min motion om ett EG-direktiv som har behandlats av parlamentet och har ändrats och sedan godkänts och nu ligger hos ministerrådet. Jag kan inte förstå annat än att om det här EG-direktivet går igenom i ministerrådet inom den närmaste tiden kommer vi helt enkelt att vara tvungna att ändra på vår tryckfrihetsförordning.

EU har ju uttalat att vi måste följa EG-direktiven och då återstår ingenting annat. Jag ville att vi skulle ha särskilda bestämmelser som gjorde att vi inte skulle behöva ändra på tryckfrihetsförordningen. Men nu ser jag inte att vi har de möjligheterna.

När det gäller övriga bestämmelser står det också i betänkandet att det inte finns något gemensamt regelverk för medlemsländerna. Därför betyder det ingenting när det gäller offentlighetsprincipen. Men faktum är att det finns regler som gäller inom EU, och eftersom en del av besluten som vi fattar i riksdagen i dag kommer att fattas inom EU och parlamentet där, kommer vissa frågor att inte omfattas av offentlighetsprincipen i fortsättningen. Det är inte en riktig beskrivning av förhållandena som har gjorts. Det kommer att ske en urgröpning av offentlighetsprincipen när det gäller frågor som behandlas inom EU.

Jag är som sagt orolig för vad som kommer att hända om EG-direktivet går igenom. Jag tycker att vi skall ha garantier för att vi inte ändrar på vår offentlighetsprincip som har ett så stort värde i vår demokrati.

Anf. 96 DANIEL TARSCHYS (fp) replik:

Herr talman! Jag delar helt Ingela Mårtenssons grundläggande syn, att vi självfallet skall slå vakt om vår offentlighetsprincip. Det var också regering-

ens utgångspunkt, både när förhandlingarna startade och när de slutade. Det finns anledning för riksdagen att sluta upp bakom den principen.

Jag vet inte om Ingela Mårtensson ännu har haft tid att ta del av den ganska omfattande utredning som jag har gjort om hur vi kan komma att påverkas av offentlighetsreglerna inom EU. Det kan dyka upp en del komplikationer som har att göra med att det råder andra regler inom EU än inom Sverige. Samtidigt är det tydligt att det inom EU finns en klar utveckling mot ökad öppenhet och ett intresse av att ta del av de erfarenheter som länder som Sverige har gjort på området.

När EU-parlamentet för några månader sedan gjorde ett uttalande med anledning av kandidatländernas anslutning betonades speciellt att det sågs som en tillgång för unionen att det nu kommer in länder som har en öppen tradition när det gäller statsskicket och offentliga dokument. Man såg detta som ett stöd för pågående strävanden inom Europeiska unionen att skapa ökad öppenhet. Personligen tror jag att vi vid ett medlemskap i unionen kan föra med oss mycket av vårt tänkande, vår öppenhetsfilosofi på det här området och bidra till ökad öppenhet inom gemenskapen. Den processen är redan på gång.

Anf. 97 INGELA MÅRTENSSON (fp) replik:

Herr talman! Jag har tyvärr inte hunnit läsa den utredningen än. Däremot har jag läst referat av den. Det hade varit bra om man också i betänkandet hade citerat från utredningen. Det hade varit en tillgång för riksdagens ledamöter. Jag är väl medveten om att man går i riktning mot större öppenhet, och det är bra. Vi har ju andra traditioner, inte minst när det gäller Norden. Jag hoppas att man kan gå i den riktningen.

Men Daniel Tarschys måste väl medge att det kommer att leda till en begränsad offentlighetsprincip i Sverige om det speciella EG-direktivet går igenom i ministerrådet såsom det var tänkt. Jag vet att man ser över saken i en arbetsgrupp. Men om det synsättet gäller att den registrerades intresse väger över när det gäller personuppgifter, i samband med insyn från journalister eller allmänheten, kommer man att gå efter den registrerades intresse. Det kommer att leda till en begränsad offentlighetsprincip i Sverige. Är det inte så, Daniel Tarschys, att vi kommer att tvingas att ändra vår tryckfrihetsförordning om förslaget i EG-direktivet går igenom?

Anf. 98 DANIEL TARSCHYS (fp) replik:

Herr talman! Anledningen till att man inte kunde återge avsnitt ur utredningen i utskottets betänkande var att utredningsbetänkandet kom efter utskottets betänkande. Men jag vill gärna uppmana Ingela Mårtensson att ta del av de ganska omfattande texter som finns som behandlar effekterna på svensk offentlighet av ett medlemskap i EU. Det finns effekter som vi har anledning att fundera en del över samtidigt som jag tror att helhetsbilden är positiv och att utvecklingen inom EU helt klart går mot ökad offentlighet.

Jag är inte närmare bekant med förslaget om datadirektiv. Det låg utanför mitt utredningsuppdrag. Men om jag förstår Ingela Mårtensson rätt syftar EU:s regler till ökat integritetsskydd. Vår egen datalagstiftning utgår från grundtanken att vi skall ha ett mycket starkt integritetsskydd. Jag tror inte

Prot. 1993/94:94
22 april 1994

*Sverige och
Europeiska
unionen*

att det finns några stora diskrepanser när det gäller den grundläggande åskådningen.

Anf. 99 INGELA MÅRTENSSON (fp) replik:

Herr talman! Offentlighetsprincipen och integritetsskyddet är som kommuniserande kärl. Om man ökar integritetsskyddet när det gäller den registrerades intresse och säger att det väger tyngre än det allmännas kommer man att tvingas att göra en inskränkning. Jag känner väl till det här eftersom jag satt med i Datalagsutredningen. Där konstaterade alla experter att det kommer att ske en inskränkning om EG-direktivet går igenom. Det stämmer inte överens med vår offentlighetsprincip. Men vi får se vad EG:s ministerråd beslutar. Det hade varit bra om vi hade fått det garanterat att vi inte behöver göra några inskränkningar utan i stället skulle ha kunnat ha några särbestämmelser. Men som jag ser det nu finns inte den möjligheten.

Anf. 100 HOLGER GUSTAFSSON (kds):

Herr talman! I betänkade UU20 behandlas Sveriges förhållanden till EG/EU i ett antal olika avseenden. När det gäller för ett land och en nation att ta ställning till och avväga vad som kan ha betydelse när man i större eller mindre grad skall ansluta sig till en ny samarbetsorganisation kan det finnas många olika aspekter att ta hänsyn till. I det här sammanhanget gäller det ju en organisation och ett samarbete som är långtgående.

Låt mig nämna några områden som man bör beakta. En anledning som kan utgöra ett motiv kan vara ett yttre hot. Man behöver så att säga ha gemensamma vänner för att värja sig mot ett sådant här hot. Det här kan också vara grundat på en kulturell värdegemenskap och på gemensamma värden som man vill slå vakt om och på det här sättet förstärka. Man kan också vilja välja samarbete för att tillvarata mer rent nationella intressen.

När det gäller Sveriges förhållande till förhandlingarna och ett tänkt medlemskap i EU tycker jag att de områden som jag pekat på är relevanta och viktiga. Jag menar att det finns ett yttre hot som inte skall underskattas. Vi har ju en relativt labil situation i öst, beroende på att systemet är bräckligt. Vidare är den sociala situationen mycket besvärande. Detta är inte att underskatta. I den situationen är det också viktigt för Sverige att vi kan möta dem som har samma kultur som vi och att vi kan arbeta för demokrati och öppenhet.

I det sammanhanget kommer säkerhetspolitiken in som en mycket viktig faktor. Det är angeläget att vi tar del i det säkerhetspolitiska arbetet. Då avser jag en mycket bred utformning – det gäller allt från biståndspolitik till samtal kring gemensamma militära aktiviteter.

Vi ser hur det är i Bosnien i dag. Sverige kan inte stå utanför här. Vi från vårt håll menar att det är viktigt att delta i samtalen kring detta. När vi skall så att säga orientera in Europa i ett nytt säkerhetspolitiskt tänkande bör Sverige vara med och inte leva på drömmar i det sammanhanget.

Så något om värdegemenskapen. Ja, vi har gemensamt med Europa värden i många avseenden: Vi avskyr krig. Vi har en strävan mot fred och demokrati, och vi för gemensamt kampen för mänskliga rättigheter och en social utveckling.

Jag tror att det för den sociala utvecklingen, inte minst när det gäller angränsande länder på östsidan, är avgörande att vi kan hitta broar för att verkligen nå det fredsmål som vi egentligen har.

Vi har också nationella intressen. Jag vill då särskilt peka på de mer materiella i form av handel och en öppen marknad där vi gemensamt kan arbeta för ytterligare steg och ambitioner vad gäller bl.a. miljö.

Europasamarbetet är, och förblir, ett viktigt forum för denna utveckling. Det är vår förhoppning att de kvalitativa värdena lyfts fram. Vi kristdemokrater tycker att det är angeläget att dessa lyfts fram mer än de materiella värdena. Målet för oss är ett folkets Europa – ett folk i gemenskap.

Arbetslösheten är ett stort gissel i det här sammanhanget. Europa har gått från 5 % till mer än 10 % arbetslöshet. Mer än 20 miljoner människor står i dag utanför arbetsmarknaden. Här finns det trender som vi politiker inte helt utan bara delvis råder över. Det är den tekniska utvecklingen som gör att tekniken tar över. Vi får då människor vid sidan av arbetsmarknaden av rent produktiva skäl. Vidare har vi låglöneländernas attraktionskraft. De drar till sig industri och näringsliv och lämnar tomma platser i västerlandet. Detta är väl ingenting som vi egentligen tycker är annat än rätt ur solidarisk synvinkel. Men det blir ett praktiskt problem för oss – det blir mycket arbetslöshet.

Dessutom har vi det fria kapitalet, som flödar väldigt snabbt över gränserna och placerar sig där räntan är högst. Också detta leder till arbetslöshet inom vissa områden.

Den ökade konkurrensen, som präglar den gemensamma marknaden, kommer i och för sig också att leda till ökad arbetslöshet. Man kommer nämligen att konkurrera och att pressa ner produktiviteten. Detta är ett bekymmersamt perspektiv. Ändå är det vår övertygelse att, för att vi över huvud taget skall få ett verktyg i arbetet mot den här arbetslösheten, lösningen ligger i att försöka skapa ett stabilt Europa – ett Europa som har ekonomiska marknader som är någorlunda stabila och där man kan investera och där växelkurser och valutor ändå fungerar någorlunda. Om man i en sådan här situation isolerar sig blir man väldigt mycket mera utsatt.

EU kommer att spela en huvudroll i det här sammanhanget. EU kommer att vara den sammanhållande delen mellan oss i de fria stater som vill vara och förbli fria.

Sedan är det också utan tvivel en kamp om välfärden mellan Europa, USA och Japan. Det är därför angeläget att vi tar ansvar och går in i den kampen för att vi skall få den utveckling mot arbete och trygghet i Sverige som vi eftersträvar.

Sverige bör i ett EU-perspektiv ha mycket goda förutsättningar att driva frågan om skatteväxling för miljöns skull. Jag tror att det också är viktigt just med avseende på sysselsättningseffekterna.

Herr talman! Om EU-omröstningen den 13 november resulterar i ett ja, kommer Sverige att få en ny och en utvidgad politisk position för såväl de nationella, svenska, intressena som för den internationella solidaritet som vi också vill nå ut med. Vi kan inte ge garantier vare sig om vi står utanför EU eller om vi är innanför. Den som begär garantier kommer alltså inte att få svar. Men vi tror på en utveckling i gemenskap med de länder med vilka vi

har en gemensam kultur och som arbetar för demokrati och mänskliga rättigheter sedan väldigt många decennier tillbaka. Det är den trygghet som vi bör ty oss till och som är naturlig för den svenska demokratin.

Anf. 101 BENGT HURTIG (v):

Herr talman! Jag skall fatta mig kort. Jag begärde ordet när jag hörde debatten om offentlighetsprincipen. Det sägs ju gång på gång att i Sverige gäller svensk offentlighetsprincip och i EU dess principer.

Den 25 februari hade Handelskammaren i Luleå ett seminarium om EES. Eva Karlsson, som är ESA-handläggare, säger att myndigheten skickar upp kopior till Konkurrensverket i Stockholm. Där lyder handlingarna under EU:s offentlighetslagstiftning, säger Eva Karlsson. Den här tjänstemannen är säker på att det förhåller sig på detta vis. Då borde man kanske ändra informationen till tjänstemännen.

Sedan bara en sak till. Nu har vi väntat på översättningen till svenska när det gäller det avtal som har undertecknats nere i Bryssel. Från våra vänner i Danmark och England får vi besked om att de har det här avtalet. De kan alltså läsa det. Men vi i Sverige får inte ens reda på när vi får avtalstexten. Om regeringen inte kan få fram det här avtalet, som ju är grunden för beslutet i Sveriges parlament, kan man väl åtminstone skaffa fram en engelsk eller dansk kopia. I det här sammanhanget krävs det ju ett godkännande av EU:s juridisk-lingvistiska byrå. Det är väl där som problemet finns. Det gäller alltså att så att säga ramla på här, så att alla får ett faktiskt underlag. Det gäller ju att också kunna titta på annat – alltså inte bara att lyssna på politisk retorik.

Anf. 102 DANIEL TARSCHYS (fp):

Herr talman! Det är helt riktigt, Bengt Hurtig, att man, när EU bedriver konkurrenskontrollerande verksamhet behöver, ta in företagsdata som blir hemligstämplade hos Europeiska unionen. Men precis samma data blir också hemligstämplade enligt svensk lagstiftning. Även när Konkurrensverket gör sina studier för att undersöka om det förekommer otillbörlig konkurrens eller om det förekommer karteller o.d. behöver man ha tillgång till företagsdata. Det finns även i den svenska sekretesslagen regler som gör det möjligt att sekretessbelägga den typen av information.

Anf. 103 BENGT HURTIG (v):

Herr talman! Jag tolkar Daniel Tarschys svar så, att Konkurrensverket skall upprätta diarium även för sekretessbelagda handlingar.

Anf. 104 DANIEL TARSCHYS (fp):

Herr talman! Över data som det svenska konkurrensverket tar in för sin verksamhet upprättas diarium. Det är riktigt.

Anf. 105 BENGT HURTIG (v):

Herr talman! Den här tjänstemannen säger att inte ens diarium är offentliga. Det är hennes uppfattning.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 27 april.)

Prot. 1993/94:94
22 april 1994

*Sverige och
Europeiska
unionen*

6 § Bordläggning

Anmälades och bordlades

Proposition

1993/94:245 Folkomröstning om EU-medlemskap

Konstitutionsutskottets betänkande

1993/94:KU19 En ombildning av arbetsgivarorganisationen för det statliga området

Finansutskottets betänkanden

1993/94:FiU11 Tilläggsbudget inom Finansdepartementets område

1993/94:FiU13 Fastighetsförvaltning och statlig lokalförsörjning

1993/94:FiU14 Riksbankens förvaltning år 1993

1993/94:FiU15 Statistikfrågor

1993/94:FiU16 Vissa strukturfrågor inom offentlig sektor

1993/94:FiU17 Riksdagens revisorer och deras kansli

Skatteutskottets betänkande

1993/94:SkU27 Slopad årlig fordonsskatt på vissa veteranfordon

Lagutskottets betänkande

1993/94:LU27 Ersättningsrättsliga frågor

Socialförsäkringsutskottets betänkande

1993/94:SfU14 Invandrar- och flyktingpolitiken

Jordbruksutskottets betänkanden

1993/94:JoU22 Stöd till ekologisk odling och trädgårdsnäringen, m.m.

1993/94:JoU23 Riktlinjer för en fortsatt kretsloppsanpassning av samhället – åtgärder för att minska riskerna med kemikaliehanteringen

1993/94:JoU24 Vissa fiskeripolitiska frågor

7 § Anmälan om interpellation

Anmälades att följande interpellation framställdes

den 21 april

1993/94:138 av *Eva Zetterberg* (v) till utrikesministern om Colombia och de mänskliga rättigheterna:

Amnesty International publicerade nyligen en rapport om situationen be-

träffande de mänskliga rättigheterna i Colombia. I rapporten konstateras att bilden i väst av Colombia är missvisande. Det oerhörda våld som plågar landet åstadkoms inte i första hand av vare sig de ökända narkotikakartellerna eller gerillarörelserna. I stället är det regeringssoldater och grupper intimt knutna till militären som utför de flesta mordena.

Offren för detta våld är till övervägande del företrädare för sociala rörelser, fackföreningar och den politiska vänstern. Sedan våldet trappades upp i mitten av 1980-talet har bananarbetarfacket, Sintrainagro, förlorat hundratal medlemmar varav tre ordförande. Bananregionen Urabá i norra Colombia är den mest utsatta regionen med ett våld som nära nog saknar beskrivning. Förutom bananarbetarna utsätts oljearbetarna, lärarna, byggnadsarbetarna, journalisterna och de statligt anställda läkarna och hälsovårdsarbetarna för det politiska våldet. Syftet bakom det är uppenbart: Den fackliga rörelsen skall krossas.

De politiska partier som öppet tar ställning för grundläggande rättigheter såsom de fackliga rättigheterna utsätts för samma våld. Vänsterkoalitionen Unión Patriótica har sett över 2 000 av sina medlemmar mördas sedan mitten av 1980-talet. Två av dem har varit presidentkandidater och fem av dem parlamentsledamöter. För en tid sedan träffade jag här i Stockholm en av dessa UP-medlemmar som tvingas leva i ständig skräck för att när som helst bli mördad för sina politiska åsikters skull. Det var UP:s nuvarande ordförande Aida Abella som tillfälligt flytt sitt land då hon upptäckt att fyra personer dagligen förföljer henne. Det var en skrämmande bild av sitt eget land hon målade upp.

Det som gör situationen extra svår för de folkliga rörelserna och den politiska vänstern i Colombia är att landet utåt uppvisar ett demokratiskt ansikte. Regelbundna val hålls, i vilka alla politiska partier är tillåtna att delta. Valresultaten respekteras, personen som innehar presidentposten skiftar vart fjärde år och parlamentsmajoriteterna växlar. Bakom denna formella demokrati döljer sig dock, precis som Amnestyrapporten visar, ett föga demokratiskt system. Att det går att dölja, eller snarare skyla över, detta så effektivt beror på den totala dominansen av de två stora partierna, det liberala och det konservativa partiet, och de band som finns mellan dessa inbördes och mellan dessa och militären.

Det demokratiska systemet kan sägas gälla för enbart de två stora partierna. Dessa bildade under 20 års tid – från 1958 till 1978 – en nationell allians som i princip utestängde all opposition från det politiska livet. Efter det har alliansen haft en informell karaktär. Så länge den ”fria politiska konkurrensen” fungerar mellan liberaler och konservativa känner den sittande regeringen inte något inhemskt tryck att respektera de mänskliga rättigheterna för den opposition som utmanar det rådande politiska styret. I detta läge är det endast tryck utifrån som kan få regeringen att visa konkret handling.

Frågan om de mänskliga rättigheterna i Colombia har aktualiserats i FN. Militär svarar för många övergrepp, men dessa utreds bara internt inom den militära rättsapparaten och slutar oftast med att strafffrihet beviljas. FN har rekommenderat Colombia att upphöra med straffriheten, men ingen förändring har skett. Någon särskild rapportör för mänskliga rättigheter har av FN inte sänts till Colombia, trots att man gjort detta vad gäller Cuba.

Ett annat problem är att regeringen utser f.d. militärer och andra personer, som varit inblandade i brott men ej dömts, till diplomatiska poster utomlands.

Till slut vill jag ta upp frågan om svenska investeringar i Colombia. ABV har byggt militärbas åt USA i Colombia. Huruvida svenska exportkreditgarantier har beviljats har varit föremål för diskussion i KU.

Jag vill därför fråga utrikesministern:

1. På vilket sätt har Sverige agerat för att mänskliga rättigheter skall respekteras i Colombia?
2. På vilket sätt har Sverige agerat i FN för att en särskild rapportör för mänskliga rättigheter i Colombia skall utses?
3. Försäkrar sig regeringen om att inga colombianska diplomater som är kända för att ha begått brott mot mänskliga rättigheter ackrediteras?
4. Beviljar svenska regeringen även i dagsläget exportkreditgarantier till svenska företag i Colombia?

8 § Anmälan om frågor

Anmälades att följande frågor framställdes

den 21 april

1993/94:467 av *Patrik Norinder* (m) till miljöministern om samverkan om PVC mellan branschen och kretsloppsdelegationen:

Riksdagen beslutade 1993 i samband med kretsloppspropositionen att Kretsloppsdelegationen skulle få i uppdrag att i samverkan med berörda myndigheter, branscher m.fl. upprätta en plan för att undvika miljöpåverkan från PVC och andra klorerade plaster. Arbetet kom i gång under hösten 1993 och skall vara färdigt senare i år.

Grossistförbundet svensk handel m.fl. har den 25 mars sänt en gemensam skrivelse till regeringen där man tar upp samverkan om PVC mellan branschen och Kretsloppsdelegationen. Enligt skrivelsen har Kretsloppsdelegationen valt en form av samråd som är ett avsteg från gängse metoder för genomförande av liknande uppdrag. Vidare distribuerar Kretsloppsdelegationens kansli inga anteckningar från sammanträdena, som skulle göra det möjligt att justera missuppfattningar och sakfel. Dessutom låter delegationen utföra utredningar som ej behandlas i samråd och som ej lämnas ut. Skrivelsen anger att "något samråd i egentlig mening har således inte ägt rum".

Vilka åtgärder har miljöministern vidtagit med anledning av skrivelsen från Grossistförbundet svensk handel m.fl.?

1993/94:468 av *Bo Bernhardsson* (s) till utbildningsministern om elevers valfrihet och högskolan:

I Lund har universitetsledningen beslutat att elever som genomgått t.ex. gymnasieskolans estetiska program och som söker till kurser vid Lunds uni-

versitet skall få en poängs avdrag från sitt snittbetyg, ett beslut som man nu, efter hård kritik, beslutat att tills vidare skjuta på framtiden.

Exemplet Lund är synnerligen principiellt viktigt. Det innebär att elever som valt yrkesinriktade program retroaktivt kan berövas sina studiemeriter. Över huvud taget riskerar hela gymnasiereformen att saboteras som en konsekvens av regeringens fullskaleexperiment på högskoleområdet. Regeringen framhåller i högtidliga sammanhang att målsättningen är att öka friheten för högskolorna och valfriheten för eleverna. I själva verket leder det som nu sker till att elevernas valfrihet minskar.

Vilka åtgärder är utbildningsministern beredd att vidta för att värna tankarna bakom gymnasiereformen och för att förhindra att elevernas valfrihet i praktiken sätts ur spel genom beslut av det slag som fattats av universitetsledningen i Lund?

1993/94:469 av *Johan Lönnroth* (v) till justitieministern om åtgärder mot rasistiska manifestationer:

I ett flygblad som delats ut i Göteborg står bl.a. under rubrikerna "Vita bröder och systrar – NS-manifestation i Göteborg den 30 april 1994" att en "nationell demonstration och rockfest" planeras där musikgrupperna Svastika, Celtic Warrior och No Remorse skall uppträda.

Gruppen No Remorse kommer från England och uppträdde under ett liknande arrangemang i Göteborg den 30 november förra året. Då uppstod en debatt om det var möjligt att stoppa gruppen vid gränsen med hänvisning till 4 kap. 2 § tredje stycket utlänningslagen samt om det faktum att polisen valde att enbart upprätthålla ordningen utanför spellokalen. Detta trots att flera vittnat om att de texter som gruppen framfört innehåller både antijudiska slagord och uppmaningar att bränna invandrares butiker – inslag som tveklöst kan betecknas som olaglig hets mot folkgrupp.

Jag vill därför fråga justitieministern:

Är justitieministern beredd att skärpa lagen för att hindra denna typ av rasistiska manifestationer m.m.?

1993/94:470 av *Margareta Israelsson* (s) till statsrådet Bo Könberg om Samordningsdelegationen för tandvårdsreformen:

Protokoll från Socialdepartementet (den 22 mars 1994) angående förordnanden i samordningsdelegationen (S1994:02) för tandvårdsreformen visar att en klar majoritet av ledamöterna företräder vårdgivarintressen.

Den reformerade tandvårdsförsäkringen kommer emellertid att innebära stora förändringar även för patienten.

Vilka förändringar i delegationens sammansättning är statsrådet beredd att göra för att bättre ta till vara patienternas intressen?

1993/94:471 av *Berith Eriksson* (v) till kulturministern om asylsökande från Kosovo:

En asylsökande kosovoalban som avvisats från Sverige har efter återkoms-

ten till Kosova upprepade gånger misshandlats av serbisk polis. Den 16 april avled mannen av skadorna från misshandeln.

Prot. 1993/94:94
22 april 1994

Kommer regeringen att mot denna bakgrund göra en omvärdering av bedömningen av situationen i Kosova och riskerna att avvisa asylsökande dit?

1993/94:472 av *Berith Eriksson* (v) till justitieministern om stöd till avvisades familjer:

Det har i medierna rapporterats att en asylsökande kosovoalban som avvisats från Sverige efter hemkomsten blivit så svårt misshandlad av serbisk polis att han avlidit den 16 april. Man ställer sig i detta sammanhang frågan vilket ansvar regeringen, Utlänningsnämnden och Invandrarverket känner för den ödesdigra missbedömning som gjorts av de svenska myndigheterna.

Jag vill därför fråga statsrådet Gun Hellsvik:

Är regeringen i princip beredd att hjälpa familjerna till asylsökande som dödats av företrädare för hemlandets statsmakt efter att ha avvisats från Sverige både ekonomiskt och genom att erbjuda skydd i Sverige?

1993/94:473 av *Jan Erik Ågren* (kds) till försvarsministern om verkställigheten av försvarsbesluten:

I 1992 års försvarsbeslut bestämdes att det områdesbundna kustartilleriet skulle minskas från 19 till 12 spärrbataljoner men att de moderna förbanden skulle vara kvar. Regeringen har gett ÖB dessa uppgifter och ändå planerar ÖB, enligt uppgift, att lägga ner alla förband längs Norrlandskusten, förband som har utbildad bemanning boende i närheten och som sannolikt kostar mer att lägga ner än att ha kvar. Militärbefälhavaren vill också ha kvar förbanden.

Min fråga till försvarsministern blir därför om det är sant att ÖB på ett så anmärkningsvärt sätt nonchalerar försvarsbesluten och de uppgifter han får.

1993/94:474 av *Margitta Edgren* (fp) till statsrådet Beatrice Ask om behörigheten till ungdomsgymnasiet:

De invandrarungdomar som i dag kommer till Sverige har skiftande bakgrund och utbildning. De som är i åldern 16–20 år börjar gymnasiet när de kommer hit. I många kommuner skrivs de in på det s.k. individuella programmet för att bli behöriga till övriga gymnasieprogram. Elever kan studera inom det förberedande gymnasieprogrammet i mer än tre år i vissa fall. Så är det t.ex. på Baldersskolan i Uppsala där utbildningen tar fyra år. Dessa elever önskar ofta börja på ett av de sexton programmen inom ungdomsgymnasiet när de fått behörighet.

Mot denna bakgrund vill jag fråga skolministern:

Har dessa elever, när de avslutat det förberedande programmet och i vissa fall uppnått en ålder över 20 år, rätt till plats på något av programmen i ungdomsgymnasiet?

Prot. 1993/94:94
22 april 1994

9 § Kammaren åtskildes kl. 16.30.

Förhandlingarna leddes
av tredje vice talmannen från sammanträdets början t.o.m. 4 § anf. 20,
av talmannen därefter t.o.m. anf. 50 (delvis),
av förste vice talmannen därefter t.o.m. 5 § anf. 78 (delvis) och
av tredje vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

GUNNAR GRENFORS

/Barbro Nordström

Fredagen den 22 april

1 § Avsägelse	1
2 § Anmälan om kompletteringsval till finansutskottet	1
3 § Beslut rörande utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 21 april	1
Bostadsutskottets betänkande BoU15	
Bostadsutskottets betänkande BoU14	
Bostadsutskottets betänkande BoU8	
Bostadsutskottets betänkande BoU9	
Näringsutskottets betänkande NU20	
4 § Internationellt utvecklingssamarbete	7
Utrikesutskottets betänkande UU15	
Debatt	
Kristina Svensson (s)	
Lars Moquist (nyd)	
Bertil Måbrink (v)	
Daniel Tarschys (fp)	
Statsrådet Alf Svensson (kds)	
Alf Wennerfors (m)	
Pär Granstedt (c)	
Talmannen (om debattreglerna m.m.)	
Karl-Erik Svartberg (s)	
Inger Koch (m)	
Karl-Göran Biörsmark (fp)	
Nils T Svensson (s)	
Bertil Persson (m)	
Fanny Rizell (kds)	
Maj-Lis Lööv (s)	
Berith Eriksson (v)	
Ylva Annerstedt (fp)	
Ingela Mårtensson (fp)	
Lena Boström (s)	
<i>Beslut skulle fattas den 27 april</i>	
Beslut om uppskjuten votering	72
5 § Sverige och Europeiska unionen	72
Utrikesutskottets betänkande UU20	
Debatt	
Gudrun Schyman (v)	
Daniel Tarschys (fp)	
Pierre Schori (s)	
Pär Granstedt (c)	
Hans Göran Franck (s)	

Birgitta Hambræus (c)
Karin Falkmer (m)
Ingela Mårtensson (fp)
Holger Gustafsson (kds)
Bengt Hurtig (v)

Beslut skulle fattas den 27 april

6 § Bordläggning	103
7 § Anmälan om interpellation	
1993/94:138 av Eva Zetterberg (v) om Colombia och de mänskliga rättigheterna	103
8 § Anmälan om frågor	
1993/94:467 av Patrik Norinder (m) om samverkan om PVC mellan branschen och kretsloppsdelegationen	105
1993/94:468 av Bo Bernhardsson (s) om elevers valfrihet och högskolan	105
1993/94:469 av Johan Lönnroth (v) om åtgärder mot rasistiska manifestationer	106
1993/94:470 av Margareta Israelsson (s) om Samordningsdelegationen för tandvårdsreformen	106
1993/94:471 av Berith Eriksson (v) om asylsökande från Kosovo	106
1993/94:472 av Berith Eriksson (v) om stöd till avvisades familjer	107
1993/94:473 av Jan Erik Ågren (kds) om verkställigheten av försvarsbesluten	107
1993/94:474 av Margitta Edgren (fp) om behörigheten till ungdomsgymnasiet	107

